

BETEGSÉGEM

Martinovitsné **ÉS**
Kutas Ilona

EGÉSZSÉGEM TÖRTÉNETE

*mint a rák:
visszafelé kell kimászni
a RÁKból*

Martinovitsné Kutas Ilona

**BETEGSÉGEM ÉS
EGÉSZSÉGEM TÖRTÉNETE**

Mint a rák: visszafelé kell kimászni a RÁKból!

Eger 2008

© Martinovitsné Kutas Ilona, 2008

A borítót tervezte: Kacsán György

Az utószót írta: dr. Péter László irodalomtörténész

A szöveget lektorálta: Antal Andrea és dr. Martinovits János

a dőlt betűs a jó, ami történt velem, a normál betűs meg, ami rossz

ISBN 978-963-06-4259-0

Printed in Hungary

Betegségtörténet I.

2006. szeptember 17. vasárnap reggel 400 m gyorsúszás az egri Bitskey uszodában a szeniorúszó-versenyünkön, utána a 7 km-es Barokk kör Jancsival együtt, illetve ő Bíró Jóskával gyorsabban futott, 42 perc alatt futottak be a célba, én talán 52 perc alatt értem vissza a Dobó térre. Dobó tértől Dobó térig tart a futóverseny, a végén a váron keresztül, a Dobó utcán át vissza a Dobó térre. Utána visszamentem az uszodába átvenni az ezüstérmét. Tök egészséges voltam. Pár nap múlva Sperlág futás a Népkertben, mint minden évben itt is lefutottam a 3 kört, kb. 1900 métert, 12 perc körüli idővel. A dobogó második helyére állhattam föl. Még mindig semmi rossz érzés.

Aztán talán a következő hétvégén kísértáltunk a Nagy-Eged oldalába, amíg az aszfaltos út tart, visszafelé futottunk lejtőn le, utána föl, és pár nap múlva még mindig izomlázam volt. Meg éjjel nem nagyon ment az alvás, és nem tudtam hova rakni a lábam. Fájt is, nem is, és nem akart múlni, mint ahogy máskor az izomláz, kivált, ha úszom is, 2-3 nap alatt elfelejtődik. Tehát kb. a nem alvással egy időben kezdődött a jobb lábamban a VÁNDORFÁJÁS, de erről majd később írok részletesen.

Tehát szeptember végén elkezdődött a nem alvás, amely aztán január közepéig meg sem állt. 11-kor lefeküdtem, 12-kor felültem az ágyamban, és aztán nem tudtam újra elaludni. Ez tartott január közepéig, míg végre egri pszichiáter ismerősünk fel nem írta a Remeront, ettől aztán tudok aludni, sőt február 14-én este Szegeden Nervenpflagent kaptam egy ismerőstől, ez nem orvosság, hanem gyógynövény. És megy az alvás.

Ja, még szeptember előtt, augusztusban Sarudon leúsztam a Balaton-átúszás 5,2 km-ét – oda vissza, oda vissza a strandon a felső és az alsó bója között, pár nappal később meg az Öbölátúszás 3,8 kilométerét.

...Meg még egy furcsa dolog volt: októberben észrevettem, hogy fogyok. Már 71 voltam, pedig 78-ról indultam.

Október 14-én, szombaton Mezőtúrra mentünk Lóránt János festőművész barátunk kiállítására, majdnem az egész család: csak Edit nem volt ott, hisz ő Berlinben lakik a két unokánkkal és Csabával, a férjével. Szóval Jancsi, Eszter, Péter és én sétáltunk be a kiállító terembe. Az ajtóban mindenkinek a kezébe nyomtak egy számot, nekem a 20-as jutott. Azt hittem, így számolják meg, hányan kíváncsiak a kiállításra. Szép megnyitó volt, hárfamuzsikával, a sok ismerős Lóránt-kép a falon, jó éreztük magunkat. Aztán János kért szót, kezében egy bekeretezett egyedi tollrajzával, kihúzta a tombolajáték nyertes számát – a 20-ast! Nem volt sem csalás, sem ámtás – én nyertem meg a szép Lóránt - grafikát! Így a hétfői rossz dolgot egy jó előzte meg.

Jött az október 16. hétfő. Éves ellenőrzésre készültem Szegedre a Bőrklínikára, ahol 13 évvel ezelőtt megoperálták a melanomámat, majd a hónalji nyirokcsomókat vették ki, és kemoterápiával ki is gyógyítottak a betegségből. Mindig vittem a tüdőrontgent és a laborvizsgálati eredményt. Most az egri röntgenben a főorvos: „Magának volt máskor is valami a tüdejével? *Nem, még soha.* Hát, most van!”

Irány a Gyerekkönyvtár, hisz a könyvtáros-egyesületi gyűlésre csak elmegyek, aztán délután CT, másnap még agy- és has-CT is, ott szerencsére semmi baj, a tüdőmön viszont nemcsak egy folt a jobb tüdő alsó lebenyében, és egy kisebb a balon is, hanem még a hörgőelágazásnál is van valami furcsa.

Irány Mátraháza, hörgőtükrözés, nem látszik a hörgőben kóros eltérés (szövetszaporulat), így nem lehet próbakimetszést végezni belőle, csak a jobb tüdőből. Próbakimetszés, és lám: ez bizony a 13 évvel ezelőtti melanoma kislánya (áttéte). Ki kéne szedni, vagy szendvicsterápia?

Kemo – operáció - kemo megint, vagy előbb operáció?

Tehát 4 nap Mátraháza – minden rosszban rejtőzik valahol valami jó is *(a jókat dőlt betűvel írom, jó?)*: a betegfelvételnél az előttem lévő beteg adatait látom a monitoron: lánykori neve Hernádi Klári. Mintha nekem lett volna egy ilyen nevű osztálytársam Pesten a Vámos Ilona Általános Iskolában, a Lumumba utca és Erzsébet királyné útja sarkán!!! Egy szobába kerültünk, elővarázsoltuk a régi neveket: Winkler Györgyi, Farkas Kati, Miklós Mara, Kulima Éva, Hende Anna, Pingiczer Olgi, Meszlényi Mária, Árvai Judit, Hertelendy Kati, Báthori Erzsébet. Meg a tanárokat is, pl. Rosta Arankát. Ő volt a kedves magyartanár, aki - hetedikesek voltunk, és az utcán találkoztam vele - szeretett engem, így megsúgta, hogy sajnós, a záró értekezleten nem sikerült lebeszélni a tanártársakat, hogy nekem a 24 intőm miatt 3-ast adjanak magatartásból. Mindig hívatlan prókátor voltam, másokat próbáltam kihúzni a slamasztikából, meg óra alatt kiflit ettem a pad alatt. No, otthon elintéztem, hogy milyen jó alkalom, hogy Erika, a sógornőjelölt éppen utazik haza Sopronba a szüleihez, én is vele megyek, hogy ne kelljen megvárni, míg anyu a másik 4 testvéremmel (Gabi akkor már disszidált Svájcba) elindul a soproni nyaralásra. Szegény anyu aztán szomorú levelet írt Sopronba, hogy bizony sírt is, mikor átvette a bizonyítványomat a hármás magatartással. A gaz hetedikes!!!

Szóval 4 napig egy szobában voltunk Hernádi Klárral és egy másik korábbi ismerős Klárral, a mátraderecskei könyvtárossal. Bár mind a

hárman igencsak betegek voltunk, ők asztmásak, én meg rákáttekeresőben, mégis nagyon jól éreztük magunkat egymás társaságában.

Csütörtök tájban irány Jancsival Szeged, Hódmezővásárhely - Ördögh Béla fül-orr-gégész ünneplése az Emlékpontban (a kommunista idők emlékmúzeuma), meg az Őszi tárlatot is megnéztük, az emeleten Tornyai szép képeit és Tóth Menyhért szintén szép, fehérben fehér képeit láttunk.

Összeült az onkoteam a klinikán és megállapították, hogy döntse el Pest – Eger – Mátraháza, mi legyen a sorrend.

Október utolsó vasárnapján a hagyományos egri vásárban - *még előnye is lett itt a szokásos képkeresgélésnek, vásárlásnak, mert* - Jancsi találkozott a radiológussal, aki felvetette, hogy PET-CT kellene. Az döntse el, hogy mi az a homály a hörgőelágazásban, hogy melyik a beindult, rákos elváltozás a tüdőmben. Telefonálgatni kezdett a pesti bizottsági tag ismerősének, de napokig nem tudta őt elérni. Közben én megint jártam Szegeden, és onnan visszafelé gondoltam egyet, ha nem megy ez a telefonálás, megpróbálok én valamit, elmegyek a Kékgolyóba, hisz 25 évvel ezelőtt együtt síeltünk a főigazgatóval, majd őt megkérdezem, mi legyen ezzel a PET-CT-vel. Mondta, hogy ilyen gyorsan úgyse lehet elintézni az OEP-finanszírozást, a nő Dél-Koreában van tudományos ülésen, azért nem veszi fel a telefont, hívjam fel a PET Kft-t. Egy szó mint száz, potom 250 ezer forintért (*Gabi bátyám egyből felajánlott százezer forintot, de végül Jancsi kezembe nyomta a 250 ezret*) 3 napon belül megcsinálták, és ki is hozta, hogy a hörgőelágazásnál lévő nyirokcsomó is be van indulva, de csak a jobb oldali „dió” a rákos, a baloldali tüdő „mogyorója” nem rosszindulatú, így operálható vagyok, és

minél előbb meg is kell operálni. *A férjem a konyhaasztalon igazi dióval és mogyoróval be is mutatta a helyzetet.*

A PET-CT tehát november 6-án, hétfő délután elkészült, *így másnap elrepülhettünk Jancsival Berlinbe, mert már augusztusban megvettük a fapados repcsijegyet unokanézéshez. Egy hét, november 7-től 14-ig, ezalatt úgyszincs semmi teendő rákügyben.*

A PET-es orvosnak is előadtam a VÁNDORFÁJÁST, de nem tudott mit kezdeni vele, csak azt mondta, hogy a PET-CT teljes test-CT, de az én esetemben csak a tüdőt figyelik, a jobb lábamról, amiben a VÁNDORFÁJÁS van, nem tudják megállapítani, hogy van-e ott beindult, elrákosodott sejt vagy nincs.

Most akkor már elkezdem leírni a saját megfigyeléseimet erről az - általam VÁNDORFÁJÁSNAK elnevezett - nagyon kellemetlen fájdalomról.

November közepén, a tudóműtét előtt így írtam le több barátomnak drótpostán:

Kb. október elején kezdődött és november 18-ig tartott a VÁNDORFÁJÁS a jobb lábamban. Saját elnevezés, de tényleg így volt: napjában 10-15 alkalommal, éjszakánként is, esetenként kb. 10 percig tartó, igen éles fájdalmat éreztem a jobb lábamban, hol a bokámban, hol a csípőtájékon, hol belül a csontjaimban, hol a lábfejemben... stb., tehát mintha vándorolt volna a jobb lábamban a fájdalom. Ilyenkor aztán pl. a repülőgépen Berlin felé és vissza, vagy autóbuszon Pest felé fel kellett állnom, toporognom, hogy kibírjam, éjszakánként meg forgolódtam ide-oda. Az utcán, járás közben se került el, és mikor elmúlt, mintha elvágták volna, hogy aztán 1-2 óra múlva megint rákezdjen. Egybeesett ez a vándorfájás a 13 évvel ezelőtti melanoma áttétének felfedezésével

(október 16. röntgenfelvétel), így nem ez volt a fő gondom, de azért igen kellemetlen emlék. Szerencsére már csak emlék, mert három nappal a nagy tüdőműtét előtt, november 18-án a 3 napig viselt TV-SHOP-os lúdtalpbetétől elmúlt, és azóta se tért vissza. November 14-én jöttünk haza Berlinből, anyukámnál aludtam a Györök utcában, mert másnap éhgyomrosan kellett jelentkezni a Korányi tüdőkórházban, és ott láttam meg a lúdtalpbetétet: Gabi bátyám dicsekedett el vele, hogy neki már másfél éve fáj az egyik térde, sántít is, Bécsben is, Pesten is több orvos vizsgálta, de nem tudták, mitől fáj, és nem is tudták meggyógyítani. A tv-reklámban látta meg Gabi a drága lúdtalpbetétet, amiből aztán egyet fizet kettőt kap akcióban vett egyet magának, a másikat meg Ágnes húgunknak szánta, akinek gyakran fáj a háta, lába, térde. Eléggé kikészült szegény, elcsúszott egy vízfolyáson, és megütötte a hátát, meg egy éven keresztül ápolta, segítette, kísérgette nyelőcsőrakos férjét, Erős Gabit, akit aztán augusztus elsején temettünk el.

Szóval Kutas Gabi mondta, hogy megjavult a térde pár napi hordás után, pedig a használati utasításban az áll, hogy kb. 3 hét alatt fejt ki áldásos hatását a csoda lúdtalpbetét. Erre én szemtelenül elkértem, Ágnes majd később kapja vissza tőlem. Én is 3 napig viseltem, és a VÁNDORFÁJÁS eltűnt!!! Kivándorolt a jobb lábamból. Szerencsére, pedig még szerdán meg is kérdeztem a doktor urat, akivel az operációt beszéltek, nem baj-e, hogy én operálás közben lehet, hogy rugdosni fogok: megnyugtató, úgy el leszek altatva, hogy nem nagyon fogok ott rugdalózni. Na. Ennyi.

Pesten a Thököly 16-ban van egy TV-SHOP, ott lehet kapni a tv-ben reklámozott termékeket. Mindenféle gerincbántalmat, lábfájást... stb.-t

meggyógyít ez a lúdtalpbetét. Nekem legalábbis, meg Gabinak is. Próbálja ki, akinek van ilyen problémája! Jó?

Na, sziasztok, mindenkit szeretettel üdvözlök, Kutas Ilus”

Szóval ezt írtam a VÁNDORFÁJÁSOMRÓL, hogy volt, nagyon rossz volt, és hogy a csoda lúdtalpbetétől elmúlt.

De most, 2007. február 18-án ismét jelentkezett!

Erről most már tanulmányt fogok írni! A lelki okokat kutatom, mert biztos van összefüggés. A második kemoterápián voltam Szegeden 5 napig, és az utolsó kórházban töltött éjszakán jelentkezett először, megint nem tudtam hova rakni a lábamat, fájt, nem tudtam aludni a bevett nyugtató ellenére sem. Másnap is fájt otthon Eszternél, kedden be is mentünk a Bőrklínikára, megkérdezni a doktornőt, hogy mi lehet ez, de nem derült ki.

Szerdán beindítottam a saját akciómat: Bp. felé autózva megkérdeztem Ágnes húgomat, hogy használja-e a csoda lúdtalpbetétet, de nem, mert neki fáj a lába tőle, ahelyett, hogy megjavulna a hátfájása, ahogy ígértem neki. Aztán elhozta nekünk a Győrök utcából az autóhoz, beletettem a cipőmbe, itthon Egerben hazasétáltunk a garázstól, másnap is hordtam egész nap, és csütörtök estére elmúlt a vándorfájás. De aztán megint előjött – itt jön a lélekgyógyászat! Nem fizető öcsémet kerestem telefonon Bécsben, már többször, hogy hívjon vissza, rendezzük az anyuval, a Győrök utcával kapcsolatos anyagi és erkölcsi tartozásait, de nem hívott vissza, nekem viszont ettől elkezdett fájni a jobb lábam. Most megint lúdtalpbetétezek, meg elkezdtem úszni, és múltóban van. Fura egy dolog.

Na, ennyit a VÁNDORFÁJÁSRÓL, folytatódhat a betegségleírás, ott, ahol abbamaradt: *2006. november 7-én felültünk a repülőre, és kimentünk Berlinbe.*

Ott aztán kimentél magam kineziológus gimnazista osztálytársam utasításai és a tőle vásárolt könyv alapján, meg marcipánrudat ettem éjszakánként, mert a fejemen a szatyromban volt az egész család adagja. Edit vette ajándékba, én viszont – beteg vagyok, nekem mindent szabad! – nassolgattam 2 vándorfájás között, vagy olvastam az éjjelilámpa fénye mellett a takaró alatt, hogy Marcit ne ébresszem fel. Marcinak esténként mesét olvastam, délelőtt meg mindig elkísértük a német óvodába. Ott beszélgettem angolul egy jamaicai származású orvosnő anyukával (Dávid volt a 4. gyermeke), hazafelé meg Marcival beszélgettem magyarul - nőtt a szókincse nyár óta. Balázs is jó srác, kapaszkodik mindenhova, meg mászik négykézláb jó gyorsan, és mindig mosolyog. Editnek segítettünk, jól telt az idő. Leveleztem az egri, szegedi és budapesti orvosokkal, megállapodtunk, hogy kb. 1 hét múlva műtét Pesten a Korányi Intézet Mellkassebészeti Osztályán.

Berlinben is, visszafelé a repülőn is még VÁNDORFÁJTAM, *aztán szerencsére jött a 3 napos lúdtalpbetét-viselés, és mikor a műtét előtti napon, vasárnap Eszterrel és Péterrel fogaskerekűvel és úttörővasúttal gyönyörű időben mentünk a Korányi felé, már nem fájt a lábam. Sőt, a fogaskerekűn bemutatásos előadást tartottam 4 idősebb asszony útitársunknak – Péter és Eszter nagyon élvezte! – a csoda lúdtalpbetét áldásos, gyors hatásáról.*

November 20-án, hétfőn reggel operáltak meg, kisedték a jobb tüdő alsó lebenyében lévő diónyi nagyságú rákot és a hörgőelágazásban lévő,

elrákosodott nyirokcsomókat, amiről a szövettani vizsgálat szintén megállapította, hogy a melanoma áttéte.

Még az operáció előtti héten kétszer tárgyaltam az operáló főorvossal. *Először elvittem neki ajándékba a KUTAS című albumot Laci szobrairól és az én A norvég biblia c. könyvemet.* Mikor a második megbeszélésünkkor ijedten megkérdeztem, hogy most akkor itt közepén is fel tetszik engem vágni, hogy a hörgő-elágazási nyirokcsomót kivegye, *megnyugtatótt, hogy nem, csak oldalt lesz egy 30 centis vágás, és azon keresztül szedik ki a jobb alsó lebenyt a „dióval” együtt, és középről a 3 centis nyirokcsomót. Erre én: hát akkor tessék egyet választani Laci szobrai közül, mert az én testvéreim értem bármit megtesznek. Választott, megoperált, aztán Laci 5 nap múlva be is hozta a kapufélfát támasztó zöld ruhás bronzleányt.*

Hétfőn reggel Eszter a liftig kísért, aztán másfél óra múlva, mikor a műtét után betoltak az intenzív osztályra, ott mosolygott rám. Egy fél percig a ködfüggönyön keresztül érzékeltem biztató tekintetét.

Már megint keresem a jót a rossz dolgok között, most ide másolom az intenzív osztályról írott körleveletem:

Palackposta 1. BARÁTSÁG

„Ha minden embernek lenne 1 sérült barátja, sokkal egészségesebb lenne a világ!” Ez egy kisfilmnek a címe, a kislányom, Martinovits Eszter mutatta meg nekem, egy zenésztársa beteg öccséről készítették a makói tévések. Mostanában - nem vagyok próféta, de - ugyanezt érzem veletek kapcsolatban: ahogy reagáltok, imádkoztok, írtok, hajtogattok nekem (ez a mániám, vigyázzatok!) a Szilágyi gimitől júniusban kapott, Eszter segítségével kiválasztott klassz új mobiltelefonról küldözgetett palackposta üzeneteimre. Jól elszórakozgattam már az intenzív osztályon

is a telefonnyomkodással, addig, míg a főnővér rám nem szólt, hogy itt nem lehet mobilozni, mert drága műszereink vannak. Az alnővér erre: nyugi, 16 óra után lehet, és kinevezett engem szobaparancsnoknak, mert bár a 4 operált beteg közül nekem volt a legszebb az oldalam a 30 centis vágással, nem értem rá nyafogni, mert folyton a mobilomat nyomkodtam, írtam és fogadtam a leveleket. Úgyhogy jól bejött ez az ötletem, aztán majd Ctr C - Ctr V technikával csak sorra egymás után össze kell másolni az sms-eket, drótpostákat és kész lesz a könyvem, aminek már a címe meg van:

„Mint a rák, visszafelé kell kimászni a RÁKból!”. Na, hogy tetszik ez a furcsa cím? ÍRJATOK! ILUS”

Két nap múlva visszavittek egy normál kórterembe, itt az volt a baj, hogy az egyik szobatárs egyfolytában köhögött. Kiderült, hogy miért: a folyosó végén egy lépcsőházba jártak ki cigarettázni a frissen műtött vagy műtetre váró betegek!!! Szerencsére áttettek egy másik szobába, ahol egy idős hölgy, Alker Józsefné Erzsébet néni az enyémhez hasonló tüdőműtetre várt. Sokat beszélgettünk, bátorítottam.

...Sok látogatóm volt, Laci behozta a szobrot is, meg a laptopját is nyomtatóval együtt, megírtam a kérvényt az OEP-nek, hogy adják vissza a 250 ezer forintot, mert indokolt, sőt elkerülhetetlen volt a PET-CT, de januárban visszautasították a kérésemet.

Hát itt történt egy kellemetlen családi színjáték: Péter bátyám, az ő elvált felesége és lányuk, Krisztina is a látogatók között volt, meg az öcsém, Bálint, Eszter lányom, Laci bátyám és Beszédes Ági barátnőm. Szerencsére Ági még a veszekedés előtt hazament, így családi körben, először a betegszobában, majd a folyosón zajlott a műsor. Az elvált feleség, Jutka és a lánya, Krisztina ordított velem anyu ellátása,

gondozása ügyében: eltérő a véleményünk arról, hogy mi az unokák, gyerekek kötelessége - visszaadni legalább valamit abból, amit kisgyerekként anyutól kaptak. Ez a folyosói kép gyakran visszatér emlékezetembe: Péter bátyám elment a folyosó túlsó végébe, Jutka és Krisztina a szoba előtt ordított velem, *Bálint próbálta elvenni a vita életét, Eszter és Laci meg a közeli kisasztal mellett ült, Eszternek hullottak a könnyei, Laci értetlenül nézte, hallgatta a műsort.* (Majd ha egyszer megírom a Kutas család történetét, ez a folyosói kép is belekerül.)

Egy hétig voltam még bent a Korányiban, szorgalmasan jártam a tüdőornára, napjában hatszor inhaláltam.

Utána kiköltöztem Budakeszire Beszédes Ági barátnőmhöz, és onnan jártam be a kórházba vérhígító injekcióra, tüdőornára és inhalálni. Útközben a budakeszi könyvtárba tértem be, és számítógépbe írtam magnószalagról Laci szombati Kossuth rádiós interjóját. (ezt ide a könyvbe is elhelyeztem, majd olvashatjátok!)

Áginál az asztalon találtam Vargha Domokos: Kutyafulúlek c. könyvét, ez lett aztán egész héten az altató olvasmányom – úgy szeretek olvasni este az ágyban, hogy olvasok pár oldalt, aztán kiesik a kezemből a könyv, ráfekszem a jó fülemre, és már alszom is. Dombi anyu elsőfokú unokatestvére, hét gyerek apja – sajnos már nem él, 2002-ben halt meg. Ezt a könyvét már olvastam valamikor, meg másik néhány könyvét is. Internetes levelezésembe így belefoglaltam, hogy más is olvassa el, mert nagyon jó. A könyvtárba - mint már írtam - jövet-menet a napi kórházazás közben bejártam írni, és az elkészült interjúrészleteket rögtön szét is küldtem. Így került be a közleményeim közé az is, hogy „olvassátok el Dombi könyvét, mert nagyon jó!” Egy érdekes választ ide

is bemásolok: Gáspár Zsolt másod unokatestvérem hűségesen válaszgatott addig is esemeseimre, palackpostáimra.

A Kutyafulűekhez ezt írta:

Édes Ilus!

A Kutyafulűeket legalább ötször olvastam már! (Dombinak 6-7 könyvét olvastam.) Mondtam Dombinak is, neki köszönhetem, hogy a kislányom életben maradt. Vagy 26 éve a szüleinknél asztali rexxszel játszottunk. Ezt abbahagyva Melinda (1-2 évesen) játszani kezdett a golyókkal, és az egyik acélgolyót lenyelte. Mi csak azt vettük észre, hogy fulladozik. A golyó tökéletesen elzárta a légútját. A Kutyafulűekből emlékeztem arra, hogy az egyik gyereknek a torkából hogy szedte ki a lenyelt pénzt egy óvónő, ezért rögtön a lábánál fogva, fejfelé elkezdtem rázni. Először sikertelenül, de egy szinte eszelős rázásra kiesett belőle a golyó. Akkor napokig szinte remegtem az idegességtől, de most visszaemlékezve még mindig felindultam.

Más: Szabolcs fiam pénteken ortopédiából és traumatológiából kitűnőre leszakvizsgázott. (Különben épp ma van a 33. születésnapja.)

Örülök, hogy már gépeléssel is foglalkozol. De miért nem a könyvedet írod?

Csókol Zsolt

Egy későbbi drótpostáját is ide másolom:

Édes Ilus!

Itt állnak az íróasztalomon a darvak, amelyeket éppen az érdekedben hajtogattam. (Az adminisztráció is kapott már.) Nem úgy hat-e ez, hogy másoknak kell a gyógyulásod érdekében hajtogatni? Egyébként lopják a könyvedet (A norvég Bibliát), olyan nagy sikere van. Már többeknek

kölcsönadtam, mindenki azt mondja, hogy visszaadta, de hónapok óta nem tudom, hogy kinek adtam utoljára. Eddig minden „gyanúsítottam” letagadta.

Sok szeretettel csókol, és gyógyulást kíván:

Zsolt

Nem gondoltam volna, hogy ennyire elgyöngít az operáció: a sebészeti osztály a legfelső pavilonban van, a portától jó 600 méteres, meredeken emelkedő út végén. Oda jártam fel mindennap, *de bizony sokszor autóstoppal. Rendesek az emberek, megálltak, egyszer pl. egy vérszállító autó vett fel, bár sietett: éppen egy műtéthez vitt vért a sebészetre.*

Aztán decemberben itthon, Egerben gyógyulgattam. Szorgalmasan, naponta 4-5 alkalommal csináltam a 15 perces tüdőornát a Korányiban magnóra felvett utasítások alapján, elkezdtünk Jancsival sétálni, először 200 méter után vissza kellett fordulni, de aztán egyre jobban erősödtem. Karácsonykor itthon volt az egész család, Editék Berlinből az unokákkal, Péter Pestről, Eszter Szegedről.

Január elején mentem Szegedre az első kemoterápiás kezelésre. BOLD típusú kezelést kapok, hathetente 5 napig megy az infúzió, utoljára március végén kell menni. Elég jól bírja a szervezetem a megpróbáltatást, csak a második, a februári kezelés után kb. 2 héttel megritkult a hajam. *Eszter levágta 2 centisre, így nagyon szép vagyok – egy régi osztálytárs írta, hogy gimnazista koromban is viseltem rövid haját, és nagyon jól állt. Jók ezek a biztatások!*

Ennyi a betegségem története a mai napig (2007. március 21.).

Még a lelki okokat kéne felidézni, hogy szerintem mi okozhatta 13 évvel ezelőtt a melanomát és most a tüdőáttétet.

Az 1993. évi melanomát a főiskolai angol szak, a mostanit meg részben az egyetemi spanyol szak okozhatta: előre nem tudtam kiszámítani, hogy milyen stresszhelyzetek adódhatnak az öregkori vizsgázások, helytállások miatt. Pedig nagyon élveztem, hogy 48 évesen, majd 58 évesen ismét beültem az iskolapadba, és felsőfokon kezdtem egy-egy új nyelvvel foglalkozni.

A csomópontokra is emlékszem: *13 évvel ezelőtt az orosz tanár átképző angol szakra iratkoztam be az egri főiskolára. A motiváció: már mind a 3 gyerekem a hasát fogta a röhögéstől, mikor angolul megszólaltam, hisz ők gyerekkorukban, Vadon Lehel tanár úr tanfolyamain sajátították el az angol alapjait, 1993-ban már megvolt Editnek a közép-, Péternek a felsőfokú nyelvvizsgálója, Eszter is két nyelven, németül és angolul beszélt teljesen jól. Másodév végén kanadai ösztöndíjjal 6 hetet töltöttem Torontóban. A „csomó”:* elvittek egy díszes vidámparkba, ott a sötétben a tűzijátékot bámulva elkezdtem sírni: mit keresek én itt, sok ezer kilométerre a családomtól, idegen embertömegben?! Más. A légkondicionált 15 szintes kollégium legfelső emeletének egyik szobájában minden délután kötelező SCRABBLE-ezés folyt. Nekem nem ment a játék, bezárva éreztem magam, megszégyenítettek a díjkiosztáson: a többiek egy játékot kaptak, én, mint utolsó helyezett, egy pólót valami idétlen felirattal. És kötelező volt angolul beszélni, egymás között is, aki elvétette, az büntetést fizetett. A tanfolyam elején kaptunk 10 dollárt apróban, és az osztályteremben, az autóbuszban, a lakószobánkban, mindenütt egy persely volt, abba kellett bedobni egy 10 centest, ha magyarul megmukkantunk. Ez jópofa kényszer volt a társaimnak - a 25-30 éves, angolul jól tudó, ambiciózus orosz tanároknak, akiknek létkérdés volt angolul megtanulni, mert orosz már senki se

taníthatott tovább a kilencvenes években, de nem nekem, a 48 éves, angolul hibásan beszélő, de önérzetes öregdiáknak.

Most meg lehet, hogy a spanyol szakos egyetemre járás ment az idegeimre. Vagy lehet, hogy ez idézte elő, hogy kiújult és tüdőáttétet adott a 13 évvel ezelőtti melanoma? *Pedig minden olyan szépen kezdődött: 2001-ben két szeniorúszó társammal (Szilváné Eszterrel és Lázárné Eszterrel) elkezdünk spanyolul tanulni, mert a némettanárunk szélnek eresztett bennünket, kezdőkkel akart inkább foglalkozni. Aztán egy 10 hetes pesti tanfolyamra jártam: minden pénteken délután mentem Pestre a Budapest nyelviskolába, sőt a kezdő spanyol tanfolyamra benevezett Laci bátyám és Péter fiam is. Nagyon jó volt velük együtt izlelgetni az új nyelvet. Így egy kicsit előbbre jártam, mint a két Eszter, én lettem a spanyoltanáruk, egy évig jártak hozzánk spanyolozni. Közben az iskolában is felfedezte néhány gyerek, hogy én spanyolul tanulok, elkezdtek bejárni hozzám a könyvtárba spanyolt tanulni. 2003-ban egy hirtelen jött ötlettel jelentkeztem Szegedre az egyetemre spanyol szakra: ha már elkezdtem egy új nyelvet, jó lenne jól haladni vele. (Ezt még Lomb Katótól hallottam, aki 80 éves korában bement az ELTE-re, hogy héberül tanuljon felsőfokon, bár még csak kezdő volt, de gyorsan akart haladni.) Meg hajtott a 18 nyelvet beszélő Podmaniczky nagyapám mintája is, ha ő ilyen sok nyelvet elsajátított, én is iparkodjak többet tudni.*

Szegeden csak szóbeli felvételi volt, és felvettek. 2004-ben alapfokú nyelvvizsgát tettem, mert a munkahelyemen, a gimnáziumban visszafizették a tanfolyami költséget és a nyelvvizsga árát annak a nem nyelvszakos tanárnak, aki rászánta magát a nyelvvizsgázásra. Ebből a pénzből fizettem ki a féléves tandíjat az egyetemen. Két és fél évig jártam spanyol szakra, az alapvizsgám sikerült, de aztán Don Quijot-ba

belebuktam: irodalomvizsgán részletesen ismertetnem kellett volna a neves spanyol regényhős kalandját a pásztorokkal, de bizony én csak makogtam, a vizsgáztató tanár meg nagyon dühös lett, hogy mit keresek én itt az egyetemen, ez nem játszóház, az ő tantárgya igen fontos, nem lehet ilyen gyengén vizsgázni... stb. stb.

A többi tanár nagyon rendes volt velem, tisztelték a koromat, a lelkesedésemet, érdekes dolgozataimat, meg hogy egyre több rám ragadt a spanyol kultúrából, történelemből, nyelvtanból. De ez a tanárnő megkeserítette az életemet. Abba is hagytam a spanyol szakot, és egy fél év múlva jött a tüdőattét. Én vagyok persze a hibás, nem számítottam ki, hogy egy ilyen öregkori egyetemistaság mivel jár. A vizsgák stresszhelyzeteit nem kalkuláltam be.

Ennyi. Ez volt a betegségem története 2007. március 27-ig. Még egy kemoterápia kezelés („kerámia”, ahogy én elneveztem, mert így barátságosabb) – aztán irány a teljes gyógyulás.

Majd még folytatom ezt a csodanovellát.

2007. március 28. szerda, este fél 7: barátaink eljöttek értem autóval Egerbe, nehogy a vonaton rám köhögjön valaki. Este Szegeden az Ifi Házban Eszter koncertjén ülünk, az 50 fős szegedi fúvószenekar itt megjelent kb. 35 tagja zenél, Eszter szólózik is. Ma 27 éves, pont a születésnapján fújja nagyon ügyesen a szaxofonját.

Csütörtök reggel bevonulok a Börklinikára a 3. „kerámiára”. Eszter kísér, látogat, biztat. Március eleje óta itt dolgozik: 26 jelentkező közül őt vették fel négyórás állásra a Magyar Dermatológiai Társaság főtitkára mellé asszisztensnek. Pont neki való munka, számítógép-kezelésben profi, három nyelven beszél, nagyon ügyesen kommunikál az emberekkel, és a

földrajz kiegészítő szakon hátralévő szakdolgozat-beadás, államvizsga is belefér a tavaszi tennivalói közé a zenéléssel együtt - itt Szegeden a gyengébb és Makón egy sokkal jobb, több örömet adó zenekarban. No meg engem is istápolhat, mint alább kiderül, még vagy egy fél évig.

Egyelőre ezért a betegség történetemet az ő - ide másolt - levelezésével zárom.

Kedves Irma!

A hangversenyünk viszonylag jól sikerült. Szerencsére teltház volt, aminek nagyon örültünk.

Anyu tegnap hazautazott Pesten keresztül. Hétfvégén összefutott a doktornővel, s akkor tudta meg, illetve realizálta magában azt, amiről már korábban is szó volt, csak ő eddig próbálta nem tudomásul venni: mégpedig azt, hogy ez a 3. chemo nem az utolsó. Eléggé megviselte ez lelkileg. A doktornővel megbeszélték, hogy a mostani chemót követő 4. héten lesz egy nagyobb kivizsgálás, és ha jól érttem, akkor talán PET-CT is, s azok eredménye alapján dől el, hogy mit és hogyan kapjon a következő, minimum 4 chemo alatt. Jól tudom a terápia menetét?

Már az időpontokat is megmondták neki, aminek örülünk, mert ezek alapján úgy néz ki, hogy a tervezett berlini unokalátogatás is belefér 2 chemo között júniusban. Napközben szédült az elmúlt pár napban néha, de ez elmúlt, ha a rövid séták után lepihent. Az alvás többé-kevésbé rendben megy. Legtöbbször csak fél Remeront vesz be, és általában sikerül ezzel 4-6-7 órát aludnia.

Remélem, az elkövetkező hetekben megint úgy meg tud majd erősödni, ahogy az eddigi kúrák után.

Üdvözlettel: Eszter

Ja, még – tiszta boldogság! - nagyon tetszik nekem legújabb novellám, a Betegségem története, ezért, hogy angol ismerőseimnek is elküldhessem majd, a kerámia alatt azzal szórakoztam, hogy elkezdtem lefordítani angolra. Három oldal után átváltottam spanyol fordításra, mert Péter azt mondta telefonba, hogy ő szívesen lefordítja angolra, úgyis gyakorolni akarja az angolt. Hazafelé aztán a vonaton összeakadtam egy egri, igazi angol barátunkkal, aki kézbe fogta a magyar szöveget, és diktálta nekem angolul. Lehet, hogy ebből lesz a következő többnyelvű könyvem? Ide is másolom a vonatbéli együttműködésünk eredményét:

Martinovitsné Kutas Ilona:

The History of my Illness

subhead: *Like a crab, you have to crawl backwards out of CANCER!*

translated by Nick Taylor

(typography, italics represent good things that happened to me, normal letters the bad)

The morning of Sunday, 17 September 2006 400 meter crawl swimming in the senior competition at Bitskey swimming pool, followed by 7 kilometer Barrock relay with Jancsi, my husband, while in fact he run quicker with Jóska Bíró, his running-friend and they arrived at the finish in 45 minutes, while I returned to Dobó square in 52 minutes instead.

The race runs from Dobó square to Dobó square and at the end takes one through the castle along Dobó utca back to Dobó square.

After this I went back to the swimming pool and received my silver medal.

I was perfectly healthy!

A few days later the Sperlág race in the town park like every year I run 3 rounds – about 1900 meters in approximately 12 minutes.

And still no concerns.

And then perhaps it was on that weekend we were walking on the slopes of Nagyeged to the end of the tarmac road and on the way back we run down the slope and back up again and I had the cramps. That nights I didn't know where to put my leg. The pain just did not stop as would normally have been the case.

My insomnia was accompanied by the creeping pain which I will describe in detail later on.

It started with insomnia which I had continuously until the middle January. I went to bed at 11 and at 12 set up in bed and I could not sleep anymore. So this lasted until the middle of January when at last a psychiatrist we knew in Eger prescribed me Remeron. *And from then on I could sleep again. And in fact I received Nerwenpflegen in Szeged on 14 February which is not medication but a herbal substance. And I could sleep once again.*

Oh yes. Before September, in August in fact at Sarud I swam the Balaton cross swimming distance (5,2 km) in the lake Tisza in the swimming area between the two bouys that marked the two ends of the swimming area. And later on an other 3,8 kilometres.

And the odd thing that was that I noticed in October that I was loosing weight. I now weighed 71 kilos whereas my normal weigh was 71 kilos.

Monday 17 October came. I was on my way to my annual check up to the Dermatology Clinic of Szeged. 13 years ago melanoma had been removed there and with the help of chemotherapy *I was cured of it.* I always took my lung X-ray and my test results with me. This time the chef doctor compested on the X-ray: Have you ever had any problem with your lungs? Because now you have! *Then off to the Children's Library because I still have to go to the meeting of the Librarians Association.....*

2007. április 23.

Szétküldtem a Betegségem történetét. Sokan írtak, a legfontosabbat idemásolom:

Szia Ilus!

Egyelőre csak a betegséged történetét olvastam el, mert kevés az időm, és dolgoznom is kellene.

Szerintem aki ilyen komoly műtét és ennyi megpróbáltatás után ennyi pozitív gondolatot le tud írni, annak nagyon nagy a lelkiereje. Szívből kívánom, hogy ez megmaradjon, mert az orvostudományon kívül már csak ez segíthet Rajtad.

...Amikor először említetted tervezett írásod címét: Mint a rák: visszafelé kell kimászni a rákból, akkor mindjárt arra gondoltam, hogy úgy szeretnél kijutni a rákból, ahogy belekerültél. Ha az átlagnál empatikusabb alkat vagy, akkor nagyon érzékenyen reagálsz más emberek gondolati (pszichés) energiáira. Ennek megvan a jó oldala, de a rossz is. A negatív hatások nagyon kikezdték az energiarendszeredet.

Neked fokozottabban kell arra ügyelned, hogy lehetőleg csak olyan emberekkel legyél kapcsolatban, akik jó hatással vannak Rád. Úgy látom, hogy ösztönösen is ezt teszed. Hál' Istennek, nagyon sok szeretetet kapsz családodtól, barátoktól és ismerősöktől. Őszintén kívánom, hogy a Feléd áradó szeretetük meggyógyítson! Rita

Rita életem egyetlenegy beosztottja volt. Szegeden 1979-ben a Pedagógiai Tanszék könyvtárába jött dolgozni. Pár hét múlva azt mondja: Te Ilus, én nem leszek sokáig itt, mert várom a kisbabámat. Te Rita – válaszoltam –, én se, én is várom a harmadik gyerekemet. Így aztán márciusban megszületett Eszter, májusban meg Rita második kislánya, Anikó. Azóta nagyon jó barátságban vagyunk.

Nagyon úri helyzetem van ezek szerint, mert Rita azt írta, hogy „neked fokozottabban kell arra ügyelned, hogy lehetőleg csak olyan emberekkel

legyél kapcsolatban, akik jó hatással vannak Rád”, és Ritára mindig hallgatók!

A két „kerámia” kúra közti 6 hét menetrendje már kialakult:

5 napig (csütörtöktől hétfőig) kapom a kúrát a Klinikán, utána 2 napig még Eszternél ejtőzöm, aztán szerdán irány Eger, estére hazaérek, azon a héten még lustálkodom, lassan elindulunk sétálni Jancsival, vasárnapra már körbe tudom sétálni az Érsek-kertet. A következő héten még elég fáradt vagyok, de hétvégén már nem bírom ki, és elmegyek az uszodába 300 métert leúszni. Következő héten naponként emelem az adagot, a hét végére már simán leúszom a 6-700 métert reggelente. A következő héten már elkezdődhet a futás is a stadionban. Óvatosan fél kört futok, negyed kört sétálok, aztán megint fél kör futás, kb. annyi időt töltök ott, amíg Jancsi Bíró Jóskával lefutja a 4 vagy 5 kilométert. Ehhez jön még a szellemi elfoglaltság: márciusban Van Gogh életét olvastam el, párhuzamosan pedig a Taschen kiadó Van Gogh: A festői életmű című képes albumát. A spanyoltanítványok már február óta jönnek, hetente kétszer. Március végén új iparágam indult be: elkezdtem számítógépkezelésre tanítani Eszter volt óvónőjét. Mindennap megyek hozzá úszás után. Egész jól halad. Laci bátyámat is elkezdtem tanítani, hiszen már 1 éve be van kötve az internet a műterembe, és Laci be se tudta kapcsolni a laptopját.

Így aztán mire jön a következő kerámia kúra, testileg és lelkileg felkészülve fogadom a gyógyító terápia újabb sorozatát.

Betegségtörténet II.

Az én történeteimmel mindig történik valami, úgyhogy e második fejezet végéig mindig dőlt betűvel kell írnom, mert csupa jó dolog történik velem.

1.

1970-1973 közt könyvtár kiegészítő szakra jártam az ELTE Bölcsész Karára, még a Pesti Barnabás utcai épületbe. Másodéves koromban abba akartam hagyni, mert megszületett első gyermekünk Edit, egy kicsit koraszülöttnek, 2180 grammal. Akkora volt, mint egy vekni fehér kenyér. Szép szőke kislány, csak egy kicsit kicsike a Pestre utaztatáshoz. Czene Vali csoporttársam biztatott, hogy ne hagyjam abba az egyetemet, majd ő segít. Tényleg, aztán mindig együtt mentünk vizsgázni, és bátorított, igaz, hogy nem tudok semmit, de majdcsak lesz valahogy. Aztán harmadévesen visszaadtam neki a jótéteményét: akkor várta második gyereket, Attilát, akiből aztán híres olimpiai bajnok úszó lett. Mindig együtt mentünk vizsgázni, így nekem is kijutott a nagypocakos Vali felé megnyilvánuló együttérzésből, és be is fejeztük sikeresen a könyvtár szakot.

Szeged és Pest között mőzeskosárban szállítottam Editet a vonaton, gyakran nekem nem jutott hely a kupéban, Edit viszont a csomagtartóban szépen átaludta a 3-4 órás utazást. Vagy közben megszoptattam, aztán aludt tovább. Otthon a Györök utcában addig vigyázott rá Anyu és Ágnes húgom, amíg én a Pesti Barnabás utcában részt vettem a konzultáción vagy vizsgáztam. Két vizsga között hazavillamosoztam, megszoptattam Editet, Anyu vagy Ágnes büfögtette, én meg mentem vissza az egyetemre.

Jó, jó, már jön a történetem, amivel mindig történik valami: A lengyel könyvtárügy helyzete – ez volt a szakdolgozatom címe: mint minden szakdolgozatomat, ezt is a lengyelezéssel kötöttem össze. A főiskolán Suchodolski, lengyel pedagógiai professzor élete és munkássága volt a szakdolgozatom címe, itt az egyetemen meg a lengyel könyvtárakról írtam.

Aztán a következő gyűlés alatt, mikor Péter volt pici fiú (ő már két kiló nyolcvanvegyhárom kiló, de a vártnál három héttel korábban született), felbízott a könyvtár tanszék vezetője, hogy ez egy ritka alkalom, hogy valaki lengyelül is tud, és a könyvtárüggyel is foglalkozik: bővítem ki a szakdolgozatomat, és készítek belőle egy kisdoktori értekezést.

Feltupíroztam hát a történetet, és 1979-ben megvédtem a dolgozatot (meg levizsgáztam tudományos szocializmus és politikai gazdaságtan tantárgyakból, mivel nekem nem volt másik egyetemi szakom a könyvtár szak mellett, ezért kellett ezekből a „szép” politikai tárgyakból is vizsgáznia).

2.

Az első öregkori főiskolás koromban (48 évesen iratkoztam be Egerben angol szakra, mert már - ahogy azt korábban is említettem - mind a három gyerekem kinevetett, mikor angolul megszólaltam, ők sokkal jobban tudtak angolul, mint én – ez volt a motiváció) – azt kaptuk feladatul, hogy írjunk egy novellát. A többiek jobbnál jobb krimiket vetettek papírra, én meg röviden leírtam, hogy hogyan akartam ellopni egy Bibliát Norvégiában.

Megvolt tehát a történet, A norvég Biblia c. egyoldalas novellámat aztán ismerősök lefordították 30 nyelvre, és ebből írtam a szakdolgozatomat.

Drága emlékű Szokolay tanárurat rávettem, hogy fogadja el szakdolgozatnak ezt a furcsa nyelvgyűjteményt. Elfogadta. Aztán tovább gyűltek a nyelvek, és mikor 50 lett, én rákos lettem. Első könyvem írásával, szerkesztésével, a nyelvek legépelésével, levelezéssel voltam elfoglalva, nem értem rá betegeskedni, félni a kemoterápiától (most már kerámiának hívom), meg különben is meg kellett gyógyulni, hisz három pici gyerekem (11, 16 és 18 évesek) várt rám. (Most, 2007-ben vallották be, hogy ők nem is nagyon érzékelték, hogy én akkor beteg voltam.)

Tehát megint a történetkém, amellyel érdekes dolgok történtek. Tovább gyűltek a nyelvek, és mikor 77 lett, 2000-ben összehoztam egy második, bővített kiadást. Ebbe még belevettem a 18 nyelvű nagyapámat is, akinek az első kis novellát dedikáltam. A könyv címe jó hosszúra sikerült: „Báró Podmaniczky Pál és a norvég Biblia. Elbeszélés a 18 nyelvű nagyapáról 77 nyelven és rovásírással. Baron Pál Podmaniczky and the Norwegian Bible. A Short Story about the 18 Lingual Grandfather in 77 Languages and in Runic Script”.

3.

Most végre visszakanyarodom a mostani történetemhez: a Betegségem története tegnap (2007. április 23-án, hétfőn) ingyenes, szabad felhasználású lelki étrend-kiegészítővé vált rákbetegek részére. (Sokkal olcsóbb és talán hatásosabb is, mint a 160 ezer forintos ülőfürdő, a 20 ezer forintos ilyen-olyan tableta, a sok eurós külföldi sárgabarackmag-kivonat, meg az amerikai cápa fogreszelék, mely utóbbiról kiderült, hogy porított papír zsebkendő!!!)

Erről aztán végképp nem tehetek!

Én csak elküldözgettem egy csomó helyre a Betegségem története folyamatosan kiegészített verzióját, és estére kaptam két választ (pedig

megírtam, hogy ne reagáljanak megint a küldeményemre, mert kipukkad a levelesládám, mint pár nappal ezelőtt). Idemácsolom a két levelet, akkor nem kell különösebben magyarázni a fentieket.

Kedves Ilus!

Elolvastam az írásodat a betegségedről. Tetszett, hogy aprólékosan körüljártad a témát, és egy kicsit szemléltője is lettél az eseményeknek, nemcsak részese. Nagyon jó, hogy meg tudtad őrizni a tőled megszokott aktivitásodat. Az is szerencsés tulajdonság benned, hogy mindig találsz valami jót is a rosszban. Meglepett, hogy a nyelvtanulásodhoz kötöd a betegségedet. Azt hittem, azt lazábban tudtad venni, és nem betegítetted meg vele magadat. Anyának is odaadtam elolvasásra. Szerette olvasni, szerintem erőt adott neki, hogy másnak is kijut a szenvedésből, és ilyen klasszul tudja viselni. Ő nem tud sajnos így viszonyulni a betegségéhez, sokszor elszomorodik, ő sokkal zárkózottabb típus, mint te. A haja még mindig nem kezdett el nőni, ettől is nagyon szenved. Legjobban akkor érzi magát, ha a kertben dolgozgat, és látja, hogy szépen fejlődnek a növények. Jutka is elkérte elolvasni az írásodat. A legjobbakat kívánom neked, és az új írásodhoz valami kellemesebb dolog adjon apropót.

Puszi, Éva

És a válaszom:

Szia Éva és az anyukád, aki kolléganőm betegségünkben! Látod, anyukádnak milyen jó, hogy a növényekkel tud beszélgetni, örülni a fejlődésüknek, hasznosan dolgozgat a kertben. Sajnos, ez az én életemből kimaradt. Megint küldözgetem a szöveget, de csak az utolsó 2 oldal új, azt olvassátok el. Meg még Kutas Laci-interjúkat is küldök, lehet, hogy már ismerős, akkor ne olvasd el még egyszer! Szia, ILUS

Itt a másik levél:

Kedves Ilus!

Bár kérted, hogy erre ne reagáljunk, azért én leírom Neked, hogy most kinyomtattam az írásodat, hogy elvigyem a Nagymamámnak, aki sajnos tüdőrákban szenved (vagy esetleg lymphomában, szövettan már nem készült), és napról napra rosszabbul van. Remélem, hogy egy kicsit segít majd Neki, ha olvashat arról, hogy Te hogyan harcolsz a betegséggel. (14-es betűmérettel nyomtattam, hogy el tudja olvasni.)

Neked is minden jót kívánok, és gondolkodok Rád.

Szia, Laci

Lám a történeteimmel mindig történik valami. Tegnap egy másik boldogság is ért: írtak a Széchényi Könyvtárból:

Kedves Ilus!

Örömmel értesítelek, hogy „A Podmaniczky család és leszármazottainak bemutatása a családi identitás vizsgálatának tükrében” c. dolgozat és családfa a mai napon felkerült a MEK állományába.

Az alábbi címen olvasható: <http://mek.oszk.hu/04700/04764>

Köszönjük a felajánlást! További jó egészséget kívánok, szeretettel:

G. Andi (MEK)

A MEK-en megtaláltam a már régebben feltett műveket is:

A norvég Bibliát: <http://mek.oszk.hu/02700/02773>, és anyu kétnyelvű fordításkötetét: <http://mek.oszk.hu/00900/0957>

Ide is másolom ezt a híres Norvég Bibliát, amit most már 81 nyelvre fordítottak le barátaim, ismerőseim.

A NORVÉG BIBLIA

novella, írta Kutas Ilona

nagyapámnak

Életem egyik nagy élménye a nyelvek csodálatos világának felfedezése. Családi eredetű az indíttatás: anyai nagyapám teológiai professzor volt, és tizennyolc nyelven beszélt.

A nyelv és a vallás igen fontos volt számára. Engem sajnos nem tudott megtanítani németre, héberre, lengyelre vagy angolra, mert öt éves voltam, amikor meghalt. Csak a génjeimben érzem valahol, hogy az ő útján kellene járnom.

Könyvtáros delegáció tagjaként egy hetet töltöttem Oslóban. A gazdag, érdekes programok után minden nap siettem haza szállodai szobámba, hogy a magányos estéket új barátom, egy angol-norvég kétnyelvű Biblia társaságában töltssem.

Az éjjeliszekrényen találtam első nap, mikor beléptem a szobámba, amely aztán egy hétig az otthonom volt.

A keresztény országokban valószínű, hogy az a szokás, hogy Bibliával is ellátják a vendégeket, én azonban ott, Oslóban találkoztam először ezzel a gyakorlattal. A Bibliával való találkozás a gyermekkoromat is felidézte. Református papgyerekként egészen tizenhat éves koromig a parókián éltem, templomba jártam, és Biblia-olvasó ember voltam. Életem következő harminc évében aztán kezembe sem került a Könyvek Könyve.

Elkezdődött a nagy játszma. Elolvastam a Biblia angol hasábját, aztán összehasonlítottam a norvég oldallal, és hajdani Biblia-ismeretem

segítségével egyszerre kezdtem el megérteni a szöveget és az angol-német keverékű norvég szavakat.

Ahogy teltek a napok, a Biblia és én egyre szorosabb barátságba kerültünk. Kezdtém félni a közelgő elválástól.

A hatodik napon úgy éreztem, hogy olyan jó lenne itthon is folytatni ezt a játékot.

Elhatároztam, hogy ellopom a Bibliát.

Utolsó este olvasás után beleraktam a bőröndömbe. Aztán eloltottam a villanyt, de nem jött álom a szememre. A sötétben csak a bőröndöt néztem, ami a barátomat rejtegette. Nagy harc dúlt a fejemben.

A csata a következő kérdéseket vetette fel:

- Tolvaj és paplány. Hogy egyeztessenem össze magamban ezt a két dolgot?

- Itt van leírva ebben a Bibliában két szép nyelven is: „Ne lopj!”

- Mit szólna a nagyapám, ha megtudná, hogy az unokája ellopott egy Bibliát?

Gondolom, nem nehéz kitalálni a történet végét!

Reggel kivettem a bőröndből a Bibliát, visszatettem az éjjeliszekrényre, és kezemben a bőrönddel, szívemben nagy nyugalommal kiléptem a szobából.

4.

A következő, kicsit hosszabb szövegemet azért másolom ide, hogy ezzel is történjék valami, meg különben is kedvenc témámról, családunk sportolásáról szól, és úgyis ez az egész mostani novellafüzér, a Betegségem története is úgy kezdődik, hogy „2006. szeptember 17.

*vasárnap reggel 400 m gyorsúszás a Bitskey uszodában a szeniorúszó-
versenyünkön, utána a 7 km-es Barokk kör...”*

*Tehát itt következik a sportágaim története, amelyet valamikor 1997-
ben írtam.*

Makótól – Makóig

Sportágaim története

sportnovella, írta Kutas Ilona

gyermekeimnek

szereplők: szüleim, testvéreim, férjem, gyermekeim, edzőim, városaim

Nem Makótól Jeruzsálemig, hanem így, Makótól - Makóig. Ez pedig kétféle hagymát jelent, egy sorozat hagymát a fejünkre, és három hagymácska alakú érmet, valamint két időhatárt: 1957-től 1997-ig, vagyis 40 évet, és közte azt a sok szépséget, élményt, amit nekem a mozgás, a sport jelentett az életemben. Vegyük csak sorba!

Pesten a Róna utcai templomkert Limanova téri oldalán, a házunk (a paplak) bejárata melletti piszkosfehér falnál kezdődött. Oda dobáltam a labdát: „Egyelőre, két kettőre, három hatra, hat kilencre, üsd ki tízre, tizenegyre, gyertyatartó, vaskoppantó, egy a falra, tíz a földre!” Aztán már lassan „száz a földre” lett: egymással versenyeztünk, hogy ki tudja tovább folyamatosan pattogtatni a labdát a földre. Kisebb testvéreim, Ágnes, Bálint, meg a szomszéd Zsuzsi és Kati játszottak ott velem, a bátyáim, Laci, Gabi és Péter már nagyok voltak, másfelé vitt az útjuk. Szóval a gömbérezésem ott edződött először, a labdás kiszámolós játékban. Aztán nyolcadikos koromban Nagy Imre tornatanár úr elküldött a Postás kézilabdások közé, akik ifjúsági toborzót rendeztek: aki szeretett labdázni, elmehetett kézilabdaedzésre az Egressy útra, amely a Róna utca elejénél volt. Mi a 197. számban laktunk, a Róna utca végén. A Postással mentem Makóra NB-I.-es meccset játszani. Én ugyan csak a kispadon

ültem, mert edzőnk, Méray Feri bácsi érettségi után engem mindig kihagyott a kezdő csapatból, mivel „rám nem lehet számítani”. Három éven keresztül mindig felvételiztem valahova, mindig úgy volt, hogy továbbtanulok, tehát elhagyom a csapatot. Bár mindig maradtam, játszani nem sokat játszottam, csak az edzéseken élveztem a labdázást. Szóval Makón megvertük a helyi csapatot, és a lelkes, mérges közönség jól megdobált bennünket - stílusosan - hagymával. A Makótól - Makóig címnek ez az egyik fele, a másik fele az a három hagymácska alakú érem, amelyet most, 1997 novemberében nyertem a makói szeniorúszó-versenyen. Négy számban indultam (50 mell, 200 vegyes, 100 mell és 50 hát), és három érmet nyertem, két ezüstöt és egy aranyat. Szép kis hagyma alakú érmeket készítettek erre az alkalomra, és a VI. korcsoportban (50-54 évesek) egyszer a dobogó legfelső fokára állhattam fel, kétszer meg ezüstöt érdemeltem. Persze csak azért, mert véletlenül ezen a versenyen nem volt olyan igazi úszó kortársam, aki előbb ért volna célba, mint én. Így tehát a hagymadobálástól a hagymácska alakú érmekig tart sportágaim története.

A **kézilabdázással** kezdődött, amely aztán egészen 39 éves koromig tartott. Már háromgyerekes mama voltam, mikor még mindig játszottam meccsen Szegeden. A Tervezővállalat városi bajnokságban játszó csapatába hívott az edző, Francia Péter, hogy kell az ember, mert nincs ki a csapat. Szabadkoztam, hogy közönség előtt nem akarok én szaladgálni, nehogy bekiabáljanak, hogy „mit akar itt ez az öreg tyúk”, de megnyugtattott, hogy a két csapaton és a bírón kívül nem lesz ott senki sem a Vasutas pályán. Nem is volt más, csak a gyerekeim: Edit, Péter és Eszter. Eszter még a zöld-fehér csíkos babakocsiban. Természetesen felnőttkori sportolásom együtt zajlott kis családommal. Egyszer pl. Péter

– úgy 2–3 éves lehetett – az új-szegedi Kisstadionban meccs közben beszaladt a kézilabda pályára, megfogta a lábamat, és azt mondta, hogy „Anyu, ne focizz!!!” Elunta már a szaladgálást Edittel a pálya szélén, haza akart menni. A főiskolás években az iskola csapatával bejutottunk az NB II.-be, így Budapesten is játszottunk néhányszor. A szüleim nem nagyon tudták, hogy mi az a kézilabdázás. Vasárnap délelőttöként apukám prédikált a templomban, én meg 14 éves koromtól kezdve mindig meccsre mentem a hétfvégen. Egyetlenegyszer jött ki megnézni engem: a fogaskerekű vasút mellett a városmajori pályán játszottunk a szegedi tanárképző főiskola csapatával. Apu csak egy félidőt bírt ki: a szünetben hazament. Később otthon kérdeztem, hogy miért ment el, hisz még a fele hátra volt. Nagyon fölmérgesítette, úgymond, hogy engem nem hagynak játszani, mindig utánam szalad egy lány, lökdösnek, elveszik tőlem a labdát. Én voltam az irányító játékos azon a meccsen, és az ellenfélből rám állítottak egy lányt, hogy zavarjon engem ténykedésemben. Apu nem értette a szituációt, sajnált engem, hogy mindig ráncigál, elgáncsol, csapkod egy játékos az ellenfél csapatából, ezért inkább hazament...

Gimnáziumban az egyesületi kézilabdázás mellett az iskola kosárlabda csapatának voltam lelkes tagja. Biológia-tanárnőnk férje, Kard Aladár volt az edzőnk. Sok baja volt velem, egyszer pl. piros jelzőszalagot kötött az egyik lábamra, hogy végre megjegyezzem, hogy melyik lábbal kell indítani a jobb kezes fektetett dobást. Kedves ember volt, de egyszer nagyon megbántott. Boldogan újságoltam neki, hogy meghívtak az ifjúsági kézilabda-válogatottba, és Tatára megyünk edzőtáborozni, mire ő nyújtotta a kezét, hogy gratuláljon - legalábbis én azt hittem, hogy gratulálni akar -, ehelyett nem szorította meg a kezem, ahogy az

alkalomhoz illett volna, hanem mint egy mosogatórongyot, úgy nyújtotta a kezét, jelezve ezzel, hogy nem is olyan nagy dolog az az ifiválogatottság. Meg az volt a baj a kosárlabdázással, hogy mindig elléptem (eggyel kevesebbet lehet lépni a labdával, mint kézilabdában), meg mindig hamar kipontoztak durva játék miatt. Ez is a kézilabda miatt volt: ott többet megenged a játékszabály, keményebben lehet játszani. Pedig a kézilabdában nem számítottam a durva játékosok közé, de a kosárban már egy kis lökdösődésért is büntetőpontot kaptam. Később is kosaraztam itt-ott, Szegeden a Tömörkény Gimnázium tornatermében lelkes seniorok között, néha családi kosármeccsen hétvégeken, meg a tanár-diák meccsre is minden évben beálltam Egerben a Szilágyi Gimnáziumban, még idén is, sőt dobtam is néhány kosarat.

Futni csak a labda után szerettem fiatalkoromban. A téli alapozó edzéseken, ha csak lehetett, lecsaltam egy-egy kört Pesten az Egressy úton meg a Városligetben - mikor hol futottunk. Később viszont, mikor már nem volt labdázási lehetőség, boldogan futottam Szegeden az Ady téri pályán a férjemmel, pontosabban utána, körbe-körbe, mert ő mindig gyorsabban futott, mint én. Sokszor bemásztunk este a pályára futni, mert már hétkor bezárták a kaput. Egész addig ment ez a szép élet, míg Kovács Iván lett a testnevelés tanszék vezetője, és ő a hívatlan látogatók ellen, illetve vagyoni védelmi szempontokra hivatkozva két vad kutyát „szerződtetett” a pályára, így nem lehetett már beugrani a kerítésen pár körre. A futás aztán Egerben is folytatódott.

Egy **túrával** kezdődött a Várhegyre, ahova tanártársam, Karczagné Somos Marika hívott el bennünket. Ez a túra volt az Olimpiai Ötpróba első rendezvénye, és ha már elmentünk, hát mi is kiváltottuk az igazolványt. Ez aztán a következő 5-6 évre rendszeres mozgási,

versenyzési lehetőséget kínált a család számára. Ha már beneveztünk az Ötpróbára, akkor mindig fel kellett készülni a következő próbára, és ahhoz, hogy a 7, illetve 14 km-t le tudjuk futni, bizony rendszeresen kellett edzeni, futni a Stadionban, a Népkertben vagy a szőlők között a domboldalon. Hatvanban, a Zagyva parton futottam először 7 km-t, Jancsi ott 14-et futott, Edit meg Péter szintén hetet. Eszter a következő öt évben társas életet élt, míg mi szaladtunk, úsztunk, bicikliztünk, túráztunk. Kicsi volt még, nem lehetett magunkkal vinni, így hol egyik, hol másik kis barátjához adtuk be megőrzésre egy-egy délelőtre vagy egész napra. A leghosszabb táv, amelyet lefutottam 20 km volt, egy IBUSZ maratoni futáson, ahol Jancsi 42 km-t futott, mi meg Edittel húszat. Ez túl sok volt, ráadásul 12 km-nél a Margit-szigettel szemben a pesti Duna-parton felajánlották, hogy szálljunk be abba a buszba, amelyik a versenyt feladó futókat gyűjtötte össze és a rajthoz vitte vissza. Mi büszkén visszautasítottuk ezt, de én többször nem futottam ilyen hosszú távot. Edit viszont a 42 kilométert is lefutotta egyszer az apjával Bécsben, egy másik alkalommal meg Pétert készítette fel Jancsi a maratonira, és együtt futották le, szintén egy bécsi maratonin. A férjem egyébként már túl van a huszadik maratoniján, 47 évesen kezdte el, és évi két maratont futott. Egyszer azt mondta, hogy addig fut maratont, míg minden családtag egyszer társul hozzá. Edit és Péter már teljesített, Eszter és én egyelőre nem tervezünk ilyet, úgyhogy Jancsi még évekig futhat.

Jó kis sportos család jött tehát össze. Úgy is magyarázom néha, hogy ennyi maradt a testnevelés szakból: ha is nem tanítottam soha ezt a tantárgyat, hisz könyvtárosnak szegődtem el rögtön a főiskola befejezése után, a saját gyerekeimet viszont többféle sporttal is megkínáltam. Editet

már hároméves korában elvittem úszótanfolyamra - igaz, hogy az edző, Francia Péter hazaküldött, azt mondta, hogy még túl fiatal a kislányom, majd hatéves korában vigyem vissza. Így aztán művészi tornára járt, aztán vagy hét évig úszott, versenyeket nyert, majd mikor megunta a faltól falig úszást, kosarazni kezdett, később ő is a testnevelés szakot választotta (de ő nem földrajzzal, mint én, hanem angollal párosítva), ahol ő is többféle sportágat kipróbált. Péter hat évig úszott, három-négy évig vízilabdázott, Eszter kicsit röplabdázott, és futóversenyeken is mindig elindul velünk szívesen. Jancsit sem kellett soha biztatni: egész életében mindig kitalált magának valamilyen mozgásformát. Kézilabdázott, focizott, kosarazott, evezett, teniszezett, kajakozott, pingpongozott, most meg maratonit fut. Edit biztatására Eszterrel együtt felmentünk a NIKE női futásra Pestre szeptemberben. Jó volt a lányaimmal és Dórával, az unokahúgommal együtt futni a Duna-parton. Novemberben meg az egri Barokk Futóversenyen futottunk együtt, Eszter és én egy kört futottunk, Jancsi hármát, vagyis 21 kilométert. A tatai augusztusi 14 kilométeres mini maratonit 5-6 éven keresztül mindig végigfutottuk. Érdekes érzés volt az Öreg-tó és a Cseke-tó partján, az edzőtábor kerítése mellett futni. Bekukucskáltam mindig, hogy lássam a pályákat, ahol fiatakoromban szaladgáltam.

Én még a férjemet is a sportnak, a testnevelés szaknak köszönhetem. Meg a kézilabdának. 1966 őszén egy esős, hideg, októberi vasárnapon a szegedi főiskolás csapattal éppen Kiskőrösre mentünk kézilabdameccsre. Jól kikaptunk a helyi csapattól, és délután fáradtan, szomorúan, összefagyva szálltunk fel a helyközi buszjáratra. A velem szemben lévő üres helyre leült egy fiatalember, és véletlenül megrúgta egy kicsit a sípcsontomat, mire én fölkeltem a helyemről és a busz hátsó részébe, egy

- még üres - helyre ültem át. Erre az intermezzóra én nem is emlékeztem, annyira fáradt és szomorú voltam a meccs miatt: valószínűleg a hátravonulásomnak nem annyira a sípcsonton-billentés volt az oka, hanem kinéztem magamnak, hogy hátul a hosszú sor üres, ott még végig is lehet feküdni, aludni egyet Szegedig. Csak az úszásóra miatti fülorvoskereséskor a Klinikán mondta Jancsi, hogy én már ismerős voltam neki valahonnan, hisz „együtt utaztunk” egyszer a buszon.

Az Olimpiai Ötpróbát vagy 5-6 évig csináltuk, **kerékpártúrákon, téli túrákon, futóversenyeken, Balaton-átúszásokon** vettünk részt, majd az utolsó próba után egy jutalomutazást nyert a család, így eljutottunk Isztambulba egy egyhetes autóbuszos kirándulásra. Még a túrázáshoz tartozik, hogy Egerbe költözésünk óta tavasszal és ősszel rendszeresen felmegyünk a Nagy-Egedre. Ez a hegy 5 km-re van Egertől, kb. 560 m magas és nagyon szép a növényzete. Kezdetben Eszter még Jancsi nyakában ülve „mászott fel” a hegyre, egyszer meg egyéni túra keretében Edit születésnapjára Jancsi a Nagy-Eged oldalából hozott piros cserszömörce ágat. Ősszel különösen szép, tarka a hegyoldal. Kicsit ugrálok az időben előre-hátra, mert a sportágak egy része végigkíséri az életemet, időnként szünetelve, aztán megint előbukkanva. Megszerettem a mozgást a Postás pályán, ezért mentem aztán **testnevelés szakra** a szegedi főiskolára. Itt sokféle sportba belekóstoltam, némelyikkel sokat szenvedtem.

Ilyen volt pl. a **torna**. Gerendán kellett egyszer bukfencezni. Hárman támogattak két oldalról, hogy le ne pottyanjak, és közben persze nevettek rajtam az ügyetlenségem miatt. Nekem meg szörnyen fáj már a nyaki gerinccsigolyám, tiszta kék-zöld volt a nyakam a sok gyakorlástól. Persze visszakapták a tornász csoporttársak ezt a kinevetést, mikor ők

kézilabdaórán elegáns balett mozdulatokkal igyekeztek kapura löni. A szekrényugrás se volt az erősségem. Egyszer úgy elszálltam egy guggoló átugrásnál, hogy belefűrődött a fejem a szőnyegbe. Apró kis agyrázkódást kaphattam, de Horváth Antalné Manyi néni, a tornatanárunk rögtön a sor végére küldött, hogy ismételjem meg az ugrást. Igaza volt, ha akkor melegében nem megyek neki megint az ugrásnak, akkor annyira féltem volna később ugrani, hogy oda lett volna a testnevelés szak. Ez egyébként többször is veszélybe került, pl. a kötélmászást egyetlenegyszer teljesítettem 10 másodperc alatt, mikor azt mondták, hogy ha nem mászom meg a kettős osztályzathoz szükséges szintidőt, akkor búcsút mondhatok a testnevelés szaknak.

Ilyen búcsúzás lett majdnem **úszás**órán is, mert a vízből mentés, a vízi gombóc, a szabályos (vízbe rakott fejjel) gyorsúszás, mellúszás, hátúszás meg a toronyugrás nekem nem ment, mert a rossz fülembe, ha belement a víz, akkor szaladhattam a fülorvoshoz. Végül egy féléves kínlődás, sírás, fülfájás, lehetetlen közérzet után jól alakult a helyzet: szereztem magamnak végre fül dugót meg fülorvost. Az úszástanár, Kovács Iván meg belátta, hogy lehetek én azért kiváló testnevelő tanár akkor is, ha csak kirakott fejjel úszom le az 50 méter mellúszást, a többi úszásórai követelményt meg elég, ha csak elméletben ismerem meg.

A **síelésnél** is Kovács Ivánnal gyűlt meg a bajom. Még sírtam is Bánkúton a sítáborban, mert mindig kiabált velem, hogy miért nem úgy csinálom a lesiklást, ahogy ő mondja, ahogy kell. Az volt a baj, hogy nekem volt már saját sílécem, nem a főiskolai, jó minőségű kölcsönléccel síeltem, mint a többiek, és az én kantni nélküli faléccemmel bizony nem lehetett fogni a havat, nem tudtam szépen venni a kanyarokat. Azért valamennyire megtanultam síelni, Bánkútra is többször eljutottam később

is, néhányszor szilágyis sítáborba kísérő tanárként, meg családotul is. Kovács Ivánt azért nem csak rossz dolgokkal kapcsolatban említhetem. 1965-ben jó kis kézilabdacsapat jött össze az elsősökből a főiskolán. Többen NB-I.-es csapatból jöttünk, és néhány felsőbb évessel kiegészülve megnyertük a megyei bajnokságot rögtön az első évben. Kovács Iván volt az edzőnk, nagyon szerettük őt, ő is szerette a kézilabdát is, meg minket is. Nagyon jó volt az összhang, jó hangulatú, kemény edzéseket tartott, élveztük a játékot, mindig megnyertük a meccseket. Egyszer a Dél-Magyarország című újságban nyilatkozott a csapatunkról, és azt mondta, hogy „Kutas a csapat esze”. Jó, mi?!

Itt jut eszembe, hogy felsorolom a kézilabdaedzőket, akikkel hosszú játékos pályafutásom alatt összehozott az élet, nevezetesen a labda. A Postásnál a már említett Méray Feri bácsi volt az edző, a szegedi főiskolán Kovács Iván, majd Werner István, később Gyémánt Imre (aki szegény rengeteg cigarettát elszívott idegességében meccsek alatt a pálya szélén, mikor nem azt játszottuk a pályán, amit ő javasolt, vagy eladtuk a labdát, vagy gólt kaptunk). Majd a főiskola befejezése után egy rövid ideig én voltam az edző, játékos-edző, akinek elég nehéz volt a dolga: egyszerre kellett játszani meg gondolkozni is azon, hogy kit lehetne inkább beállítani, lecserélni, milyen támadási szisztémát játszunk, védekezésnél melyik játékosra kell jobban figyelni az ellenfél csapatából stb. Aztán még Kindl Józsefné, Ica néni volt az edzőnk, később a Tervezővállalat csapatában pedig a már említett Francia Péter.

Az **atlétika** elég jól ment: futni, dobni, súlyt lökni, gerelyt hajítani könnyen megtanultam, a magasugrás viszont nem volt erős oldalam. Egyetlenegyszer ugrottam át az 1.15-ös magasságot, ami - csakúgy, mint a kötélmászásnál a 10 másodperc - a kettes osztályzat szintje volt.

Evezni sosem szerettem. Egyszer majdnem belefulladtam Szegednél a Tiszába. Az egypárevezős csónakban visszafelé jövet Jancsi erőltette, hogy én evezek. Így ő szemben ült velem, a csónak végében, és próbált irányítani, hogy merre húzzak. A tápai pontonhíd vészesen közeledett: egy hajótest hiányzott, ott lehetett lecsorogni a hajóval. Szerencsénkre a hídról halászok figyelték ügyetlenkedésemet. Nem sikerült becélozni a hézagot, és bizony a víz rásodort a mellette lévő vasfalra. Én csak annyit láttam a pontonhídból, hogy egy fal van előttünk, rásodort a víz, és teljesen tehetetlen vagyok. Azt hiszem, ez volt a halálfélelem, amelyet akkor éreztem. Talán egy percig tartott, de utána három napig remegett a lábam. A halászok nagy nehezen csákyákkal besegítették a hajónkat az átfolyóba, ott rögtön felborultunk, a csónak terhétől megszabadulva úszott lefelé, én kiúsztam a partra, Jancsi meg a csónak után ment. Így megúsztuk a balesetet, de azóta még kevésbé szeretek evezni.

Az **úszástörténet** az utolsó fejezet, amely a hagymácska éremmel fejeződött be. A Rudas uszodában, a Gellért-hegy lábánál tanultam úszni hatodikos koromban. A fejesugrást is elkezdtem már tanulni: guggolásból, aztán térdelésből kellett a vízbe pottyanni, de minden edzés után begyulladt a fülem, így abba kellett hagynom, csak a mellúszást tanultam meg, és csak víz fölé emelt fejjel úsztam. Így úsztam át a Balatont is Révfülöp és Balatonboglár között, füldugóval meg úszósapkában Edittel, Péterrel és Jancsival együtt 1986-ban. Aztán 1987-ben dobhártyaplasztikát csinált nekem Pécssett Bauer professzor úr, és ez olyan jól sikerült, hogy azóta nem megy víz a fülembe. Később meg lehetett tanulni szabályosan mellúszni, hátúszni is, és mikor 1993-ban beléptem az Egri Szeniorúszó Szakosztályba (azért, hogy a versenyuszodában úszhassak naponta, és kiúszsam magamból a

melanoma okozta testi és lelki sérülést), még pillangózni is megtanultam egy kicsit. Pár hónapig gyakoroltam, aztán nyáron egyszer a sarudi strandon büszkén mutattam meg Péternek, a vízilabdás gyerekemnek új tudományomat. Ő később, ebéd közben tájékoztatta a családot a helyzetről: „Anyu megtanult helyben pillangózni!” Az biztos, hogy nem nagyon gyorsan haladok vele, de ez épp elég nekem ahhoz, hogy a szeniorúszó-versenyeken indulhassak a 200 méteres vegyes úszásban (50 pillangó, 50 hát, 50 mell, 50 gyors). Meg is szoktam nyerni, mert nem sokan vállalkoznak erre a távra, és így ha lassan úszom is, elsőnek érek célba. Három évig versenyeztem már (Gyulán, Baján, Egerben, Makón, Békéscsabán meg egyszer Bécsben), mindig odasomfordáltam az indítóbíróhoz, bejelentettem, hogy én vízből indulok, mikor a prágai Szenior Európa Bajnokság következett, és gondoltam, hogy ott azért már nem kellene szégyenkeznem ilyesmivel. A szeptemberi prágai verseny előtt egy héttel elkezdtem gyakorolni a fejesugrást. Tiszta kék lett a karom, a combom, a hasam a sok ügyetlen hasas ugrástól, de sikerült az akció: Prágában az 50 mellen startfejessel indultam. Nem lett valami elegáns, először majdnem lementem a medence fenekére, aztán meg kétszer nekimentem a kötélnek, és végül a 35 korosztályom béli közül a 29. lettem. De fejessel indultam, és így a makói, a hagymácska érmes versenyen már nem okozott gondot a startfejes.

Ennyi a sportágtörténet.

Újabb időkben **sportot űzők még a nyelvek gyűjtögetéséből** is. 1994 karácsonyára jelent meg az első gyűjtemény: 50 nyelven „A norvég Biblia” című kis novellám („A norvég Biblia. Egy kis novella 43 európai, 6 ázsiai és egy afrikai nyelven. The Norwegian Bible. A short story in 43 European, 6 Asian and 1 African languages” Eger, 1994.) 1995–1997

termése újabb 27 nyelv: négy műnyelv (volapük, glosa, interlingua és unitario), nyolc ázsiai nyelv (azeri, bengáli, maláj, mongol, hanti, szingaléz, örmény és perzsa), öt afrikai nyelv (afrikánsz, csicseva, ibo, szuahéli és zulu) és tíz európai nyelv (breton, erdélyi szász, katalán, litván, luxemburgi, manx, macedón, portugál, szárd és velszi). Most dolgozom a bilingvis könyv második, bővített kiadásán, aminek ez lesz a címe: „A norvég Biblia. Egy kis novella 77 nyelven és rovásírással. The Norwegian Bible. A short story in 77 languages and in runic script”.

Ez volt a teljes sportönéletrajzom. Jövő karácsonyra a nyelveim történetét kellene megírni.

Eger, 1997. december 23.

2007. április 26.

Most egy Csoóri Sándor idézetet másolok ide be, mert fontosat találtam benne magamnak is, hátha nektek is: lassítani kell a mindennapos rohanáson!

„Szeptember van, elkezdődött már a tanítás. Ha az oktatásügyekbe kívülről is beleszólhatnék, azt javasolnám a tanároknak, hogy a számtan-, a földrajz- és a történelemórák közé vezessenek be a gyerekeknek egy új tantárgyat. A tantárgynak egyetlen célja lenne: tanuljanak meg újra lassabban járni, mert az állandó loholás és az örökös sietség lehetetlenné teszi a gondolkodást.”

2007. május 2. szerda

Most meg Henryk Sienkiewicz: Őt kövessük c. kisregényét olvasom. Az ókorban játszódó történet főhősei Cinna és beteg felesége, Anthea.

A beteg emberek és hozzátartozóik kihasználása nem mai keletű: már az ókorban is így volt, ezt bizonyítja az alábbi idézet a fenti könyvből:

„Cinna – bár egyre fogyatkozó reménységgel – minden lehetőséget megragadott, hogy megmentse Anthea. Elvitte a sivatagba Memphis környékére, de amikor a piramisok csendje sem szabadította meg a szörnyű látomásoktól, visszatért Alexandriába, és körülvette jóssokkal, varázslókkal, betegségűzőkkel, s az arcátlan csöcselék minden fajtájával, kik csoda gyógymódok által kihasználták az emberek hiszékenységét. De más választása nem volt, s ő minden eszközt jónak látott.”

Folytatása következik! Sőt, megváltoztatom a címet, hogy kedvesebben hangozzék:

Betegségem és egészségem története

alcím: Mint a rák: visszafelé kell kimászni a RÁKból!

Folytatása következik!

Május 3. csütörtök

Ma reggelre teljesen visszatért a jókedvem: megcsináltam a teljes lábemelés-sorozatot felébredés után az ágyamban, úgy, mint utoljára 2006. október 16-án. Leírom, hátha kedvet kap valaki, de vigyázzatok, ne egyszerre, a fokozatosság elvét ne feledjétek! Tehát:

40 bicska (hanyattfekvésből nyújtott lábbal nyújtott karral felülés - lábemelés), 40 lábemelés, 40 felülés előrehajolással, kézzel meg kell érinteni a lábfejet. Na, ez a leírás ugyan nem valami tudományos, de már 1969-ben végeztem a testnevelés-földrajz szakon, és sosem tanítottam. Önző módon csak a saját és kis családom egészségnevelésével foglalkoztam az elmúlt 38 évben.

Folytatása következik!

Kicsit soká jön a következő naplórészlet: csak jókedvűen lehet leülni írni, nekem meg nem volt jókedvem az elmúlt 2 hónapban. Csak ritkán.

2007. július 19. csütörtök

Most mindent álló betűvel kell írnom, mert május és június rossz csillagzat alatt telt el velem. De azért majd igyekszem *dólt betűs (boldog)* dolgokat is becsempészni, hisz állandó nyavalygást nem szívesen olvas széleskörű (2-300 fős) olvasótáborom.

Na, gyorsan legyünk túl a rossz dogokon.

Május elején ismételt PET-CT, az eredmény: kicsi, de új rákocskák a tüdőmben. *Kezelőorvosaim biztatnak, hogy a „kerámia” kúra közepén járunk, még hátra van 4, az majd eltünteti ezeket a kis rákocskákat. A tüdősebész viszont azt mondta, ha marad valami októberre, majd szépen*

kiszedjük, de *ne aggódjak, kisebb lyukat kell csinálni bal oldalon, mint a 2006. novemberi 30 centis vágás volt jobb oldalon.*

A májusi kerámia is rosszul sikerült, még bögtem is, pedig ritkán szoktam: böködték a karomat hiába, aztán *vasárnap, mint már március óta mindig, elmentem a szegedi Honvéd téri szép üvegablakos református templomba, hogy hátha megint találkozom Cseppentő Eszter kézilabdás barátnőmmel, de nem volt ott az istentiszteleten. Viszont egy nagyon szép éneket énekeltünk, még gyerekkoromból emlékszem a szövegére. Ide is írom most emlékezetből, mert ez pont segített nekem átvészelni a májust, belátni, hogy nem biztos, hogy meggyógyulok, de akkor is szép lehet, szép lesz az alagút vége.*

„Lelki próbáimban, Jézus, légy velem.

*El ne tántorodjék tőled életem,
Félelem ha bánt, vagy nyereség kísért,
Tőled elszakadnom ne hagyj semmiért.*

*Ha a világ bája engem hívogat,
Nagy csalárdul kínál hitványságokat:
Szemem elé állítsd szenvedésidet,
Vérrel koronázott, szent keresztedet.*

*Tisztogass bár bajjal olykor engemet:
Kegyelmeddel szenteld szenvedésemet;
Bár e test erőtlen: te oltárodon
Keserű pohárral, hittel áldozom.*

*Ha halálra válik testem egykoron:
Ragyogjon fel lelked e hitvány poron:*

Ama végső harcon rád bízom magam:

Örök hajlékomba fogadj be, Uram!”

Ez a 338. ének a református énekeskönyvben.

Na. Ennyi egyelőre, most minden jól van, csak egy kicsit meleg van. Marci és Balázs, a két unokánk már 2 hete itt vannak nálunk az édesanyjukkal, Edittel, a kislányunkkal együtt. A másfél éves Balázs mindennap újabb szóval, szókezdeménnyel örvendeztet meg minket, a három és fél éves Marci meg fedezi föl a világot magának, mindig kérdez, öröm együtt lenni velük. Kész gyógyulás, de azért még a reggeli úszást sem hagyom ki, már 1000 méternél tartok. De ma csak 500-at úsztam. Múlt héten már elkezdtem a futást is 3-4 fél körrel a stadionban, ezen a héten viszont a 40 fokos hőségben inkább a hűvös, elfüggönyözött nagyszobában töltjük a napot.

Augusztus 2. a következő „kerámiakúra” időpontja, most nem lesz Szegeden Eszter az alatt az 5 nap alatt, se baj, majd játszom a magyar scrabble-vel egyedül, mint múltkor: úgy, mintha négyen játszanának (Jancsi, Edit, Péter, Eszter), csak én rakosgatom ki helyettük a szavakat.

Még egy csomó jó dolog történt velem az utóbbi 2 hétben az unokázás mellett: elküldte nekem Németh Zsigmond - régi nyelvbarátom - új könyvét: Találkoztam nyelvekkel. Egy utazó muzsikus-fordító feljegyzései 1966-2003. Hát, ez olyan élmény, hogy már másodszor olvasom el. Megpróbálom rávenni Zsigmondot, hogy hadd tegyék fel a MEK-re, hogy más is hozzáférhessen, elolvashassa. Magánkiadásban, kis példányszámban, a szerző saját pénzén jelent meg, nekem az utolsó példányát küldte el ajándékba.

Meg Vargha Andris unokatestvérem meghívott a Geni-re, azóta folyton rakosgatom föl a számítógépes családfarendszerre az én családfámból az adatokat.

Meg Bibó Bori hatodfokú unokatestvérem megtalált az iwiw-en is meg a MEK-en is, és elküldi majd nagyapjának, Ravasz Lászlónak, a híres református püspöknek az új Biblia-fordítását.

Vagyis csupa boldogság, ki ér rá a betegségre gondolni. Folytatása következik, majd mondjuk augusztus végén.

Szervusztok egyelőre!!!

ILUS

2007. szeptember 21. péntek

Betegségem és egészségem története

Utazás az ÉN (Kutas Ilus) KOPONYÁM körül

(Karinthy után szabadon)

Még 9 napig vagyok 62 éves, aztán már 63 leszek.

De nem is ez a fontos, hanem az, hogy milyen érdekes, velem a lényeges dolgok rendre a szegedi Semmelweis utcában történtek, történnek.

Nézzük először a Semmelweis utca középületeit:

- 1. szám: Szülészeti és Nőgyógyászati Klinika*
- 3. szám: Tanárképző Főiskola 1. sz. Gyakorló Iskola*
- 5. szám: Teleki Blanka főiskolai kollégium, vele szemben, talán Semmelweis u.*
- 6. szám: a Liba helyén épült új orvosegyetemi klinika, benne az Idegsebészeti Osztály*

Most nézzük az eseményeket időrendi sorrendben, amerikai módon rák módjára, visszafelé:

2007. szeptember 24-29. közötti héten az új klinikán meg fognak operálni: kiszedik a jobb elülső homloklebenyemből a szemtelenül odanőtt 3,5 cm átmérőjű melanoma áttétet.

1980. március 28. Eszter született a Szülészeti Klinikán.

1975. február 4. Péter született ugyanott kicsit kicsinek (2 kiló 80 deka) - de azóta szépen megnőtt!!!

1972. október 30. Edit született egy kicsit kicsikének, alig volt nagyobb, mint egy kétkilós vekni. De azóta szépen megnőtt ő is, és a két kisleány is, a

mi első két unokánk, Marci és Balázs. De a két kisfiú nem Szegeden született, hanem Berlinben, 2003-ban és 2005-ben.

1965-1969: Itt laktam a tanárképző főiskola Teleki Blankáról elnevezett leánykollégiumában.

1966 októberétől kezdve így mondták be a hangosbemondóba: „Ilus, menj le a portára, mert Ignác vár!” Mármint a Martinovits, ha nem is az Ignác, hanem János.

1966. november tájékán: „Jé, még utcát is neveztek el róla!” (Szökellgettem hazafelé a Fül-orr-gége Klinikáról, ahol Martinovits János tanársegéd úr megszánt, és kipucolta fájó, folyó fületem, és be is mutatkozott.) – Aztán később kiderült, hogy a Semmelweis utca keresztutcája Markovics Iván utca. A magyar gyorsírás feltalálójáról nevezték el. Tehát ez az utca még nem Martinovits János nevét viseli. Na, majd!

1969 tavaszán: a kollégiummal szemben, a füves, gazos, üres telken, a LIBÁN tartottam a gyakorló tanítási órát testnevelésből. Álltam a kör közepén, nyakamban a síppal, a gyerekek meg rohángásztak össze-vissza, nem figyeltek rám, mit kéne csinálniuk. Azt hiszem, ott, akkor határoztam el, hogy nem nekem való foglalkozás a testnevelés és a földrajz tanítása, nem lenne ez jó a gyerekeknek se, nekem se.

A múlt évszázad nyolcvanas éveiben a LIBALEGELŐ helyére épült fel az új egyetemi klinika, ahol jövő héten elvégzik rajtam az agyoperációt.

Azért kell tehát hétfőn kivonulnom a LIBÁ-ra, azaz bevonulnom az idegsebészetre, mert szeptember 12-én, szerdán Pesten csináltak egy újabb PET-CT-t, és bizony ahelyett, hogy eltűntek volna a májusban fölfedezett újabb dúsulások a tüdőmön, most agyi és csontrendszeri áttéteket is diagnosztizáltak. Most Szegeden vagyok, holnap készítenek

egy MRI-felvételt, és utána döntenek el, hogy kioperálható-e a jobb oldali agyi áttét, és ha igen, akkor pár nap múlva megoperálnak, utána meg sugár- és újabb kemoterápia jöhet szóba, illetve a csontjaimra meg valami orvosság.

Na, ennyi. Szép kis történet. *Hogy szakmailag is felkészüljek, most fejeztem be éppen Karinthy: Utazás a koponyám körül c. regényének elolvasását. Ezt nektek is ajánlom tiszta szívvel.*

MOST EGYELŐRE BEFEJEZEM A NAPLÓÍRÁST, KÉRLEK TITEKET, ÍRJATOK, HA TETSZETT. AKKOR IS, HA NEM. MAJD AZ OPERÁCIÓ UTÁN, HA MEGINT SZÁMÍTÓGÉPKÖZELBE KERÜLÖK, FOLYTATOM, ÉS EL IS KÜLDÖM NEKTEK AZ ÚJABB RÉMTÖRTÉNET-FOLYTATÁSOKAT. JÓ?

SZIASZTOK!

ILUS

Kutas Ilus írta:

Kedves szurkolóim!

Már megint elkezdtem a naplóírást, vagyis tovább folytattam 2-3 oldallal. Először arra gondoltam, hogy megírom Karinthy Frigyes: Utazás a koponyám körül c. könyvének parafrázisát, hogy elmondhassam, mi történik mostanában az én koponyám körül, de aztán elbizonytalanodtam, hogy

- parafrázist csak zeneszerzők szoktak írni, könyvet átírni meg nem lehet, vagy ha lop belőle az ember, akkor az nem parafrázis, hanem plágium.

- Karinthy Frigyes a könyvét az operációja után, már gyógyultan írta. Engem meg csak a jövő héten fognak megoperálni.

- meg különben is.

Elküldöm azért nektek most az elkészült 3 oldalnyi naplótöredéket meg még a piros sapkás fényképemet, amelyet Eszter lányom, a fő támogatóm készített rólam. Mindenkit szeretettel üdvözlök, és köszönöm a szurkolást!

Kutas Ilus

egykori kézilabdás

Naplórészlet - 2007. október 3.

Kórházazásaim története
születésemtől (Sopron, 1944. szeptember 29.)
a megkoronázásomig (Pécs, 2007. szeptember 27.)

Sopronban születtem. Voltaképpen elmentem Sopronba megszületni. Sopron egy osztrák határ menti, szép barokk város. A második világháború alatt, 1944. szeptember 29-én születtem a GYŐRI ÚTI KÓRHÁZBAN. Szüleim Budapesten éltek három kis bátyámmal. A születésem előtti nyáron súlyos bombázások voltak Budapesten, ezért édesapám elhatározta, hogy családját elviszi egy békésebb helyre. Anyai nagyszüleim Sopronban éltek, ezért ide utazott el édesapám három kicsi fiával és várandós édesanyámmal. Majd visszament Budapestre, hiszen munkahelyét, a zuglói református templomot nem hagyhatta magára. Én szeptemberben megszülettem, és ő először 11 hónapos koromban találkozott velem személyesen. Az ostrom alatt nem tudott többé eljönni Sopronba, de tudom, hogy nagyon boldog volt, mikor megtudta, hogy az új jövevény kislány, az ő első leánya.

Aztán 2-3 éves koromban kerültem kórházba, a budapesti TŰZOLTÓ UTCAI FERTŐZŐ KÓRHÁZBA. Kanyarójárvány volt, én is kanyarós lettem, és utána, talán ennek szövődményeként középfülgyulladást kaptam. Meg kellett operálni a bal fülemet, és a betegség következményeként tönkrement a hallásom is erre a fülemre, és a dobhártyám is. Ebből később baj is származott de jó is: így szereztem magamnak férjet.

17-18 éves koromban a budapesti SPORTKÓRHÁZBAN szedték ki a mandulámat.

Ugyanide kerültem be kb. 30 évesen: egy 3 hónapos magzatot veszítettem el – talán az én hibámból, túl sok mindent terveztem be magamnak, és biztosan a lelkem nem győzte.

De erről majd később!

A szegedi SZÜLÉSZETI ÉS NŐGYÓGYÁSZATI KLINIKÁN született az első gyermekünk, Edit 1972. október 30-án. Kicsi lányunkat átvitték a GYERMEKKLINIKÁRA, oda jártam át szoptatni.

Utána vártam a második gyermekünket, mikor a nőgyógyász engedélyével egy egyhónapos lengyelországi tanulmányútra mentem volna, úgy, hogy Editet beadtam egy jó barátunkhoz, akinek szintén egy 10 hónapos kisfia volt. Azt mondta a nőgyógyász, hogy az, hogy én egy 8-10 kilós kisbabát emelgetek, sokkal veszélyesebb a kisbaba szempontjából, akit vártam, mintha elutazom Lengyelországba, és ott csupa jó dolog történik velem. Igen ám, de azt nem számítottam ki előre, hogy milyen izgalommal jár, hogy életemben először fogok repülőgépre ülni, hogy lelkiismeret-furdalásom lesz, amiért otthagytam Editet egy – számára idegen – anyukára... stb. Az elutazás előtti este bizony kórházba kerültem (a SPORTKÓRHÁZBA, pont oda, ahol 17 éves koromban kivették a mandulámat) – Erős Gabi, a sógorom vitt be autóval – ő az, aki a családban egyedül Iluskának hívott! Elvesztettem a három hónapos kisbabámat. Másnap a sokágyas kórteremben mindenféle történettel találkoztam, és engem egyedül az tartott meg, hogy jó, jó, ez történt velem, de engem vár otthon a kislányunk.

Várt ám, de nem sokáig! Kb. 10 nap múlva jutottam haza, és Edit nem ismert meg. Nagyon rosszul esett!!! Marika, a barátnőnk azt mondta, hogy 2-3 napig keresgélt engem, aztán lemondott rólam, elfogadta az

ennivalót Marikától, és 10 nap múlva keresztülnézett rajtam. Megérdemeltem.

Péterkénk már nagyobb súllyal, 2 kiló 80 dekával, de a vártnál 3 héttel korábban született, szintén a szegedi SZÜLÉSZETI ÉS NŐGYÓGYÁSZATI KLINIKÁN egy téli napon, 1975. február 4-én. Itt meg az volt a baj, hogy pár órával a születése előtt mindenem viszketni kezdett. Lehet, hogy ez okozta a koraszülést. Az orvos megnyugtatót, hogy ha megszületik a kis trónörökös, akkor egyből elmúlik ez a kellemetlen dolog. Úgy is lett.

Harmadik gyermekünk is itt született, a szegedi SZÜLÉSZETI ÉS NŐGYÓGYÁSZATI KLINIKÁN. Eszter már tisztességes súllyal, 3 kiló 30 dekával jött a világra, de ő meg császármetszéssel.

Kb. 40 éves koromban elhatároztam, hogy ha a lyukas dobhártyámat helyre lehet hozni, akkor nekimegyek egy következő műtétnek. A PÉCSI FÜL-ORR-GÉGE KLINIKÁN operálták meg a fületem, sikeresen. 1986-ban átúsztuk a Balatont a férjemmel és a két nagyobbik gyerekkel együtt, én fül dugóval, kirakott fejjel, mellúszásban tettem meg az 5,2 km-es távot. Utána következett az operáció, és amikor 1987-ben ismét átúsztuk a Balatont, ahogy kimásztam a vízből Balatonbogláron, az volt az első, hogy elmentem a postára, és föladtam egy hálatáviratot a professzoromnak, hogy köszönöm szépen, jól működik az új dobhártyám, sikerült vízbe tenni fejjel, szabályos úszással átúsznom a Balatont. Persze Edit és Péter másfél óra alatt tette meg a távot, Jancsi meg én kb. 3 óra alatt.

Még két, néhány évvel ezelőtti elesésemről szeretnék beszámolni, amelyek az EGRY KÓRHÁZBAN fejeződtek be. Ott varrták össze a térdemet, és ott rakták helyére a kificamodott vállamat.

Nem szép dolog, de én bizony futni szoktam az utcán is, néha csak úgy jókedvemből – ha nem nagyon látja senki, van, amikor busz után. A munkahelyemről, a gimnáziumból hazafelé menet kezdtem el futni a bölcsőde utáni egyenetlen, köves, fekete salakos földúton. Megbotlottam, és egy akkora estem, mint egy ólajtó. Az új, szép kék szoknyámban. A harisnyám tönkrement, nagyon vérzett a térdem. Mit csináljak? Az iskola közelebb volt, mint a buszmegálló, ezért visszafordultam. Összetalálkoztam sántikálás közben egy kedves ismerős családdal, így ők vittek be autóval a kórházba, ott összekapcsolták a térdemet. 2 hétig betegszabadságon kellett otthon feküdnöm.

A másik elesést Kálvin János okozta, illetve Laci bátyám Kálvin szobra a Kálvin ház udvarán. A református kórus próbájáról jöttem ki egy borongós, sötét novemberi estén, a „Fenn a csillagok felett” kezdetű szép éneket dúdolgattam, egy pillanatra jobbra fordulva rápillantottam a Kálvin szoborra, hogy jó, egy kicsit havas a nagy reformátor svájcisapkája. A következő pillanatban – nem vettem észre a sötétben a tíz centis járdát – megint akkora estem, mint az előbb említett ólajtó, csak most rosszabb következményekkel. Gyorsan felpattantam, de a bal karom furcsán lötyögött előttem, és nagyon fájt a vállam. Ez bizony kificamodott. Besétáltunk a férjemmel a baleseti sebészetre, és – minden rosszban van valami jó - Péter fiunk gyerekkori barátja volt az ügyeletes, ő rakta aztán helyre a vállamat. Fel is kellett kötni, de mivel ez a bal karom volt, nem kellett betegszabadságra mennem, hiszen a könyveket jobb kézzel simán oda tudtam adni a gyerekeknek a könyvtárban, meg be tudtam írni a szükséges dolgokat.

A szegedi BŐRKLINIKÁRA újra 1993-ban kerültem, ahol először ambulánsan leszedtek a vállamról egy anyajegyvet, később kiderült, hogy

ez melanoma, és ezért még egyszer megoperáltak, és kiszedték a hónaljmirigyeket is, ahova már áttétet adott ez a csúnya betegség. Utána kemoterápiával meggyógyítottak. Az első kúrát Szegeden kaptam, a többit, csaknem fél éven keresztül, Egerben. Jól megszerveztem: egy héten keresztül minden reggel elmentem úszni egyet, hogy valami jó is történjék velem, aztán bementem a kórházba, ahol a főorvosi szobában a férjem adta be az injekciót, és bekötötték az infúziót, utána hazamentem és pihentem egyet. A következő hét - úgy emlékszem - Németh Lászlóé volt, több könyvét is akkor olvastam el pihengetés közben. A maradék két hétben pedig dolgoztam az iskolai könyvtárban. Rendes volt az igazgató: az első két héten helyettesített engem egy nyugdíjas kollégánk, utána nekem meg kész gyógyulás volt, hogy megint a gyerekek, könyvek között lehettem.

Minden évben jártam ellenőrzésre, mindig hoztam a mellkasröntgen- és a laboratóriumi eredményeket, mígnem tavaly ilyenkor, pontosabban 2006. október 16-án tüdőáttétet jelzett a gép. És itt már kezdődik a „Betegségem története”. Mostanában lesz egy éve, hogy főállású beteg vagyok.

Ja, még a megkoronázásomról nem írtam:

A 2007. szeptember 12-i budapesti PET-CT vizsgálat agyi - és csontrendszeri áttéteket jelzett. Végül is nem Szegeden, hanem (mivel egyrészt a pécsi professzor férjemnek egykori tanítványa, másrészt a sugársebészeti eljáráshoz ott van megfelelő hozzáértés és technikai feltétel) a PÉCSI IDEGSEBÉSZETI KLINIKÁN először a professzor úr kioperálta a 3 centis melanoma áttétet a koponyám jobb feléből, majd 2 nap múlva előbb megkoronáztak – ez legyen az orvos és az én közös titkunk, hogy hogyan –, majd sugársebészeti eljárással kezelték a másik

három, kisebb nagyságú áttétet az agyamban. Szerencsére normális maradtam – most írom a kórházazásaim történetét!!! Ezután még sugárkezelés jön Szegeden, és folytatódik a „kerámia” – csak egy erősebb adagban.

Közben megkaptam a 18 sugarat meg valami „kerámia” első adagját a csontáttétre. A sugártól kihullott a hajam, *de szerencsére szép nagy fejem van, jó alakú, meg Ágnes húgom is hozott 4 sapkát, Eszter is vett egyet, barátnőnk is horgolt egyet nekem, úgyhogy lassan kalapszalont nyithatunk. Ja, igen, Szegeden még bementünk egy igazi kalapszalomba is, ahol a kalapos értetlenül nézett rám, hogy ilyen egyszerű, karima nélküli sapka kéne nekem. Ráerőltetett a fejemre 5 kalapot – a frissen operált fejemre, pedig én közben mondtam neki, hogy ezek a kalapok egyrészt kicsik nekem, mert nagy (58-as) fejem van, másrészt soha életemben nem viseltem kalapot, nem most kezdek el kalapkölteményeket hordani. Aztán megegyeztünk, hogy varr nekem egy ugyanolyan sapkát, mint az a szép piros sapka, amit eddig hordtam.*

Ja, meg még elkezdett fájni a bal csuklóm forgatáskor meg a jobb térdem járás közben. *Hát, most derült ki számomra, hogy mi mindenre kell a csuklóforgatás! Pl. ajtót kinyitni, tízujjas vak írásnál a bal oldali betűk leütéséhez, autóbuszra felszállásnál, csapból inni összecukott tenyérrel, villát a szájamhoz emelni a főtt krumplival, tésztával, a krumplit, tésztát felszúrni a villára. Meg ma este – Eszterék bemutatkozó koncertjén kiderült, hogy nem tudok rendesen tapsolni. Meg futni se tudok, pedig jaj de szeretek!*

De ez nem panasz, hát látjátok, dőlt betűvel írtam.

Új, érdekes dolgokat fedezek fel, jobban megfigyelem a környező világot, még jobban megtanulom értékelni, amitől időlegesen megfosztott

a betegség. Azon kapom magam pl., hogy inkább a jobb kezemet használom, pedig a ballal is meg tudnám csinálni, ha ügyetlenebbül is. A sántítással is csak viccelődöm. Meg kell figyelni pl., hogy melyik lábbal érzek földet buszra, villamosra szálláskor. Lelkesen végzem a gyógytornát, egy kedves gyógytornásznő olyan jó gyakorlatokat végeztetett velem 2 hétig a klinikán -, látjátok, erre is jó volt a testnevelés szak: megjegyeztem a gyakorlatokat, és így már egyedül, itthon is tudom csinálni naponta 3-4 alkalommal. Tegnap történt velem egy érdekes dolog: nem tudtam kijönni a fürdőkádból. 2 hétre hazaengedtek Egerbe, hogy kipihenjem a sugárterápiát. Boldogan ültem bele a jó sok fürdővízbe, hisz Szegeden csak zuhanyoztam. Viszont a rossz bal kezem és fájó jobb térdem miatt a kiszállás nem ment. De hát nem alhatom a fürdőkádban! Így aztán tovább próbálkoztam: leeresztettem a fürdővizet, az üres kádba beletettem csúszásgátlónak két törülközőt, aztán fáj, nem fáj, megembereltem magam és felálltam. Meg elhatároztam még ott, a lehetetlen helyzetembe, hogy elhívom Gabi bátyámat, aki anyuéknál a Györök utcában is teleszerelte a fürdőszobát kapaszkodókkal, hogy anyu ki tudjon szállni a kádból. Anyu nagyon szeretett mindig a Balatonban úszkálni, ezt most már nem lehet, így legalább sok vízben szeret minden nap fürdeni. Szóval elhívom majd Gabit, hogy „öregbítse” a fürdőszobánkat.

Ezután szelidebb témán gondolkozom: már 1997-ben megígértem magamnak és olvasóimnak, hogy megírom a NYELVEIM TÖRTÉNETÉT, úgyhogy most ez jön.

Mindenkit szeretettel üdvözlök és várom kedves leveleiteket, hogy valóban várjátok a nyelveim történetét, vagy nem. ILUS

Nyelveink története

Holland, szlovák, svéd, finn, norvég, dán, angol, német, latin, héber, ógörög, francia, lengyel, olasz, orosz, cseh, magyar és talán még újgörög, de ebben nem vagyok biztos. Ezek azok a nyelvek, - összesen 18, - amelyeket Podmaniczky nagyapám tudott, használta, fordított, tolmácsolt.

Ez a mérce. Ehhez szeretne mindenki közelebb jutni. De ha nincs is ilyen verseny, a családban mindenkiben megvan az érdeklődés a nyelvek iránt.

Kitaláltam, hogy nem csak az én 5-6 nyelvemről írok, hanem inkább a család többnyelvű tagjairól is. A sorrend ez lesz:

1. Dr. báró Podmaniczky Pál teológiai tanár, a 18 nyelvű nagyapám.
2. Kutas Emilné Podmaniczky Márta, most 92 éves anyukám. Német és francia nyelvvizsgát tett 65 éves korában, jól megtanították latinra a középiskolában, lengyelül is tanult és a ciril betűket is megtanulta.
3. Kutas Laci a legidősebb (71 éves) bátyám, 6-7 nyelven tud traccsolni. Hibásan ugyan, de simán beszélget, ügyintéző németül, franciául, szlovákul, lengyelül, olaszul és oroszul. Tanult japánul és spanyolul is. A vele készített interjút is elhelyeztem itt a könyvben, mert érdekes idegen nyelvi játékaikról is beszél, és ez az a tv interjú, amit magnóról gépelgettem a budakeszi könyvtárban tüdőoperációm után.
4. Erős Dóra unokahúgom, Ágnes húgom okos lánya francia-német szakot végzett főiskolákon és egyetemeken, valamint német nemzetiségi óvónő szakot Sopronban. Ő írta az egyik szakdolgozatát a család kétnyelvű tagjairól.

5-6. Két unokaöcsém, Kutas Emil és Kutas Attila már felnőtt korukban tanultak meg igen gyorsan angolul, úgy, hogy Amerikában jártak üzleti utakon, és muszáj volt beszélni, hát beszéltek. Rájuk ragadt ez a nyelv, majd később a német is, mint rám annak idején a lengyel.

7. Német-magyar kétnyelvű kisunokám, Miskey Márton 4 éves úriember. Igaz, hogy a k, gy, r, ny betűket még mással helyettesíti, ha magyarul beszél, németül meg nem nagyon tudjuk, hogy mit tud, de Berlinben, német óvodába jár és nagyon jól érzi magát ott. Magyarul nagyon szeret beszélni, tanítja öccsét, a 2 éves Balázst német és magyar szavakra, mondatokra.

8-9-10. A három gyerekem, Edit: angol, német, Péter angol nagyon jól, Eszter angol, német, francia, latin, olasz.

11. És végül én, Martinovitsné Kutas Ilus. A nyelveim sorrendje: magyar, orosz, latin, lengyel, német, angol, spanyol. Persze különböző szinten: legjobban lengyelül tudok, mert az csak úgy rám ragadt, nem tanultam, csak hagytam, hogy belemásszon a fülembe.

12. És legvégül a legfontosabb családtagom, az én egynyelvű férjem, Dr. Martinovits János. A magyar nyelv az az egy nyelv, amin szépen, jókedvűen beszél. Nagyon szeret olvasni és könyvet venni. Ez derül ki önvallomásából.

1. Dr. báró Podmaniczky Pál teológiai tanár, a 18 nyelvű nagyapám

Hát ez egy csodatörténet az ő élete!

50 éve hunyt el „Podi bácsi”

Gabnai Sándor evangélikus lelkész és Kutas Gábor unoka emlékezése

Dr. báró Podmanicky Pál teológiai professzorra

Akik ismerték, úgy emlékeznek rá, mint egy egyszerű megjelenésű, félszeg mozgású, szemüvege mögül szelídséget és gyermeki bizalmat tükröző, kék szemű, okos és megfontolt beszédű teológiai professzorra és lelkipásztorra, akinek katedrája előtt 1928 és 1949 között ülhettek teológus hallgatók a Soproni Teológián.

Podmaniczky Pál régi felvidéki család sarja volt. Neve előtt ékesen díszelgett a bárói cím. Viszont a rangból és a családi vagyonból neki már – mire megszületett – legfeljebb csak a teher jutott. A sokak által hálával emlegetett – jóval későbbi, professzori idejében tett – jótéteményeit bizony nem a családjától örökölt gazdagságából végezte. Bárói cím ide vagy oda, a családja nagyon is szegény volt. Szegény annak ellenére, hogy olyan neves és gazdag elődei lehettek, mint pl. Podmaniczky Frigyes (1824-1907), aki bár nem közvetlen őse volt (nagybátyja), de akinek neve Budapest történetének könyvébe nagy betűkkel van beírva, hiszen az ő személye a város európai fővárossá történő növekedéséhez nagyban hozzájárult, és aki a Közmunkatanácsnak és a Nemzeti Színháznak is kiváló élharcosa volt.

Podmaniczky Pál ebbe a nemes, elszegényedett családba született bele Óbudán, 1885. március 16-án. Nem egészen két évesen elvesztette

édesapját, Podmaniczky Ármint. Apja helyett apja Frigyes bácsikája lesz, akivel sokat beszélgetett, sétált. Sokat tanult tőle. Özvegy jószívű édesanyját lelketlen emberek kiforgatják még a csekély megmaradt vagyonkából is.

Regénybe illő sanyarú gyermeksorsa volt. Aki annyi teológus fiúnak aranyozta be fiatalkorát szeretetének sugarával, talán mert magának ez nem adatott meg. Az anyagi gondok miatt tanulmányait sem tudja folytatni, így az érettségiig sem juthatott el. 12 évesen (édesanyja fizetésképtelensége miatt) kimaradt a gimnáziumból, ahol tehát csak két osztályt végezhetett el.

Katolikus édesanyja később a 14 éves fiút elvitte Gyulafehérvárra Majláth Gusztáv püspökhöz, hogy katolikus papot neveltessen belőle. A püspök azonban nem tett eleget az édesanya kérésének, főleg azért, mert észrevette, hogy a fiú sem akarja a katolikus papi hivatást választani.

A gyötrelmes kamaszkor azonban nem semmittevással telik. Nyomdában dolgozik, hogy még közelebb lehessen a hőn szeretett könyvekhez. Pál szorgalmasan olvassa a küzdelmes úton megszerzett könyveit, amelyeket egyébként szalmazsákban rejteget, Frigyes bácsitól kapott pénzét is eredeti nyelvű könyvekbe fekteti: Goethe, Schiller, és magyar remekírók köteteibe mind beleírta nevét.

(Könyvtárát később, már halála után államosították, a vallásos könyvek valószínűleg az evangélikus egyházhoz kerültek, a szépirodalmi és tudományos könyveit és az idegen nyelvű könyveket pedig biztos, hogy beolvastották a Soproni Városi Könyvtár állományába.)

Önképzés útján rengeteget tanul: egy-egy félreeső zugban, egy-egy szabad percben, hogy falja a betűket! A tanulás mellett pedig egy másik talentuma is korán kitűnik, ahogy ő maga fogalmazza önéletrajzában:

„Elég korán megjött a bátorságom irodalmi szárnypróbálgatásokra.” Egy kis írása már 15 évesen nyomtatásban megjelent, címe: ”Óda az önkényuralom ellen”. (A mai demokráciák tanulhatnának ebből!) 16 éves korában Váradi Antal az „Ország-Világ”-ban kiadja első műfordítását, Goethe „Sebus Johanna” című balladáját. A későbbiek folyamán dolgozott a „Pesti Napló”-ba és a „Magyar Géniusz”-ba is. Hamar kiütközik nyelvi tehetsége is. Egész fiatalon beszéli már anyanyelvi szinten a **holland, a német és a szlovák nyelvet. (Hollandból verseket fordít.)**

És történt még valami. Hadd idézzem őt magát: „Ezekbe a sok tekintetben elveszettnek tekinthető évekre esik életemnek első nagy fontosságú fordulata. Néhai Horváth Sándor budapesti lelkész 1897 tavaszán megkonfirmált, s a konfirmációs oktatás folyamán – magánoktatásban részesültem – érlelődött meg bennem az elhatározás, hogy életemet Istennek szentelem és a lelkipásztori pályára lépek.”

18 évesen, 1903 augusztusában így bekapogtatott a pozsonyi Teológiára, ahol megértésre és befogadásra talált. A csak két gimnáziumi osztálya ellenére rendkívüli magántanulónak felvették az egyetemre. Hála Baltik Frigyes bácsinak is, aki beajánlotta. Hálásan emlékezett meg később D. Baltik Frigyesről, a dunán-inneni egyházkerület akkori püspökéről, aki felkarolta a „kis bárót”.

Maga a teológus élet egyébként csalódást, visszatetszést és lelki válságot váltott ki a fiatal lelkész növendékből, hiszen a Teológián akkor éppen a liberális irányzat uralkodott, amely a lelki életének fundamentumait ingatta meg. Mégis bekövetkezik életében is egy döntő fordulat, méghozzá Schmidt Károly Jenő pozsonyi német lelkész hatására. „Ő nevelt konzervatív keresztény emberré.” – vallja. Szívós

tanulással harmadéves korára 1906. júniusában a pozsonyi líceumban le is érettségizik, majd a teológiai tanulmányait is – utolérve kortársait – időben befejezi.

Külföldi ösztöndíja is jelentős szerepet töltött be életében. A Rostocki Egyetemen van tanulmányúton 1907 őszén: ezért itt mert efelé a konzervatív intézmény felé érzett egyedül bizalmat. Mély hatással volt rá Glünmacher és Hashagen. „Rostockból nagyban és egészben úgy távoztam, mint a múlt századbéli német reszprisztinációs theológia híve.” – skatulyázza be saját magát. Nyer még egy lipcsei stipendiumot is, de anyagi helyzete miatt oda már nem tud elmenni.

A teológián is érdekli már későbbi profilja, a misszió témája, de akkor még jobban foglalkoztatta őt az ótestamentumi írásmagyarázat és a sémi nyelvészet. Az „Alapvizsgálatot” 1908. március 2-án tette le, a „Szakvizsgálatot” pedig 1908. október 28-án, ugyan csak közepes eredménnyel, de ez érthető is, hiszen az előbbeni években teljesen meg kellett osztania erejét. Lelkészé 1908. október 30-án avatták fel.

Első állomáshelye Modorban volt, ahol segédlelkész (német káplán) lehetett Hollerung Károly pozsony megyei főesperes mellett. Tőle a pontosságot tanulta meg, pl. azt, hogy csütörtökre mindig készen legyen a vasárnapi prédikációval. Így tanult meg tökéletesen **szlovákul** is. Unokaöccsével, Hollerung Richárdval mély barátság fűzte egybe: komoly és mély hite.

25 évesen váratlan meghívásra, 1910. január 10-én a pozsonyi Teológiai Akadémia magántanára lesz. A teológia minden szakán előadásokat vártak tőle, aminek ő eleget tett hallatlan munkával. „Életemen vörös fonálként húzódik végig a teológiai tanári kathedrára való törekvés.” – idézem hitvallását. Ehhez fűzött reményei azonban itt

még nem teljesülhettek, főleg azért, mert a sok feladat miatt nincs alkalmam és ideje tovább képezni magát; idejét és energiáját szétforgácsolta a sok tanítás. Viszont ekkor találkozott Wilder Róberttel, aki a keresztény diákok önkéntes missziójának megalapítója volt, valamint Victor Jánossal is ekkor köt barátságot. Mindkét személy meghatározó lett életében.

Ismét váratlan esemény mozdítja el helyéről. Előbb a pozsonyi magyar-szlovák gyülekezet lelkészének hívják, s bár a választáson két szavazattal győzött, versenytársával szemben mégis alázatosan visszalépett. Majd egy másik állást mégis elfogad, így lesz 1911. július 1. és 1918. február 10. között a Pozsony megyei Felsőszeliben lelkész: „A lelkészi állást elfogadtam abban a reményben, hogy a falusi paróckia csöndje több alkalmat fog adni studiumaim folytatására”. Itt a 2400 fős lelkes parasztyülekezetben munkássága nyomán igazi ébredés támadt, sugárzó szolgálatainak nyomán lelki megmozdulás indult. Még a magyarság kitelepítése után is hatása alatt voltak a második világháború után kedves hívei: sokan pl. a Dél-Dunántúlra kerültek, ahol „dupla evangélikusoknak” hívták őket. Miért? „Mert nem elég, hogy evangélikusok, még bibliáznak is.” (idős bácsi emlékezik vissza a bibliaórákra). Felsőszeliben sok dolgot megtanult: először azt, hogy minden teológiai munka a gyülekezetért van. Másodszor: itt vált mélyhitű lelkésszé, az igehirdetés és lelkipásztorkodás szerelmésévé. Harmadszor: magyarsága is ez idő tájt tudatosult. Negyedszer: ekkor került baráti viszonyba dr. Szabó Aladárral, a magyar belmisszió zászlóbontójával. Ötödször: a teológiában Adolf Schlatter és részben Barth tesz rá nagy hatást, szakít addig rostocki irányvonalával, és ettől kezdve a schlatter-i iskolához csatlakozik. Hatodszor: bár nem volt jó

hallása, de megtanult harmóniumozni, és amikor a kántort behívták katonának, ő kísérte az istentiszteleteket. Végül hetedszer pedig: ekkor lett aktív tagja az ébredési mozgalmaknak, úgymint: a MEKDSz-nek, a Pro Christo-nak, a Bethániának. A Bethániának köszönheti élete társát is: Vargha Gyula költőnek a lányát veszi el feleségül 1913. szeptember 7-én. Isten négy gyermekkel áldotta meg házasságukat. Hírlett a nagy professzorról, hogy gyermekeit milyen mélységes szeretettel és egyszerűséggel nevelte; hogy a legkeményebb fegyelmezési eszköze a megbocsátás volt. Minden jót megadott nekik, pl. az erdei séták során. (Szűcs Lajos féle visszaemlékezés).

A teológiai tanári vizsgát 1917. november 3-án tette le. Így hívják meg 1918-tól az Eperjesi Teológiai Akadémiára tanárnak az Újszövetségi Tanszékre, bár magántanári vizsgája igazából a Gyakorlati Tanszékre képesítette. Az oly nagyon szeretett lelkesi állást még ezért a bizonytalan és áldozatokat követelő katedráért is feláldozta, hiszen ebben az időben nem volt lakása sem, családját kénytelen Budapestre vitetni, ő maga pedig az áldatlan körülmények között háromszor is súlyos betegségbe esik.

1919-ben a cseh megszállás miatt aztán bezárják a Teológiát. „Mindjárt az első napokban meg kellett értenünk, hogy az eperjesi ősi kollégium fölött megkondult a halálharang.” – emlékezik. Ezután átirányítják Pozsonyba, ahol **szlovákul kellett előadnia**. Ezzel is megbirkózott, bár itt végképp érezte, hogy mennyire nincs a helyén. Ekkorra ugyanis már teljesen a magyar lelkiség jellemezte, márpedig az itteni diákok nem tartották már magukat magyarnak. Tevékenysége nem véletlen, hogy nem tetszett az új államnak. Ismét mennie kell.

Megfáradva mond le mind a lelkészi, mind a tanári szolgálatról. 1920-ban apósához költözik Üllő-Löb pusztára, ahol méhészzel (miután Gödöllőn kitanulta), és asztalossággal foglalkozik. Sőt, a Magyar Országos Központi Takarékpénztár egyik bérletén is dolgozik.

Budapestre 1920 szeptemberében kerül, és lesz lelkésze az akkor még egészséges keretek között működő Bethánia Egyesületnek. Elkötelezettje lesz az öikuménének. Először fogházlelkész: a budapesti ügyészségi fogházban, a pestvidéki ügyészségi fogházban, a Conti-utcai, a Szerb-utcai, a Jászberényi úti fogházban tartott rendkívüli istentiszteleteket politikai elítélteknek. Majd az egyesületszervező, kurzustartó és igehirdető szolgálatát végezte. Sokan megvádolták, hogy hűtlenné lett egyházához, és elreformátusodott. Podmaniczky tagadta ezt a „vádát”, és szavait azzal is bizonyította, hogy egyidejűleg vállalt evangélikus „állást” is, amikor is beosztották őt a Deák-téri gyülekezetbe, az öreg Broschko bácsi mellé missziói lelkésznek. Evangelizátori munkáját főleg a Jászságban és a Hajdúságban fejtette ki. Szépirodalmi tevékenysége ismét fellángolt a „Vasrácsos ablak mögött” c. elbeszélésével.

1923 őszétől a Luther Szövetség főtítkára. Raffay püspök ekkor szólítja fel határozottan, hogy lépjen vissza teljesen az evangélikus lelkészi szolgálatba. Sőt a püspök egyenest egy állást is „kreált” számára: a bányai egyházkerület missziói állását neki hozták létre.

Ekkor nyílik lehetősége, hogy elutazhasson Finnországba és Nyugat-Európába. Mindenütt a helyi kegyességekkel ismerkedhetett meg. Konferenciákon vehetett részt Hamburgban, Londonban, Svájcban, Hollandiában. Finnországban pl. először 1924. januárjában járt Raffay püspök kíséretében, úgy, mint **tolmács**. Ekkorra ugyanis már az **összes északi nyelvet (finn, norvég, svéd, dán) ismerte, értette és kitűnően**

beszélte. Megragadta a finnség: az ébredési mozgalmak, a harmónium a parasztházakban, a villany a tyúkólakban. Kijutni a saját pénzén tudott, amit irodalmi alkotásaiért kapott. Egy nyári konferencián tanúja lesz annak, ahogy Vaimö Malmivaara vezetésével 8000 ember borult térdre és imádkozott a magyar ébredésért. Tagja lesz a Christian Endeavor World Union választmányának, itthon pedig a Magyarhoni Missziós Egyesületnek.

1924-ben a szarvasi gyülekezet hívja meg lelkészének. Nagy tusakodás után utasította ezt vissza, hiszen egyértelművé vált számára, hogy élethivatása és lelkiismerete a tudós munka felé vonzza.

Teológiai doktorátust 1926-ban Debrecenben szerzett, felavatása pedig június 30-án volt. Ekkor kezd el Sopron felé kacsingatni, és megpályáz egy állást. Pályázatában ez áll: „Ha tagadó lesz is a válasz, nem csüggedek. Alázattal veszem el, amit Isten végzett felőlem. Várok, tanulok és dolgozom tovább. Tudom, hogy életem útja fel, a katedrára vezet, s tudom, hogy az Isten meghatározta időben fel is léphetek reá, s hirdethetem a Krisztus jövőendő szolgálóinak azt, ami szívem, elmém betölti.”

A pályázatát elfogadták, 1928. augusztus 11-től a Soproni Evangélikus Hittudományi Karon nyilvános tanár lett egészen 1949. október 3-án bekövetkezett haláláig. A vallástörténeti, bölcséleti és keresztény neveléstudományi tanszékre került. Munkásságát teljesen a misszió szolgálatába állította. Minden általa tanított tárgyat annak segédtudományaként kezelte. Szívéhez legközelebb ez a tudomány állt, professzori munkája is nagy misszió volt.

Diákjai egy széles látókörű, **18 nyelvet ismerő professzort** ismerhettek meg, aki a **Bibliát csak a szószéken használta a gyülekezet nyelvén,**

máskor csak az eredeti nyelveken, **héberül és görögül**. Egyet sajnált, hogy **japánul** nem tanult meg. Felesége, Vargha Ilona ezt mondta róla: „Egyszerű, puhafa állóíróasztalának vízszintes fedélrészén – legjobban a keze ügyében – maga eszkábálta kis könyvtartóban négy könyv. Balról jobbra: a **Menge-féle német Biblia, a vaskos héber Ószövetség, a karcsúbb görög Újszövetséggel az oldalán, meg az öreg Károli.**”

Értékei itt bontakozhattak ki teljes egészében. Előadásaira mindig pontosan és alaposan készült. Tudományában igazi polihisztor, minden teológiai ágban járatos volt. Az 1931-32-es, 1935-36-os és az 1940-41-es tanévben pedig még plusz feladatot is jelentett számára a dékáni cím.

Hallgatóival bensőséges lelkipásztori kapcsolatot tartott fenn. Teljes emberként kezelte őket, önmagával egyenértékűnek tartotta őket. „Podi bácsi” –így hívta mindenki – jóságáról regéket beszéltek a teológusok: kijárta, hogy a szegény teológusok minden nap kapjanak ingyen-ebédet valamelyik soproni kaszárnyában. Úgy ismerte hallgatóit, hogy mindig tudta, kinek mire van szüksége. Tágszívú imádkozó is volt. Imanaptárában minden teológusáért egyenként naponta imádkozott. Azon fáradozott, hogy jól képzett lelkészek induljanak küldetésbe. Bibliaórára gyűjtötte össze őket a saját dolgozószobájába. Nagy összefoglaló műve nem születhetett meg, hiszen minden tudását tanítványainak szórta szét.

Tanította a vallástörténetet, a filozófiatörténetet, a keresztény neveléstudományt, a missziótörténetet és az ezekkel összefüggő tárgyakat. Fő munkái közül csak párat emelek ki: „A reformáció neveléstörténeti jelentősége”, „Luther és a belmisszió”, „A misszió tudományának vázlata”, „Az evangélium és a nemzeti nevelés”, „A háború és a misszió”, „A misszió mai helyzete”, „Kína döntő órája”.

Szerette különösen az úgynevezett „csillagos”, nem kötelező tantárgyakat. Különösen az úttörő misszionáriusok és pedagógusok életrajzainak ismertetését szerette. Kiemelkedő személyeket dolgozott fel munkássága során, úgy mint: a **dán** Sören Kirkegaard, Zeisberger Dávid, Henry Martin, Oberlin Frigyes, Wichern, mint pedagógus, Bodelschwing Frigyes, Hermhut úttörő misszionáriusai, Nommensen Lajos, Msi Szengmo (a sátántipró), Harris (az útegyengető Próféta), Cary Gurland, Rudolf Hermán, Gossner János, Ziegenbalg Bartolomeusz, a **svéd** Lars Levi Lestadius, Harms Lajos, Johann Flattisch (az imádság pedagógusa), Drummond (a lelkipásztor pedagógus), Lechen testvér, Halesgbytól **fordított norvégról, a dán** parasztproféta Hauge, Scheresevsky, Hofacker, Uffmann, Rohonczyné, Kanamori Pál, Christinanda. 1931-32-es dékáni székfoglalója pl. Kanzo Ucsimora-ról szól. És történt egyszer, hogy amikor felment a soproni templom szószékére, így kezdte áhítatos csendben és mély együttérzéssel az igehirdetését: „Kagawa megvakult! Imad Eddin Toyohiko Kagawa megvakult!” És prédikációjában a japán misszionárius munkájáról és céljairól beszélt. Aki hallotta az ő vetített képes előadásait, nyomban megszerette a külmissziót.

A Teológiára való bekerüléséig a misszióval újságszerkesztőként is foglalkozott. 1913-1928 között a Hajnal című missziós folyóiratot szerkesztette, amelyben különböző tárgyú vallástörténeti és missziótörténeti cikkei jelentek meg. 1924-1928 között a Mustármag című hitmélyítő lapot is szerkesztette, valamint átmenetileg a Missziói Lapokat. Állandó anyagot adott a Belmissziói Munkaprogramokhoz.

Azonban a Teológián sem merült ki a misszióval való foglalkozás az elméleti előadásokban, hanem gyakorlatba is átülteti a tananyag tartalmát. Kezdeményezik, hogy a teológusok megalakítsanak 1933-ban

egy egyesületet, az Evangélikus Teológusok Missziói Munkaközösségét, amelynek ő maga is tagja. E közösség szervezésében a teológusok kettésével vetített előadásokat tartottak az egész ország területén, pl. csak 1936-37 telén 36 előadást. A legkisebb falut is meglátogatta, ha felkérték előadni a misszióról. De már 1929-ből arról kaphatunk tudósítást a Teológiáról, hogyan terjedt az ébredés iránti érdeklődés a teológusok között. Podmaniczky professzor ennek elősegítésére többek között **finn cserediákokat** szervez, akik ösztöndíjasok lesznek Sopronban; valamint bibliatanulmányozó összejöveteleket tart hetenként a lakásán, ahol néha több szobát megtöltöttek az érdeklődő hallgatók. Ennek a híres soproni szállásnak, a Károlymagaslati-úti lakásnak volt egy másik különlegessége is, amely szerint a ház homlokzatára fel volt írva a régi, aszói kastélyon is álló felirat: „Ez csak a szállásunk, örök otthon ránk odafönn vár”. Sokan gúnyolták is miatta: „Podi bácsi még emeletet akar építeni, hogy ott lakjon.”

Minden általa tartott alkalomnak, minden előadásának a középpontjában Ura állt. „A gondolkodók éles logikával keresték, kutatták az igazságot, - nekünk megadatott, hogy ismerjük Jézust, akiben a bölcsesség és minden ismeret kincse van elrejtve. (Kol. 2,3)” – mondogatta számtalan esetben. Jellemző volt pl. rá, hogy az előadása írott szövegéhez széljegyzeteket fűzött, amelyekkel óvott az emberi tetszetős, de nem krisztusi gondolatoktól. Élete és munkássága centrumát Megváltónk töltötte ki. Hallgatói máig emlékeznek jellegzetes mozdulatára és „vesszőparipájára” amint felemeli jobb kezét és a Jézus Krisztusban megjelent szeretetről ezt mondotta: „...az csak növekszik napról-napra, óráról órára...” Prédikálni is szenvedélyesen szeretett. A

szószéken teljesen elfeledkezett bajáról (Parkison-kór), meg volt győződve, ilyenkor megállt a kézremegése.

Az eddigiekben elmondottak alapján úgy tűnhet, hogy Podmaniczky Pál csak a saját szakterületével foglalatzkodott: de ez téves következtetés. Hogy mennyire polihisztor volt, azt rendkívül széles (és nem csak a teológia területén mutatkozó) érdeklődése bizonyítja. Pl. az állatokat Assisi Ferenchez hasonlóan szerette és viselkedésüket etológusként kutatta, többek szerint sokszor szinte beszélgetett velük. Amikor puli kutyáját könnyes szemmel temette, azzal vigasztalta magát, hogy mókusai (Mik, Mak és Muk) megmaradtak a kertben. Fiatalkorában festéssel is foglalkozott. Bár ezt abbahagyta, (egy darabka vászont és olajat beszerezni még a könyvbeszerzésnél is nehezebb volt), de a művészetet egész életében szakszerűen értette. Volt egy képkerete, amely úgy nézett ki, hogy egymás mögé tett be híres reprodukciókat, és azt havonta váltogatta (falinaptár).

De volt egy ezeknél is nagyobb szerelme, amely már-már a misszió iránt érzett örök szerelmet is elérte: a szépirodalom. Áldott munkássága volt ezen a területen is: regények, történelmi elbeszélések, **fordítások** születtek meg tollából. Több száz írás került ki kezei alól. Az írást szószéknek tekintette. Koren Emillel a vita: „Hívó szépirodalom nincs, csak szépirodalom van, amely jó vagy rossz.” „De lehet hittel is írni.” Jellemzői: élő alakokról írt + nyelve az egyszerű népi líraiság volt + minden írása hitvallás. Filemon szolgájáról, Onézimosról írt regénye „Megszabadított élet” címen jelent meg. A finn parasztprofétáról, Ruotsalainen-ről egy életregényt írt. Amikor a Teológia egyszer pályázatot írt ki „Podmaniczky Pál vallásos szépirodalmi munkássága” címen, az akkor még csak teológus Reuss András 23 oldalon 58

szépirodalmi termékét sorolta fel. Csak a legértékesebbek közül szemezgetek: „Megnyílt szemek” – Novellák a magyar történelem 10 századából; „Vihar” – Novellák a XVI-XVII. századból a Miatyánk kérdésein haladó sorozata: „Gazsi elindul”; „Az iga”; „A két fenyő”; „Amikor a bibliák megszólalnak”; „Nagy Sámuel próbája”. Egész életében szövögette Apáczai Csere Jánosról írt életregényét. Tervezett egy Ézsaiás és egy Bartimeus regényt is, ami nem jött össze. „Kereszthordozók” címen betegségéről írta le tapasztalatait a kereszthordozó ember szemszögéből. A bibliarevíziói munkából is kivette részét: vállalta három Ószövetségi könyv átnézését: Jób, Énekek éneke, Dániel. Két legszeretettebb áhitatoskönyve a „Jer, örvendjünk keresztények” és a finn „Isien perintö”. **Énekk fordításai között ott van az evangélikus énekeskönyv talán két legnépszerűbb korálja: 385. Szelíd szemed Úr Jézus és az 525. „Uram óh add, ha vándorutam”.**

„Podi bácsi” hányatott életű, de szívós, szelíden küzdő ember volt. A villamosmegállóban is olvasott vagy evangelizált. Még az öt perceket is kihasználta. Ebéd után 10 perc olvasás, 10 perc alvás, 10 perc olvasás. Párhuzamosan 5-6 könyvet olvasott. Mélyen pietista alkat volt. De soha nem tévesztette össze a missziót az agresszióval.

Utolsó napjaiban, legyűrve betegségétől, így kiáltott fel egyszer: „Hogy éljek tovább, ha az ígét már nem hirdethetem: Halálos ágyán a következőt kérte az őt körülvevőktől: „Ne azért imádkozzatok, hogy gyógyuljak meg, hanem hogy hittel bírjam az utolsó küzdelmet”. Tanítványaitól egyenként elbúcsúzott: ahogy a lélek öröme legyőzte benne a test gyötrelmét. Utolsó délutánján úrvacsorát kért: „Hívd barátainkat!” – pihegte töredezetten Budaker Oszkára és Maller Kálmánra gondolva. „Olyan kevészer vettem veled együtt úrvacsorát.

Most úgy szeretném, ha a testvéri közösség megpecsételődéseképpen és megerősítése végett – ők ketten feladnák nekünk.” – mondta református feleségének. A halálra készült. Míg az orvosok hozzákészültek a műtéthez, ő elbúcsúzott feleségétől: bocsánatot kért szinte mindenért + sajnálta a mulasztásait. (Mennyi könyv várt még lefordításra!) Utolsó nap azzal fogadta feleségét: „Még legföljebb két nap.” „Ki mondta?” „Én mondom.” Egyre súlyosbodó évtizedes betegsége nem vitte el, a műtétet kiállta, de egy kis vérrögöcske megállította a szíve verését. Így hunyt el immár 50 esztendeje Dr. báró Podmaniczky Pál professzor, 1949. október 3-án.

A temetésén Budaker Oszkár a Jópásztorról szólta: „A megajándékozottak mélységes hálájával van teli a szívünk. Sok mondandónk van, de ő akarta, hogy ravatalánál csak az evangélium hangozzék. Őrajta valóban meglátszott Isten életformáló hatalma.” Koporsója megindult tanítványai vállán, hangzott finnből fordított kedves éneke: „Szelíd szemed, Úr Jézus, Jól látja minden vétkeket; Személyemet ne vesse meg. Szelíd szemed, Úr Jézus!...”. A sírnál Túróczy püspök búcsúztatta, majd a búcsúima után másik énekét énekelték:

1. „Uram, óh add, ha vándorutam majd véget ér itt a borúban, Elérjek Hozzád s Te fényes orcád Hadd lássam én.
2. Óh lásd Uram a szívem, lelkem feléd sóhajt nagy vággyal telten S a gyötrelemtől fájón kiperdül a könnyem is.
3. Nézd, minden elhagy: üdvösségem Te vagy csupán a földön s égen; Sebem Te látod, könnyem szivárogo, s Te számolod.
4. El nem bocsátlak: e világon Egyébre semmire se vágyom, Csak áldj meg engem, csak elepednem ne hagyj, Uram!

5. Segíts az utamon erőddel, S a bűneim mind-mind töröld el, Óh végy föl engem s vígy az öledben az Ég felé!
6. Ott álljunk üdvbe öltözötten, Én és szeretteim köröttem. Uram Tehozzád, hol fénylik orcád, vágyódom én.”

2. Kutas Emilné Podmaniczky Márta, most 92 éves anyukám

német és **francia** nyelvvizsgát tett 65 éves korában, jól megtanították latinra a középiskolában, **lengyelül** is tanult és a **ciril** betűket is megtanulta.

10 évvel ezelőtt, 1997-ben, mikor a betegség már ágynak döntötte, nem tudott unokáihoz, dédunokáihoz utazgatni, meg a solymári, alsóbélatelepi és sas-hegyi kertjeibe sietni növényeit locsolgatni, kapálni, - ahelyett, hogy betegségével foglalkozott volna, - elhatározta, hogy **lefordítja németre** a nagybátyja, Podmaniczky Frigyes 1887-ben kiadott Naplótöredékek c. négykötetes könyvéből készült válogatást. Én azzal serkentettem mindig a további munkára, hogy a kézzel írott fordítását mindig elvittem Egerbe és legépeltem. Így egyre gyűlt a német szöveg, és mikor elkészült, csináltunk belőle egy 300 oldalas kétnyelvű könyvet. Az egyik unoka, Kutas Attila nyomtatta ki a nyomdájában. Anyu nagyon örült az első kötetnek, boldogan dedikálta a Bazilika előtti Könyvheti pavilonban.

A hatvanas évek közepén, mikor már mind a hat gyerek felnőtt, meg nagyon szegények voltunk, állás után nézett. El is helyezkedett az Agrárgazdasági Kutató Intézet könyvtárában. Először katalóguscédulákat rendezgetett, aztán kiderült, hogy a munkatársai nem nagyon tudnak idegen nyelveken, így fordítói munkákkal bízták meg. **Francia** és **német mezőgazdasági szövegeket fordított magyarra**. Akkoriban tette le a középfokú nyelvvizsgát ebből a két nyelvből..

A húszas évek végén, középiskolás korában nagyon jól megtanulta a **latin** nyelvet, még most, 92 évesen is gyakran citálja az akkor megtanult memoriterekét, latin közmondásokat sző beszédébe.

3. Kutas Laci, a legidősebb (71 éves) bátyám

6-7 nyelven tud traccsolni. Hibásan ugyan, de simán beszélget, ügyintéző, telefonál **németül, olaszul, oroszul, franciául, szlovákul** (a bábicskával, unokáinak szlovák nagymamájával) és **lengyelül**; és tanult egy kicsit **japánul és spanyolul** is. **Latint** tanult a gimnáziumban és használja is, most például azt mondta nekem telefonba, hogy Dum spiro spero (Amíg élek remélek) és beiratott az oxigénnel dúsított kádfürdőzésre a Silver Bethesda nevű szép gyógyhelyre Budakeszin. Így akkor összefügg ez a betegség-történetem a nyelveink történetével.

Egyre gyakrabban hívják rádióba, televízióba, hogy beszéljen szobraitól. Nyelvei is benne vannak az interjúkban, ezért kettőnek a szövege helyet kért itt ebben a könyvben is. Meg különben is én írom gépbe mindig magnószalagról. Nagyon szeretem bátyám szobrait is és szövegeleseit is.

Interjú Kutas Lászlóval a Duna TV-ben 2006-ban

Most 70 éves?

Most már elmúltam. Most már öreg vagyok.

De hát ez nem is látszik.

De, látszik. Ez a zaklatott élet.

Ugye egy szobrász élete zaklatott?

Hát, elég zaklatott, mégis irigylésre méltó. A szabadságot sokan irigylik. Hogy könnyű neked, mondják. Nem mindig olyan nagyon könnyű, mert néha például nem sikerül. Most például egy emléktáblát kellene fölavatni csütörtökön. Remélem, föl fogjuk avatni. Sose rontotta el az öntő, nem ő rontotta el, de az a bronz egy kicsit túlfolyt, mert a csavarok, amik a szekrényt tartották egy kicsit kilazultak, úgyhogy újra kell önteni. És akkor egy kicsit szorít. És mindig utolsó pillanatban, és mindig szorít. Lehet hogy most az a furcsa dolog történt, hogy túlságosan időben adtam oda nekik, volt még egy hetük. Nem szabad. Az utolsó három napban kell odaadni, és akkor mindenki fejvesztetten dolgozik.

Azon kívül pályázik az ember. Az egész életem pályázat. Vagy úgy pályázok, hogy meghívnak egy pályázatra, és részt veszek abban, és akkor benne van a pakliban, hogy veszít az ember. És veszteni tudni kell. Van úgy, hogy nem hívnak meg, de részt veszek. Ilyen volt például most egy nekem nagyon kedves pályázat. A Pál utcai fiúkkal kapcsolatban szerveznek egy kulturális emlékhelyet a nyolcadik kerületben a Fűvészkert körül. Ezt jó lett volna megnyerni. De aztán nem én nyertem meg, de nem baj. Egy kolléga nyerte meg. Amit ő csinált, az nagyon jó, azon golyózó gyerekek voltak. Csak én úgy éreztem, hogy én csináltam egyedül vizet, mert hogy a Pál utcai fiúkban a víznek jelentősége van,

mert a Nemeceket megfürdették. Jó lett volna megnyerni. Akkor különben kisfiút, két kisfiút csináltam volna. Életnagyságú kisfiúkat, vacogó Nemeceket. Ez egy nagyon jópofa dolog volt. Megcsinálok kicsibe. Megcsinálok kicsibe, mert ez egy annyira gyönyörű történet.

De ilyenkor nem megy el a kedve tőle?

Nem, nem, nem. Olyan nincs, hogy az embernek elmegy a kedve tőle. Nem. Ez egy ilyen életre szóló örület. Nem megy el az ember kedve. Vannak feladatok, vannak határidők. Különben a határidők nagyon jók. Nekem kellene. A nejem megőrül a határidőktől, nem bír semmit időre megcsinálni. Én meg, én meg csak az utolsó pillanatban tudok valamit megcsinálni.

Most volt például egy munkám: Miskolcra csináltam három életnagyságú lányt. Ezzel volt egy kis herce-hurca, mert akarták, nem akarták, végül megvalósult. Én megígértem, hogy Nőnapon avatunk. Merthogy három lány, Nőnap, életnagyság, stb. De három héttel a Nőnap előtt, február elején rájöttem, hogy képtelen vagyok megcsinálni, meg képtelen vagyok befejezni, mert három életnagyságú figura mégiscsak három életnagyságú figura, és akkor fölhívtam a miskolciakat, hogy képtelen vagyok. És akkor azt mondták, hogy olyan nincs, ezt föl kell avatni.

Ez volt életemnek egyik... Hajtottam én már sokszor, de ekkorát még talán sose. És akkor fölhívtam az öntőket. Ennek a munkának a bronzba öntése körülbelül két hónap. Megbeszéltem három öntőműhellyel, hogy mindenki kap egy figurát, de akkor is minimum egy hónap, de nagyon hajtvá. Fölhívtam őket, hogy három hét múlva állni kell a szobornak. Nekem egy hétre szükségem van, mert egyszerűen képtelen vagyok befejezni, maradt két hetetek, na és március 8-án délelőtt 11-kor állt a

szobor. Közben betegség, influenzajárvány, én nem tudom mi, és akkor úgy volt, hogy egy vasárnapi napon, az avatás előtt két héttel egy vasárnapra beszéltem meg két öntővel, hogy idejönnek a műterembe és szétvágják a szobrot. Itt vannak a darabok fölrakva most is, és akkor még azt kértem, hogy még fél órát adjatok, mert egyszerűen nem tudom befejezni. Az a fél óra ilyenkor egy heti munkával fölér. És akkor egy csomó mindent be lehet fejezni. Hát szóval ez egy ilyen dolog.

És főleg nemcsak nekem izgalmas, hanem azoknak a szegény embereknek, akik nekem segítenek.

Nekem csodálatos mancsaftom van. Azok, akikkel én együtt dolgozom, azok tényleg rendkívüli emberek. És nem azért, hogy sokat fizetek. Mert pénzbe kerül, jó. Az öntők, akikkel dolgozom, nem a pénzért dolgoznak. Pénzért dolgoznak, persze, fizetni kell nekik, mert hogy ők abból élnek. Én is, én viszont klorofilt termelek, a levegőből, és ez teljesen jó és ebből egy csomó embert el tudok tartani. Úgyhogy ez egy működő dolog.

Egyszerű dolog szobrásznak lenni?

Nem, nem egyszerű, abszolút nem egyszerű, de érdekes. És irigylésre méltó.

Miért lett szobrászművész, hogyan került közel ehhez a művészeti ághoz?

Hogy, hogy kerültem közel hozzá? Tiszta véletlenül. Én tulajdonképpen mindenféle akartam lenni gyerekkoromban.

Először erdész akartam lenni, mert Sopronban voltam gyerek és ott erdők vannak és jártam az erdőt, de aztán megtudtam, hogy az erdészethez matematika kell, mert az mérnök, ahhoz meg nem értek.

Akkor misszionárius akartam lenni, mert szerettem volna csavarogni és református pap a papám és gondoltam, hogy így el lehet jutni távoli

szigetekre. De aztán a rajztanárom meggyőzött, hogy rossz a szemem és rossz a fogam, és ott nincs orvos, ábrádozzak a városokról. Akkor elkezdtem ábrádozni a városokról.

Aztán egereket meg békát boncoltam, mert az olyan szép dolog, olyan gyönyörű izmaik vannak. Akkor eldöntöttem, hogy sebész leszek. Az érettségi idején még sebész akartam lenni, de aztán érettségi körül Sopronban érettségiztem, mert a református gimit bezárták és az utolsó két osztályt Sopronban jártam, aztán mert 1952. június 25-én bementem a soproni rajziskolába, hogy egy kicsit rajzolni tanuljak, mert hát ki tudja, és ott összeakadtam azzal a lánnyal, aki később az unokáim nagymamája lett. És tulajdonképpen ez a dolog eléggé meghatározó volt. De akkor még mindig szerettem volna orvos lenni, de a képzőművészeti főiskolára is jelentkeztem. És előbb volt a képzőművészeti főiskolán a fölvételi és jobb volt a protekció.

Mert '54-ben, akkor, haha, a papám református pap, a mamám bárónő, igaz, hogy nem olyan bárónő, akinek pénze is van. No, mindegy, szóval kellett protekció, úgyhogy a képzőművészeti főiskolai protekció volt erősebb, és az orvosi egyetemi felvételi utána volt, de én erről az álomról nem mondtam le, ez sokáig megmaradt, úgyhogy belógtam a bonctan órákra az osztálytársaimmal, akiket fölvettek az orvosira.

Akkor volt életem első orvosi sikere, amikor egy kezett kellett leboncolni és a gyerekek nem tudták a szikéjüket kiélesíteni, én meg éles kés specialista voltam, mert állandóan fát faragtam a pad alatt az iskolában. Egy kezett kellett leboncolni, szétszedni, szétfejtani, egy embernek, egy holt embernek, egy hullának a kezét, amit egy formalinos kádból szedtek ki. Egyszer csak megállt mögöttem a gyakorlatvezető, és én betojtam, hogy elkapnak, mert én is fehér köpenybe bújtam, ahogy

belógtam. Odahívta a hallgatókat, hogy így kell, na kollégák így kell ezt csinálni. Úgyhogy ez történt, de aztán maradtam szobrász.

De nem bánta meg.

Nem, hát az életben az ember... Hát mit bánjak meg?

Hát van, aki sok mindent megbán.

Nem, nem, nem. Minden olyan érdekes, csak ez a nap olyan gyorsan eltelik. Mondjuk ez a most emlegetett hetven év, hát ez is eltelt. Remélem, hogy még van egy-két év hátra. Jó lenne. Majd meglátjuk.

Egyébként mi az, amit szeret még csinálni? Mert vannak nagy szobrai, kis szobrai, plasztikái, mi az, ami a kedvence?

Azt mondta az egyik barátom, hogy én azért csinállok szobrot, hogy kommunikálni tudjak. Van ebben valami. Tulajdonképpen a szobrok alapján barátságokat meg kapcsolatokat lehet létesíteni. De hogy melyiket szeretem csinálni? Nem tudom.

Portrét csinálni nagyon szeretek. A portrécsinálás egy érdekes dolog. Csináltam már pénzért is portrét, de nem az az érdekes, hogy pénzért csinálom. Ha pénzért csinálom, azt mondom a megrendelőnek, hogy nem kérek pénzt, csak akkor, ha hasonlít. De akkor sokba kerül. Ha nem hasonlít, akkor nem kérek egy vasat se. Na, jó. Ami azt jelenti, hogy én mintáztam portrét Japánban, mintáztam portrét Amerikában, mintáztam portrét Németországban, mert akkor, amikor nem lehetett utazni, akkor én sokat csavarogtam, mert szerettem utazni, és kitaláltam a szolgálati útlevelel titkait. Nekem már a nyolcvanas évek elején volt világútlevelem, mert éremgyűjtő és galériás barátaimtól mindig kaptam hivatalos meghívóleveleket. Ez segített hozzá, hogy járhassam a világot.

A portréban az a jó, ha megszólal. És tulajdonképpen, érdekes módon többször véletlenül rajtakaptam magam, hogy beszélgetek azokkal az

agyagportrékkal. Mondom neki, hogy nézz rám. Szóval mondok neki valamit, mikor egyedül vagyunk. Múltkor volt itt egy lány, aki riportot csinált velem. Beszélgettünk, és én pont akkor takartam be a József Attila szobrot, amit akkor fejeztem be, azóta fölavatták Sopronban, és mondom az agyagnak, hogy te, ne haragudj Attila, ez a rongy egy kicsit hideg, és takartam rá, és ez annyira megtetszett annak a lánynak, hogy ezzel kezdődött a riport, hogy bementem a műterembe és akkor stb. stb.

Szóval portrét csinálni ezért jó, hogy nézzen, hogy beszéljen, hogy jaj Istenem, hogy hasonlítson. Ez egy érdekes dolog, de jó csinálni.

A lányok, igen. A kisplasztikáim tényleg főleg lányok. De ez is csak úgy véletlenül alakult. Hollandiában van egy galéria, akikkel már több, mint 25 éve kapcsolatban vagyok. Tavaly megleptek engem azzal, hogy megünnepelték, hogy 25 éve járok oda hozzájuk. Azt mondták, hogy ez egy különleges buli, mert hogy egy ilyen művész beszállító meg egy galéria kapcsolata négy-öt évnél tovább nem tart, mert valakinek valamije tele lesz vele, akár a hócipője, akár más, szóval összevesznek.

Azt mondta nekem egyszer egy kollégám, hogy azért nem fogok sose semmilyen díjat kapni, mert mindig megrendelésre dolgozom. Ez persze egy tévedés. Nem megrendelésre dolgozom. Határidők vannak, és a határidőre valamit csinálni kell. Mikor én ilyen szobrocskákat kezdtem mintázni, próbálgattam és beadtam egy kiállításra, de nem vették be, mert nem volt elég szocialista, meg nem volt elég... Nem tudom.

És akkor adódott egy dolog, hogy egy holland galériás idejött és ráharapott ezekre. Én kivittem egy szobrot, kivittem két szobrot, ajándékoztam ennek, ajándékoztam annak, aztán rájöttem, hogy szoborvívés ürügyén külföldre. A hetvenes, nyolcvanas években volt ez, és attól kezdve, ha egy-egy szobrot csináltam, vagy csak egy plakettet,

akkor kértem, hogy hívjanak meg, aztán utaztam. Így kezdődött. És a holland galériásnak mindig vannak bemutatói.

Akkoriban aktokat csináltam. Bejött a férj a boltba, hogy ho hó, jaj de jó, ezt megvesszük. Aztán azt mondta a feleség, hogy na, na, nálunk nem lesz meztelen szobor. Akkor fölöltöttem a lányokat zöld ruhába. A zöld az egy patina, kémiai patina. Aztán bejött a feleség, hogy de jópofa zöld ruhája van, na akkor megvesszük. És megvették. Szóval tulajdonképpen ez piszkos üzleti dolog. Meg szépek a lányok. Mindegyik kitolja a fenekét, és az olyan gyönyörű. Persze mikor a kiállításra készülök, és sorba vannak rakva, mindegyik egyformán áll, ez egy kicsit unalmas, de hát úgy kell őket rakni, hogy ez ne tűnjön föl.

De hiszen ezek a szobrok olyanok, mintha éppen folytatnák nemsokára tovább azt a tevékenységet, amikben ön megmintázta őket. Annyira olyanok.

Lehet. Ennek persze az lehet az oka, hogy határidő van. Szorít. Muszáj megcsinálni. Valamikor kell, mert ki kell önteni, mielőtt ki öntenék, be kell fejeznem két héttel a határidő előtt, mert akkor öntés, cizellálás, stb. stb. És ott a határidő, mert kiállítás lesz, mert Hollandiába a galériába viszem, kollekciováltás, stb., és akkor semmi nem jut eszembe.

Akkor így adódnak ezek a mozdulatok. Például vendégségben voltunk egy ismerős családnál nyáron. Egy kicsi erkélyen ültünk ketten. Többen nem fértünk el. Akkor az erkélyajtóból kihajolt a háziasszony, nagyon szép karcsú lány volt, kihajolt, hogy isztok-e még valamit. Annyira gyönyörűen állt ott az ajtóban. Úgy fogta a két kezével az ajtófélfát. Ebből lett egy kapus figura.

Elég sokszor mentem Hollandiába. Mindenféle ürügyet kitaláltam, mert Amszterdamban jó sétálni az utcán. Ehhez pedig nekem akkor szolgálati

útlefél kellett. Ezt mindig valahogy kibuliztuk. Valakinek adtam valamit, vagy fillérekért eladtam valamit, hogy legyen pénzem. Nem kértem soha senkitől támogatást, én meg állandóan mindenkit támogatok. Ez konzerválja az embert. Mert mindig valaki bajban van, és akkor jön kunyerálni, és akkor ezt támogatom, azt támogatom, a nejem balhézik, de én meg azt mondom, hogy ez azért jó, mert az embernek ki kell üríteni mindig a zsebét meg a kasszát, és mindig lesz az újnak helye. Tiszta helyre kerül. ...

Szóval a lényeg az, hogy kimentem Amszterdamba és akkor vettem észre, - addig nem tűnt föl, bár többször voltam ott, - hogy minden háznak, minden lépcsőháznak, minden lakásnak külön ajtaja van. Minden ajtó magos, keskeny nem fér be rajta egy zongora. Még egy kövér ember se. Két vagy három ilyen ajtó van minden házon És minden ajtónak más bevilágító ablaka van. Akkor itthon volt a fényképezőgépem, hazajöttem érte Amszterdamból. December 18-a volt, mennydörgés, villámlás és esett a hó és én 200 kaput lefényképeztem. Aztán hazajöttem, ebből a 200 kapuból kiválogattam 20-at, aztán a végén 10 lett és kapuban álló csajokat csináltam. Ezekből lett Amszterdamban kiállítás. Így lettek a kapuk.

Aztán úgy lettek a pados figurák, amiből most már van 6 csaj, akik ülnek a padon, hogy határidő volt. Amszterdam. Megint Amszterdam. Amszterdam és Venlo. A két galériásnak egy hét különbséggel volt a megnyitója. Mindig csináltam valamit, eleinte egyet, aztán összevesztek rajtam, akkor mindenkinek külön, stb.

Este mentem haza a metrón. Szombat volt, és három lány ült a metróban velem szemben, és arról beszélgettek, hogy mit csináljanak este. Az egyik mindig azt mondta, hogy mozi, a másik kettő lefújta, hogy

az hülyeség, na, szóval ott ültek hárman, Olyan gyönyörűen beszélgettek. A vitatkozás. Megvolt a következő szobor. És akkor a Keleti pályaudvaron észrevettem a MÁV-padnak nevezett cirádás padokat. Lefényképeztem a pad oldalát aztán megcsináltam, gipszbe véstem, bronzba, stb. stb., csináltam egy padot. A paddeszkákat fából faragtam ki, ez 40 centis körülbelül ez a pad, arra megmintáztam a csajokat. Először hármat, amint beszélgetnek, akkor kivittem Amszterdamba, ennek egészen nagy sikere lett, akkor utána csináltam másik hármat. Most csereberélem. Most van 6 ilyen figura, ezeket tudom csereberélni. És akkor van úgy hogy egy padon lány, kettő a padon, három a padon, négy, még egy negyedik ott áll mögöttük.

Ebből lett a miskolci. Meglátta a miskolci polgármester, mondta, hogy jaj de jópofa, beszélgettünk, most ott van. Mindig, ahányszor Miskolcra elkeveredek, - ahogy a rokonok mondják -, mindig ott lebzsel valaki a pad körül. Hát így van ez a dolog.

Hát, aki ennyire szereti, ennyi szépséget lát bennük, ennyire szereti átalakítani a nőket, hát akkor az nagyon szeretheti a nőket, nem?

Hát persze, hogy szeretem. Hát most itt mosolyog maga. Most mit csináljak. Mérgek legyenek? Nem. Gyönyörűek, tényleg. Pasit én nem csinállok. Öregembert csinállok, nagyszakállút.

De a nőket, bámulom őket. Mondjuk ebből vannak olyan konfliktusok, hogy pl. egyszer egész komolyan csak azért néztem a lányt, mert a haja volt érdekes, csak azért néztem. Ott volt a krapek, majdnem a torkomnak ugrott. Mondom gyorsan, hogy jaj, valahonnan ismerősök vagytok. Persze nem voltak ismerősök, de azalatt meg tudtam tanulni azt amit a lányon megnéztem magamnak. Szóval nézem őket.

Nem használok modellt. Mert ha csinálom, akkor jó egyedül lenni. Jó, hogyha nincs rádióm, nem szól a zene, nem, nem semmi. Igaz, hogy van CD lejátszó, szeretem a preklasszikus cincogásokat, de nem tudom, hogy mit zenélnék. De általában azt sem. Csöndnek kell lenni. És akkor tudom csinálni, és kész. Ábrándozik az ember. Azt mondja a nejem múltkor mikor, csináltam egy figurát, aki így elbambul. Azt mondja: Jaj, jaj Kutas, hát már megint ábrándozol. Hát ez egy ilyen dolog. Körülbelül.

Ilyenkor meg is rajzolja, ha lát valamit? Ha lát egy lányt az utcán, lerajzolja, vagy megjegyzi?

Nem tudok rajzolni. Firkálok. Ezek nem igazi rajzok. Nem tudok rajzolni. Ezzel a rajzzal kapcsolatban is van egy jópofa élményem. Hollandiába mentünk, már bent voltunk Hollandiában, autóval, az én Kunos barátommal. Mihálynak hívják az én barátomat, aki a főöntő, akivel már 25 éve jó barátságban vagyok. Ővele mentünk, én nem tudtam autót vezetni, öreg koromban kezdtem autót vezetni, mert rossz volt a szemem, nem kaptam jogosítványt. Na, szóval mentünk az autóval. Négyen ültünk az autóban. A hátsó ülésen ült az ő fiacskája meg annak a barátnője, aki egy ilyen hatalmas mellű lányka volt. Gyönyörű keblei voltak, mondjuk 16-tól 21 éves koráig gyönyörű, és utána már pipadohány zacskó, na most, hát ez ilyen dolog, de akkor gyönyörű volt. Ott ültek a hátsó ülésen, és egyfolytában ették egymást. Én meg a tükörből néztem őket. Gyönyörűek. Ezt nem illik kifigyelni, na de hát őket ez nem zavarta. Amikor a lány már nem kapott levegőt és kifújta magát, nagyot lélegzett és azokat a gyönyörű kebleit a karjaival a mellkasához szorította úgy, hogy azok szétterültek minden irányban, azt már nem bírtam megállni, és akkor egy cédulára, egy olyan villamosjegyszerű cédulára firkáltam valamit, hogy ne felejtsem el.

Mellettem vezetett a Kunos barátom: Mi van maestro, szobor? Még nem, de majd lesz. Megérkeztünk a galériába, azt mondja nekem a Noldus, a galériás, hogy László, van valami szobrod? Mondom van. Hol? Mutattam neki ezt a cetlit. No de mikor lesz ebből szobor? Mondom két hét. És két hét múlva megkapta azt a szobrot, amit én Andynak neveztem az Andiról. Különbén Andi azóta előkerült, és Andi tudja, hogy óróla szobor van, most már nem annyira tündöklő, mert azóta eltelt már néhány hónap. Akkor még szépek voltunk és fiatalok. Szóval így van ez, ha megjegyzi az ember, körülbelül így készülnek.

Két kedvenc városa biztos van, Sopron és Amszterdam? Ez a kettő, vagy van másik is?

Sopronban nagyon jó lenni, mert ott voltam gyerek, Amszterdamban jó lenni, mert az egy olyan csillogó város, de azért van még egypár olyan jó hely, ahol jó lenni. Csak nem lehet mindenütt lenni, mert ez a hülye szobrászkodás ez az ember életét... Most már egy éve nem tudok utazni, mert állandóan dolgozni kell. Nem, nem igaz, nem dolgozom, szórakozom, de az időt ezzel töltöm el, hogy portré portré hátán. Most ennek kell, most annak kell, igaz, hogy nem fizetnek érte, azért irigyelnek, hogy sok munkám van, gazdag vagyok, de nem igaz, mert a végén úgy van, mint most ezzel a két nagy portréval, hogy két és félből ötszázat megkaptam, a többiből is fogok valamit kapni.

Na, de Sopron. Mert Sopronban voltak a nagyszüleim, nagyapám, teológiai tanár volt, és ott nőttem föl. Minden nyáron Sopronban voltunk. Mikor megszülettem, harminchatban oda elvittek és attól kezdve ott voltam minden nyáron. Meg néha oda jártam iskolába, meg hál' Istennek szénszünet is volt, akkor síztünk a hegyekben, szóval ez egy gyönyörű gyerekkor volt.

Mikor jöttek az elvtársak akkor is ott voltam. Amikor az első orosz bejött, akkor volt egy gyalupad a pincében. A nagyapám ifjúkorában asztaloskodott, mert szegény volt, annak ellenére, hogy báró volt. Na, szóval a nagyapám mikor szegény volt, akkor asztaloskodott, meg bütykölt a gyalupadon, a gyalupad ott volt tehát a pincében, ahol mi éltünk a háború, az ostrom alatt, mikor Sopront bombázták. Megmaradtunk, élve maradtunk. A gyalupadban polcok voltak, a polcokon alma volt. A húgom, aki szeptemberben született, 44-ben, csecsemő, stb. gyerekek, nagyon be volt osztva a kerti alma. Bejött az első elvtárs, azt mondta, germánszki szoldát, germánszki szoldát, és a gyalupad alatt a polcot egy függöny takarta, és egy sorozattal szétlőtte az almáinkat. De megúsztuk. Úgyhogy az almánk odalett, de hát akkor már tavaszodott.

Sopronban Ágoston Ernő rajziskolájába jártam, mert akkor már úgy volt, hegy lehet, hogy szobrász leszek. Azóta is minden nyáron odamegyek. És nekem Sopronban már több, mint harminc munkám van, most fogom fölvenni csütörtökön a 37. munkámat. Ezek portrék és sok nagy dombormű.

Csináltam egy holocaust emlékművet, ami szintén egy kapkodás volt, Április elején telefonáltak, hogy június 4-én lesz 60 éve – ez 2004-ben volt -, hogy elhurcoltak Sopronból 1800 embert. Fogalmam sem volt, hogy mit csináljak. Ez egy nehéz ügy volt. Két hónapom volt rá. Meg kellett tanulnom az egész zsidó mitológiát, meg kellett tanulnom mindenfélét. Mindenkit megkérdeztem. Végén egy olyan emlékművet csináltam, hogy a koncentrációs táborban a gázkamra előtt volt egy helyiség, oda kellett az embereknek bedobálni a ruháikat, cipőiket,

szemüvegeiket, gyerekjátékokat, és azt mondták nekik, hogy jegyezzék meg a fogasok számaikat, hogy a „zuhanyozás” után mindent megtaláljanak

Ennek az emlékműnek olyan gyönyörű visszhangja van. New Yorkban egy néni, egy magyar néni, aki 14 évesen élve szabadult Auschwitzból azt mondta, hogy olyan szörnyű volt minden, hogy ő nem nézett meg semmit, soha, filmet, semmit. Az interneten látta meg az én emlékművem, és azt mondta, hogy ha eljön Magyarországra, akkor kezet fog velem.

Múltkor Sopronban voltam megint, találkoztam egy izraeli delegációval, tők véletlenül, és akkor mutogatták a fejemet meg a mellkasomat. Na, szóval ez is Sopronban van. Úgy érzem, hogy ez a holocaust emlékmű jól sikerült azt mondják, hogy ezt eltaláltam.

Hát ez mondjuk érdekes. Jó csinálni. És nem ér rá az ember. Az idő, a betegségek. Jó lenne utazni. El kéne menni Amszterdamba, jövőre meg a hamburgi galériásom akar velem Kanadában kiállítást csinálni, mert Hamburgban is van egy galéria, azok is azt mondják, hogy László, itt volt ez a Capellini, ez nem a mi emberünk, de te a mi emberünk vagy.

Na, most ez is egy olyan jópofa dolog, hogy én használok bizonyos nyelveket, mondjuk ötöt, hatot. Perfektül nem tudok beszélni, de beszélek én minden nyelven, ahol éppen vagyok. Mondjuk keverem a szlovákot meg a lengyelt, mert kicsit tanultam lengyelül A lányom, aki Prágában él, annak az anyósa morva, akkor azzal szlovákul beszélek. Tudok telefonálni szlovákul.

Szlovákul úgy tanultam, hogy Visnye Ruzsbachban voltam követ faragni és ott volt egy nyelv, meg egy környezet, és nem tudott senki semmilyen nyelvet. Én nem megtanultam, hanem elkezdtem beszélni. Volt ott egy lány, aki tudott egy kicsit németül, és akkor este fölírtam

olyan szavakat, amik eszembe jutottak németül, és ő is tudta véletlenül, fölírtam szlovákul és másnap a kőbányában, ahol követ faragtam, volt egy öreg nyugalmazott tanító, aki délelőtt 11-kor már tök részeg volt, de reggel mindig beszélgettem vele az esti szavakkal.

Ez egy üdülőtelep volt, kőfaragó, kőbánya telep, valamikor a 70-es években. Ha németek jöttek én beszéltem, ha csehek, szlovákok, akkor a szlovák srác. Jött egyszer egy öreg paraszt bácsi, és én po slovenszki elmondtam neki, hogy miről van szó. Azt mondta, ez a bácsi, hogy nagyon szépen köszöni az információt, és azt is nagyon szépen köszöni, hogy én, magyar létemre az ő nyelvén megszólaltam. Na.

De hogy tudtam meg, hogy a sárgarépa mit jelent szlovákul? Mert hogy én sok gyümölcsöt szeretek enni és ott egy nyomorult kis zöldséges volt, benne csak sárgarépa volt meg fehérrépa meg egypár fonnyadt alma. És akkor mondom nekik, hogy kérek egy kiló mrtvát. Röhögtek és nem adtak. Megint mondom, hogy mrtva. Megint röhögtek. Kisült, hogy a sárgarépa az mrkva és a hulla az mrtva és én egy kiló hullát kértem. Aztán adtak. Szóval így van a szlovákkal.

Tanulni lusta vagyok, de amikor kell, akkor tudok beszélni. Hollandul nem tudok, csak azt, hogy nem tudok hollandul. Japánul se tudok, csak azt, hogy magyarul beszélek, de japánul nem tudok, ezt el tudom mondani.

Olaszul se tudok rendesen, de zsűribe járok Ravennába és ott én tudok olaszul beszélni. Azt hiszik, hogy tudok. Nem tudok, de gyorsan beszélek. Ilyen gyorsan, mint most- Viszont tudok szinkrontolmácsolni, mert ott vannak oroszok, és én tanultam a gimnáziumban oroszul. És akkor po russzki. És italiano. És akkor az egész dolog nekem úgy tetszik. És működik. De csak akkor és ott, utána, közben nem.

Egyébként lett volna ideje tanulni nyelvet? Mégis lett volna, nem?

Lett volna, csak lusta voltam. És nem is tudtam, hogy ragad rám. Nem, nem, nem.

Mondjuk az oroszral kapcsolatban van egy olyan emlékem, hogy én csak 15 éves koromban kezdtem oroszul tanulni. Az első évben nagyon nem tudtam az orosz. Lusta voltam és év végén azt mondta a tanár, (akit szegényt aztán kitelepítettek, mert akkor olyan világ volt az ötvenes évek elején), hogyha én megtanulom az egész nyelvtant amit abban az évben tanultunk és vizsgáztunk belőle, akkor átenged.

És nem lehetett volna hazamenni egy bukott bizonyítvánnyal. Ekkor én három hétig korábban keltem és az egész rendszert megtanultam. Hármast adott oroszból, de a következő évben egy olyan tanár volt, aki angol tanár volt és nyelvtanár, a Tarján Jenő, aki később a Tarján-Konecsni angol nyelvkönyvet is írta. Ő utazott a kivételekre, úgyhogy én a második év végére, amit középiskolában meg lehet tanulni oroszból, mindent tudtam. Az összes kivételt, az összes nyelvtant, attól kezdve én voltam a legjobb oroszos. Aztán részt vettem a Rákosi Mátyás tanulmányi versenyen, de nem jutottam be, csak a középdöntőig. Ez az oroszország megmaradt, és itt a kollektív műteremben egy ideig dolgozott egy örmény srác, és azzal és akkor po russzki gavarili, és akkor én nyomom neki az orosz sódert.

Meg, hát most nem tudok oroszul, de mikor Ravennába megyek, és ott van egy grúz meg egy moszkvai srác, akkor tudok oroszul. Ez érdekes. Meg mikor Japánban voltam és a vámosokkal kellett alkudni, akkor igen. És akkor ott csodálkoznak, hogy én most nem tudok. De amikor kell, akkor fél óra alatt belejövök.

Mivel szeret a leginkább dolgozni, kővel, fémvel, van valami kedvence?

Hát, gyerekkoromban fát faragtam a pad alatt, akkor néha vérzett az ujjam. Ez is egy történet. Volt egy osztálytársam, akiből urológus lett, és egyszer osztálytalálkozót szerveztem, és mondom neki, hogy jó napot kívánok Ruzinkó Barnabás. Tessék parancsolni. Mondom Kutas László. Tessék parancsolni. Ezt eljátszottuk vagy ötször. Nem tudta. Mondom, idefigyeljen doktor úr, hogy lehet valaki ilyen marha, hát hol járt maga iskolába, nem járt véletlenül a református gimnáziumba? Jaj, te, tényleg, olyan marha vagyok, te vagy az, aki mindig elvágtad a kezedet. Na, erre emlékeztek az iskolában.

Aztán követ faragtam, mert a főiskola után nem volt munkám.

Közben gyerekem lett, házat, lakást kellett csinálni, stb, stb, munkát nem kaptam, mert abban az időben úgy volt, hogy akinek volt munkája kapott, akinek nem volt, az nem kapott. Ez természetes. Meghívtak pályázatra, négy embert egy megnyerte, háromnak megint nem volt. Abban az időben ez így volt.

El lehetett vállalni kőfaragást, de nem tudtam követ faragni, mert végig lógtam a főiskolát. Akkor rájöttem, hogy hogy kell faragni és elkezdtem. Nemcsak a magam szobrát faragtam ki, hanem mások a szobrait is kifaragtam.

Ebből a legnagyobb szobor az, amit Ausztriában faragtam '71-ben. Faragtam egy csigabigát, egy nonfiguratív hatalmas szobrot gépekkel, ami ott van még mindig, 3 méter 20 hosszú és 190 magas és 220 széles. Egy olyan hatalmas kő volt, hogy amikor egy ilyen tankszerű utászjárművel akarták kihúzni a bányából, a drótkötélen, amit a kőre hurkoltak egy ilyen S alakú acélkampó volt, az kihajlott és a kő

ottmaradt. Viszont ilyen hévérrel megtanultam magam követ fölrakni, autóból ledobni stb.

Nos a kőfaragás egy nagyon klassz dolog volt. Van annak van egy ritmusa, azt nagyon jó csinálni. Szóval, ahogy üti az ember a követ, és hogy hogy ütöm, hogy hogy fogom a kalapácsot.

Csak akkor már kezdtem nagyon drága szemüveget hordani, és a kőfaragás eszi a szemüveget. Egy ilyen szemüveg, amilyenbe én járok, ilyen bifokális, progresszív, tudja csuda, ez most is százezer forintba kerül. Sajnos abbahagytam a kőfaragást. Fát nem faragtam, mert gyerekkoromban elvágtam a kezem, és akkor jöttem rá erre, hogy plasztelinből megmintázom, gipszből kiöntetem, aztán a főiskola után akkor sokat öntöttem. Másoknak. Nagy szobrot, például Csorba Géának az Adyt, amelyik ott van a Liszt Ferenc téren, vagy Somogyinak egy Petőfit, ami egy három méteres szobor.

Kénytelen voltam gipszet önteni, de megtanultam. A főiskolán ezt nem csináltam, mert akkor nem volt gipsz és csak kitüntetésből lehetett önteni és én sose voltam kitüntetve. Amikor azért öntöttem, hogy meg tudjak élni, akkor megtanultam önteni, meg vázat építeni az öreg szobrászoknak. És tudok. És sok mindent tudok, és úgy csodálkozom néha, hogy ilyen sok minden rám ragadt. Most a gipsszel tudok úgy dolgozni, hogy már gipszből rakom föl a szobrot, és gipszben fejezem be. Mostanában én megmintázom a figurát, nagyjából, azt a gipszöntő barátom, a Gégény Feri kiönti szilikon negatívval gipszből. Kettőt. Akkor gipszben dolgozom, aztán bronzba öntetem. A bronzöntést a cizellőr fejezi be, de a bronzot lehet faragni, gyúrni, csak nem csinálom, mert másik szobrot kell csinálni. Szóval mindent tudok csinálni. Szégyen és gyalázat.

*Egyébként mennyi idő szükséges ahhoz, hogy egy szobor elkészüljön?
Mondjuk a gondolattól a látványig?*

Hát erre nagyon nehéz válaszolni.

Attól függ, hogy mekkora a szobor.

Nem, nem, nem. Annak semmi köze hozzá. Ezzel a miskolcival például hónapokig vacakoltam. Nyártól következő február végéig. Voltak olyan fázisok, amikor ment, volt amikor nem ment, meg közben mást is kellett csinálni.

Mi olyan nehéz? Maga a megcsinálása?

Minden könnyű, csak néha megakad az ember. A határidő az nagyon jó. Ha van határidő, akkor megtáltosodik az ember. Ha nincs határidő, akkor nem csinálok semmit. Mert lusta vagyok. De tulajdonképpen volt már olyan, hogy vasárnap kitaláltam, egy csajt csináltam egy kutyával plasztelinből, és következő vasárnap eladtam a bronzot Hollandiában. Na de ilyen nem mindig van. Ehhez az kell, hogy egy nap alatt megmintázom, egy nap alatt kiönti a gipszöntő, egy nap alatt kiönti a bronzöntő, egy nap megcizellálja a cizellőr, egy nap alatt odaérek Hollandiába. És kész. Ez megvan.

Na de ezt nem lehet egyedül megcsinálni. Ehhez egyrészt csodálatos mancsaft kell. Nagyon. Annyira klassz emberek, akikkel én dolgozom, akik nekem mind a barátaim.

Ez a barát ez egy olyan dolog, hogy a nejemmel mentünk, Kunos Mihály vezette az autót, én nem tudtam autót vezetni, a nejem udvarias, gyerekszobája volt, bemutatott valahol: a férjem és az öntője. Nem, mondom, nem. A férjem és a barátja, aki önt neki. Nagyon lényeges. Szóval nekem azok az emberek jó barátaim. Azt mondja nekem a Geller Laci nevű cizellőr barátom, akivel a holokauszt emlékműt fölszereltük

egy bizonyos esős július eleji napon, két nappal az avatás előtt, és másnap volt az esküvője Pesten, és Sopronban dolgozott. Zuhogó esőben. Azt mondja, miért, Kutas úr, előfordult már hogy valamivel nem készültünk el? Hát ez van. Ez egy ilyen dolog.

Tehát a holokausztt emlékműre két hónapom volt, amire ki kellett találni, hogy mit csináljak és meg kellett csinálni, bronzöntés, gipszöntés, cizellálás, mikor az első darabot vittem volna az öntőhöz innen a műteremből kimentem a kapun belementek az autómba, egy nap kiesett, meg akkor a szerelő, szóval, ilyen is volt.

De ha nincs határidő, akkor nem dolgozik?

De. Hál' Istennek nagyon sok határidő van, és ezért sajnos mindig dolgozom.

Sajnos?

Igen, mert a feleségem állandóan balhézik. Mindig megígérem neki, hogy nyáron elmegyek egy óra szabadságra, na jó, két órára Most elmentem Sopronba, mert hogy föl kell avatni az Ágoston Ernő emléktáblát, amit tegnap a Kunosék elrontottak, most öntenek újra, csütörtökön föl kell avatni.

Elmentem Sopronba a mentőállomásra, mert egy mentősről kell szobrot csinálni. Egy mentősről, aki meghalt autóbalesetben. Ő alakította meg az egész mentősséget. Amivel mégiscsak azért egy kicsit dolgozni kéne és az öntés az két hét.

Most tehát elmegyek Sopronba, fölavatjuk az Ágoston táblát, megnyitunk egy kiállítást a nejemmel, odacsődítettük a fél országot, akkor még valami program, hétfőn jövök csak vissza, de az alatt Sopronban megmintázom ezt a portrét, ami ehhez a táblához kell, stb. stb. stb.

Meg még egy Bajcsy Zsilinszkyt is kell csinálni, mert hogy szegény Bajcsy Zsilinszkyt '44 december 24-én fölakasztották, mert azt mondta a börtönparancsnok, hogy ezt a piszkot el kell takarítani. Ez a szobor egy pályázat volt, amit nem nyertem meg, de aki szervezte, az meg akarja csináltatni velem és lehet, hogy Köhidán mégis föl lesz avatva.

Hát nem egy nyugdíjas élete van.

De. Nyugdíjas vagyok. Nem kell fizetni a vonaton.

Csak ennyi? Ennyit ér ez a nyugdíjasság, hogy nem kell fizetni a vonaton?

Nyugodtan, tessék, még van 4 perc, 3 perc van.

Hát már úgyis eleget dumáltam.

Nem egy nyugdíjas élete van.

Nem. Na de hát, Istenem. Pihenni is kell valamikor. De én olyan pihentető dolgokat csinálok. Csak a szegény nejem már belefáradt. És állandóan kiborul, hogy ezt már nem bírja, hagyjam abba. De mit, minek, hol, melyiket, miért?

Ennyire hiányérzete van? Lehet, hogy ön 70 éves elmúlt, de a lelke az 30 alatt van.

Az sajnós elég infantilis, az elég baj. De hát most mit csináljak.

Most hány éves?

Most? Áprilisban voltam 70.

De a lelke.

A lelkem az... Nem tudom. Huszonöt. Vagy hányadika is van? Tizenkilenc. Nem tudom. De hát olyan szórakoztató az életem. Meg idegesítő. Igen. Mert mi van akkor, amikor az embernek elfogy az egész pénze, és mégis valakit ki kell húzni a slamasztikából. Mert én sohase fizetek az öntőnek akkor, amikor átveszem a munkát. Mert akkor nekem

nincs pénzem. Vagy akkor fizetek, mikor nekem sincs, de neki kell, akkor szerzek, vagy amikor nekem van, de nem fontos neki de azért fizetek, és valahogy mindig megoldódik.

Mégis mi tartja önt ennyire fiatalon?

Nem vagyok fiatal. Öreg vagyok. Elmúltam 70 éves. He he he. Nem tudom. Hát ez a zaklatott élet. Idegesítő. Idegesítő az egész. És fárasztó.

De hát ez éppen kielégíti az embert, nem?

Nem tudom, nem tudom, hogy hogy működik. Kor? Gének? Gének. Volt egyszer valaki a 19. században, állítólag valami Podmaniczky déd, aki lóról esett le 112 éves korában, és kitorpte a nyakát, de én nem tudok lovagolni. Egyszer ültem meg Hódmezővásárhelyen egy öreg igáslovat, mondtam neki, hogy gyü.

Meg egyszer egy teve. Egyiptomban volt. Szörnyű volt. Fölállítottak rá, azt mondták álljak mellé, lefényképeznek, Na, jöjtek, na, jöjtek, támaszkodjak. Na, puff, fölállítottak, kellett 20 dollárt fizetni, hogy ne zavarjanak ki a sivatagba. No, elég volt a tevegelésből. Talán azért, mert ilyen civil vagyok és földön élek.

Meg jó lenne mindenütt ott lenni. Jó lenne egész nap a kertben lenni, de nem vagyok a kertben, mert egész nap a műteremben vagyok. Intézni kell a dolgaimat, mert nem érek rá, meg el kéne menni utazni, a holland már telefonált, hogy mikor jössz László, meg a hamburgi telefonált, hogy most így, stb. stb. és még Ausztráliában nem voltam, oda még jó lenne elmenni, de lehet, hogy már nem megyünk, a déli féltekén még nem voltam. Északon már voltam, igaz, hogy csak Jeliväriban, ahol rénszarvasok voltak, meg éjszaka sütött a nap. Meg voltam a sivatagban is, de hát, na, szóval még utazni is kéne. De nem érek rá. Mert mindig ezeket a szobrokat kell csinálni Most meg kell csinálni két portrét, meg

láttam vasárnap egy olyan aranyos kis kölyköt a templomban, - mert én elmegyek vasárnap a templomba, nem azért, mert rendes hívő vagyok, mert papfi vagyok, - de egy annyira helyes kislány volt, most azt kéne megmintázni. Ilyen kétéves. De közben a Gádor barátom, aki a galériát működteti, nyaggat, hogy valami megrendelő van, azt kéne megmintázni. Közben... Na, szóval ez tartja az embert. Nem érek rá azzal foglalkozni, hogy hány éves vagyok, milyen hónap van.

Melyik lesz a következő, Klotild? Milyen volt egyébként ez a Klotild?

József nádornak voltak feleségei meg gyerekei. Egyik felesége Klotild volt, és volt még lánya is Klotild, csak ezzel az volt a probléma, hogy Piliscsabán élek én most. Piliscsabának egyik része Klotildliget. Klotild ligetet Klotild főhercegnőről nevezték el 80 évvel ezelőtt. A piliscsabaiak kitalálták, hogy Klotildligetet Klotild főhercegnő szobrával kell díszíteni, csak azt nem tudták, hogy ki volt az a Klotild. Hogy két Klotild volt, hogy Klotild mama, vagy a Klotild lánya. Ez volt az egyik probléma. A másik probléma volt, hogy ezt a szobrot egy másik főherceg, Habsburg Mihály, aki ennek a néinek a dédunokája volt – avatta föl, aki egy nagyon elegáns osztrák Jaguárral érkezett, de tökéletesen beszél magyarul. De ő se tudta pontosan, hogy - illetve azt mondta, hogy ő nem ismerte gyerekkorában a dédmamát, többek között azért nem, mert a Mihály '42-ben született, a Klotild meg '27-ben halt meg. Az volt a másik probléma, hogy Alcsúton volt kastélyuk, és az 2 hétig égett, és ott minden elégett. És mikor még mindig nem volt róla kép, akkor kaptam egy könyvet, amiben talált a lányom 2 képet a Klotildról. De akkor ez a szobor már el volt kezdve és gondoltam, hogy csinálok egy nőt, miederben volt, fölnyomták a keblét, kész, nagy orra volt, ez már kisült, és idejött a zsűri, és akkora már találtam képeket. Besettenkedtem a

Magyar Nemzeti Múzeum Történelmi Arcképcsarnokába, mert nem akartak beengedni, hogy kutatási nap, stb., akkor fényképezőgép, nem szabad fényképezni, de stikában szabad, szóval ott a végén lefényképeztem azt a képet, amire rá volt írva, hogy Klotild főhercegnő. Körülbelül. Most ez van.

De különben ezzel a hasonlósággal van nekem egy nagyon jó élményem. Egyszer megnyertem egy érem pályázatot Firenzében, bizonyos Giorgio Vasariról csináltam egy érmet, akinek a halála 400. évfordulója alkalmából kiírtak egy nemzetközi érem pályázatot. Ez a műterem akkor a Bányai Jóska barátomé volt, ezt én aztán később kaptam meg és összekötöttem a régi és az új részt.

Ebben a műteremben itt volt tehát a Bányai Jóska, aki mindent tudott olaszul. Már főiskolás korában olaszul tanult, olasz újságot olvasott, stb. azt mondja, hogy vegyek részt ezen a pályázaton, két hét van, normál ember ilyet nem tud csinálni. Próbáljuk meg, én mindent utolsó nap megcsinállok, és rákerülök egy olyan olasz listára. Hát az olasz listának az elejére kerültem, 20 ország 400 szobrása között megnyertem a Vasari János pályázatot. Most nem volt Vasari kép. De én előtte voltam Olaszországban és néztem, hogy a kalauzoknak úgy van a sapkájuk, hogy púpos, ilyen balta fejük van, itt elől van a sapkájuk, és hátul van egy púp a fejükön. Na most csináltam egy olyan fejet - meg fogom mutatni -, amin egy ilyen hátul púpos fejű ember van, nagy szakállal, és ezzel megnyertem a pályázatot. Nem élt anyukája, testvére, nem mondta, hogy nem hasonlít, hát szóval így van ez. És ha most én mintázok portrékat, nem fogom soha többé megmutatni a zsűrinek, hogy miről mintázom. Például ott van ez a Nádori portré.

Az a szemüveges?

Az a szemüveges. Erre is kaptam egy csomó képet. Ez egy buli. Az egyik bronzöntő, aki nekem dolgozik, följánlotta, hogy az öntödei múzeumba, mert ez egy fontos ember volt, fölállítják a szobrát, ők kiöntik, én meg megcsinálom nekik, és akkor bartelbe beszámítják, és én nem kérek pénzt, viszont ezért nekem öntenek. Megcsináltam a szobrot, ahogy ígértem, május 14-re. Klotild is már darabokba volt. Össze volt építve. A nyakánál le volt vágva

És ha újra kell, újra össze kell állítani?

Hát nem kell, utána el lehet dobni. Csak sajnálom őket eldobni. A soproni Turner Mihály polgármester ott van darabokban még, aki ott a soproni városháza kapujában áll, az is 15 darabba volt vágva de azt is felállítottuk.

És mikor az öntés jön, akkor pozitív? Hát, mint a fényképezés, nem?

De, igen, de közben van egy olyan érdekes dolog, hogy én megvésem negatívba, a negatívba gipszet öntenek, de akkor, hogyha ilyen nagy táblába gipszet öntünk, akkor kiszakadnak a betűk, mert a gipsz dolgozik mikor köt, ezért a gipszöntő kitalálta, hogy az én általam kivésett gipsznegatívba önt szilikon pozitívot, a szilikon pozitívról csinál szilikon negatívot, és a szilikon negatívba önti bele a gipszpozitívot. Akkor nem kell annyit korrigálni. Ezért egy ilyen öntési procedúra 400 ezer forintba kerül. Ennek a táblának a gipsz munkája.

De időben is gondolom, nem kevés.

Igen, és azt mondta a gipszöntő, hogy most már ezentúl öregedni kezd és nem fog ráérni, de azért nekem megcsinálja. Mert ezt a Klotildot is össze kellett vágni. És hát 2 nap mintázás, nem szabad megmondani senkinek, hogy azt én 2 nap alatt megcsináltam, 1 nap vázépítés, utána 2

nap mintázás, viszont 3 napig öntik, utána a bronzöntők egy hétig csinálják, de nem lehet egy hétig, mert akkor elrontják. 5 nap van rá.

Egy nap alatt ennyit mintázott?

Kettő. Nem. Egy nap vázat építettem, ott van a váz a spanyolfal mögött. A vázzal sokat vacakolok, mert hogy az, mikor az agyagot mintázom, akkor az üres belül, mert különben leszakad.

Vasból föl kell építeni magát a vázat?

Igen. Vasból, fából.

De hát fizikailag is megerőltető, nem:

Nem,

Annyira nem?

Nem hát akkor nem lennék én annyira dagadt. Nem, az pizmogás. Ez az egész szakma egy pizmogás.

De az jó, nem, ha az ember elpizmog,

Az ember elpizmog itt egy kicsit és akkor máris...

De arra itt vannak ezek a növények, ezeket ki akarta dobni a nejem, szét kell őket ültetni, mindig elfelejtem ezeket meglocsolni.

És megvan az egész, kész.

Interjú Kutas Lászlóval a Petőfi Rádióban 2006. november 25-én (részlet)

Novotni Zoltán: Stúdiónk vendége Kutas László szobrászművész. Amikor legutóbb találkoztunk akkor csak úgy futtában, azt mondtad, hogy a hatodik Kálvin szobrotat avatják fel. Nos, én ezzel a Kálvin szoborral kezdeném.

Kutas László: Azért a hatodik Kálvin szobor, mert a Kálvin szobornak, amit én nagyon szívesen csináltam, tulajdonképpen az a furcsa története van, hogy egy barátom a Play Boy főszerkesztője volt és megígérte nekem, hogy a Play Boyban az én aktfiguráimról lesz egy belső, középső nagy cikk. De aztán őt, kitűrték a Play Boytól, mert túl kulturálisra akarta venni a lapot. De az ígéletét, hogy az akt kispasztikáimról lesz egy cikk, azt olyan módon be tudta tartani, hogy egy negyed oldalas, hátulsó nézetű „Tótágas”nak nevezett szobor volt a folyóiratban, és a szobor alá oda volt írva, hogy aki még ilyen szobrot szeretne látni, az menjen el az egri református Kálvin házba, mert ott ennek az embernek kiállítása van.

Az egri református papnak nagyon tetszett, hogy a katolikus Egerben a református Kálvin Házat a Play Boyban reklámozzák. Mosolygott rajta, és utána azt mondta, hogy Lacikám, itt van ez a Kálvin-Ház és nincs benne Kálvin szobor. Hát mondom, ide figyelj Zsolt, hogyha neked tetszik ez a reklám, akkor csinállok neked Kálvin szobrot. Ez volt a Kálvin szobornak a kezdete.

A második Kálvin szobor Sopronban van. Ott meg olyan furcsa dolog történt, - mert én Sopronban voltam gyerek - és ott pofozott meg engem a református lelkész, Maller Kálmán bácsi, mert nem tudtam a Szívemet hozzád emelem, a 25. zsoltárnak a második versszakát. Most elmentem a

református paphoz és mondtam, hogy kértek egy Kálvin szobrot? Na, persze, nagyon szívesen. Fölállították a soproni református templom mellett a Kálvin szobrot, amit a szembe levő lakó följelentett a rendőrségen. Papír van róla, hogy azt a szobrot takarítsák el onnan, mert őt állandóan nézi, és ez őt nagyon zavarja.

A harmadik Kálvin szobor Csurgóra került, ahol egy öreg diák, aki nekem iskolatársam volt, megszervezte, hogy a Csurgói Református Gimnázium kertjében is legyen Kálvin szobor.

A negyediket megígértem Piliscsabán, Klotildligeten, ahol most élek, de meglátta a nemesgörszonyi pap és őneki is kellett Kálvin.

Az ötödik került a Klotildligeti református templom elé, és most felavattuk a hatodikat, és ezzel befejezem, már a Kálvin szobrokat. Nem akarok többet csinálni, csak a Református Gimnáziumba jártam én hat évet, tíztől tizenhat éves koromig, és ott fölállítottuk a hatodikat. És ezzel befejeztem a Kálvint, remélem, azt hiszem.

Novotni Zoltán: Hát én gyanútlanul, amikor nagyjából készültem a veled való beszélgetésre, fölírtam ilyeneket, hogy hány Kálvin létezik, hányféleképpen ábrázoltad, és hát tulajdonképpen kiderül, hogy egyféleképpen.

Kutas László: Egyféleképpen, tulajdonképpen nem is változtattam színt se, semmit se rajta, csak újra kiöntettem, újra cizelláltam, nincs ezek között különbség, ez ugyanaz a Kálvin csak többször kiöntve. ...

4. Erős Dóra unokahúgom, Ágnes húgom okos lánya

francia-német szakot végzett főiskolákon és egyetemeken, valamint német nemzetiségi óvónő szakot Sopronban. Ő írta az egyik szakdolgozatát a család kétnyelvű gyerekeiről.

5-6. Kutas Emil és Kutas Attila, Bálint öcsém két nagyfia, angolosok

Gyerekkorukban nem nagyon szerettek tanulni, huszonévesen viszont, mivel szükségük volt rá, jártak ki Amerikába üzleti ügyben, csak úgy rájuk ragadt az **angol**. Nagyszerűen beszélnek, telefonálnak, Emil énekel is ezen a nyelven. Németül is hasonlóképpen tanultak meg.

7. Német-magyar kétnyelvű kisunokám, Miskey Márton 4 éves úriember

Igaz, hogy a *k*, *gy*, *r*, *ny* betűket még mással helyettesíti, ha **magyarul** beszél, **németül** meg nem nagyon tudjuk, hogy mit tud, de Berlinben, német óvodába jár, és nagyon jól érzi magát ott. Magyarul nagyon szeret beszélni, tanítja öccsét, a 2 éves Balázst német és magyar szavakra, mondatokra. Tegnap pl. Edit mondta telefonba, hogy esti mesélés után már kijött a fiúk szobájából, mikor visszahívták: „Téjet tatajót!” Edit: „hát már ittál, fogmosás után csak vizet hozok.” Nagy hallgatás, aztán kis szünet után Marci megszólalt: „De én azt a tatajót téjtem, amit a hátamja szottál tenni .”

...Mi lehet ezekben az okos kis koponyákban!

8-9-10. A három gyermekem: Edit, Péter és Eszter

Edit

angol-testnevelés szakot végzett itt Egerben, majd angol kiegészítőt a Károli Gáspár Református Egyetemen. Már 5 éve Berlinben él családjával, így németül is megtanult. Ezt írta:

Az egri 2-es számú általános iskolában kezdtem harmadikos koromban az **angolt** tanulni, majd negyedikesen az **oroszt**. Az oroszral mindig hadilábon álltam, de gondolom ezzel mindenki így volt, mivel ezt a nyelvet kötelezően kellett tanulni. Viszont egészen gimnázium negyedik osztályáig tanultam és ebből a nyelvből érettségiztem is. Ez a rengeteg orosz nyelvtanulás sajnos nem sokat jelentett, mivel ha ma kérdezne egy orosz ember tőlem valamit, biztos nem tudnék rá válaszolni. Az angollal több sikerem volt, valószínűleg a tanárainknak is köszönhetően. Főiskolán, majd egyetemen ezt a világnyelvet tanultam, illetve Angliában is kamatoztattam nyelvtudásomat. Persze csak mint au-pair, egy 3 éves kisfiú dajkájaként. Főiskolai és egyetemi tanulmányaim alatt mint magántanár oktattam is a nyelvet. Nagyon szerettem tanítani! Többször fordítottam és tolmácsoltam. A Károli Egyetem befejezése után nem találtam tanári állást, ezért más munkalehetőséget kellett keresnem, és így sajnos feladtam a tanári pályát.

Mivel az egyetemi diplomához két nyelvvizsgára volt szükség, ezért elkezdtem **németül** tanulni és németből tettem záróvizsgát. Ezt a kis tudást azonban nem igazán tudtam Németországban kamatoztatni, mikor 2002-ben kiköltöztem Berlinbe a férjemhez. Beiratkoztam egy német nyelviskolába. Pár hónapig meg sem mertem szólalni, lehetetlennek tűnt, hogy egyszer is beszélni fogom ezt a nyelvet. Viszont biztattak, hogy ne

adjam fel. Köztudott, hogy a felnőttkori nyelvtanulás nehezebb, mint a gyerekkori (gyermekkorban észrevétlenül beszívódik a gyerekbe). A németben a "der-die-das" ismerete 100%-ban csak az anyanyelvűeknek lehetséges. Viszont ha a főnevek előjáróját nem tudja helyesen az ember, az egész mondat hibás lesz. Felnőtt nyelvtanulók mindig helyes mondatszerkezetre törekednek, ezért nehezen, bátortalanul szólalnak meg. De eljött a fordulópon, és elkezdtem bátran beszélni. Mindehhez persze a német közeg is kellett, hiszen sok hivatalos dolgot kellett egyedül elintézni. Miután a nyelvtanfolyamnak vége lett, egy kislányra vigyáztam. Nagyon helyes kislányka volt, ma is tartjuk a családdal a kapcsolatot. Itt csak az volt a baj, hogy egyéves volt annak idején a kislány, és még nem tudott beszélni. Esetleg ő tanulhatott tőlem fura németet, én viszont semmit sem tanultam tőle. Mivel aztán megszületett első kisfiam, Marci, egyre kevesebbet vigyáztam a német kislányra. Második kisfiunk, Balázs megszületése után nem sok szabadidőm maradt, így a németet csak TV nézés közben tudtam hallgatni. A filmeket, kabarékat szerencsére már megértem. A megértés jól megy, viszont a beszéddel még mindig gondok vannak. A németek elég zárkózott típusú emberek. Persze mindig van szerencsére kivétel, ilyen a szomszéd 3 gyerekes anyuka. Mióta egy kertes lakásban lakunk, gyakran áthívtam a kertünkbe ezt a családot. Egyrészt én tanulok az anyukától, másrészt a kisfiaim az ő kislányától. Ingyen nyelvóra!

De nem adom fel! Januártól már Balázs is ovis lesz, és akkor bőven lesz időm a némettel is foglalkozni. Cél a középfokú nyelvvizsga!

Péter

is leírta nyelveivel kapcsolatos gondolatait:

Szívesen szerepelnék én is a Nyelvtörténeteidben! Kezdve az általános iskolai **angol** év végi 2-es osztályzattól 1986-ban.

Az angol tanulás első évében az angolóra elsősorban a 1st fiatal tanár bácsi és a tanítási gyakorlaton tanító kistanárok módszeres bosszantásáról szólt. Miután megelégték ezt a viselkedést, apu azt javasolta a tanáromnak, hogy csináltasson velem 10 fekvőtámaszt a tábla előtt, attól megemberelem magamat 9-10 évesen. A módszer nem teljesen vált be.

Ezen a nyáron „büntetésből” elküldtél két kicsi, angolul alig makogó gyereketeket egy hónapra Robinékhoz Angliába, Dartmouthba angolt tanulni. Edit már tudott kérni és nagyrészt értett mindent, én viszont odáig jutottam el, hogy a 21 font valutakeretet édességre költöttem, megtanulva az első angol mondatomat: Two Mars bars and two peanuts, please? – amit a hajó büféjében jól használtam 2 hét után! Minden reggel 2-3 órát kivittek vitorlázni a tengerre, ott szintén érdekes volt a helyzet, mivel csak annyit értettem, hogy Left-Right, miközben az árboc csapkodott a fejünk fölött és negyed óra után mindenünk vizes lett.

Ez az 1 hónap egy életre megtanított az angol szükségességére, mivel folyamatosan azt hallgattam a viccelődő matrózoktól, hogy Gorbachov és communism. Válaszolni és reagálni viszont még sajnos nem tudtam...

Ezután a nyár után angoltól mindig 4-5-ös voltam, és azóta is öröm és játék használni. Persze ehhez kellett a Vadon Lehel féle tanfolyam (What is in the picture?) 6-8 éven keresztül, ahol végül is mindannyian megtanultunk angolul. 15-16 éves koromig heti két alkalommal volt óra. Gondok azért itt is voltak a nyelvtanulással, pl. L. Péter beleült a Signetta tollamba... Többször hazaküldtek innen is rosszalkodás és

idétlenkedés miatt. Vadon Lehel egyszerűen az ajtóra mutatott és azt mondta: „I want to speak to your mother!”

Neked, szegény anyu többször vissza kellett könyörögnöd a tanfolyamra, úgyhogy neked köszönhetem a meglévő angol tudásomat! Az egyetlen használható tudományomat.

A '90-es finnországozás (Edit, Eszter és én) alkalmával már vidáman használtam az angolt, mindenütt, mindenkivel működött. Később a szilágyis tanfolyam (3x2 hét) után a középfokú C vizsga sikerült. Szokásodhoz híven rögtön be is irattál a felsőfokra rá 3 hétre, amiből a szóbeli szintén sikerült 16 éves koromban.

Majd folytatódott fordításokkal és tolmácsolásokkal Kecskeméten és Pesten az angol, mint pénzkereset: Európai Uniós fordítások, MasterFilm (Family Ties forgatókönyv fordítás), brókerkedés Hong Kong-i főnökökkel...

Az angol teljes szélességben győzedelmeskedett a többi nyelvvel szemben.

A gimnáziumi 3-4 tanár, a gyakori bécsi kirándulások és 2 hét csere program Haiterbachban (D) sem segített a **német** megtanulásában. Igaz, síelések alkalmával gyakran elő kell szedni a mélyen passzív német nyelvtudásomat, de megkedvelni máig sem sikerült. Az általános iskolai orosztanulás, mint mindenkinek, nekem is csak kényszer volt, megtanulni a némethez hasonlóan azt sem sikerült.

Sajnos a '98-as barcelonai tanulmányút 3 hónapja nem eredményezett **spanyol** nyelvtudást - 'túlzottan' keveredett a baszk, a katalán, az angol, a spanyol és a francia a gallegóval!

A következő munkahelyemen remélem szükségem lesz az angolra!

Eszter

A Széchenyi utcai óvoda (középső- és) nagycsoportjában Nicktől **angolt** tanultam (mondókákat, énekeket, verseket, játékokat).

Az általános iskola 3. osztályától **angol** tagozaton Sinka Boglárka anyukája 2 évig tanított angolul.

Vadon Lehel csoportjába kb. 6 vagy 8 évig külön **angolra** jártam. Büszkén jelenthetem, hogy rendszeresen benne voltam az első három legjobb "*120 kérdés 7 perc alatt*" játékban (7 perc alatt a lehető legtöbb, de minimum 120 kérdést kellett elmondani az adott témáról: pl. Picture, Trip to London, Spartacus, stb), és Vadon Lehel egyszer a Dobos Cukrászdába is elvitt a „*more than 100 piros pontom, azaz a 10 kacsám*” örömére. A kacsáim elég nehezen jöttek össze, mert sajnos a feketepontjaim száma is elég magas volt.

Az általános iskola 4. osztályában Vizes Lajos tanított a kézilabdázás mellett **oroszra** is. Az egyik kedvencem a "noszpólpátálok" játék volt, rendszeresen nyertem vele orosz zsebnaptárt, iskolatejet vagy kakaócsigát.

1990-ben 2 hetet töltöttünk Editékkel a Kaitainen családnál Finnországban, Mikkeliben. Itt mertem először **angolul** megszólalni. Edit meg Péter a Finnair repülőgépén hátraküldött a stewardessekhez, hogy kérjek nekik meg magamnak cukorkát. Betanították, hogy „Shall I ask some ...” Az eredmény: a stewardess kb. 2 kiló cukorkát szórt a pólómba-ölembé. Hazatérve még hetekig azt a cukrot szopogattuk.

Az Angolkisasszonyoknál az első 3 évben **latint** tanultam. Először Erzsébet nővértől, a végén egy másik nővértől, aki elég süket és rövidlátó volt. Minden dolgozatnál hangoztatta, hogy mindent használhatunk: szótárt, könyvet, füzetet, CSAK NE BESZÉLGESSÜNK. Latin tudásom

nem olyan meghatározó, mint állítólag kellene, hogy legyen. Talán azért, mert nem ez volt az első nyelv, amit elkezdtem tanulni.

Ugyancsak az Angolkisasszonyoknál 4 évig tanultam **németet** Teréz nővértől az osztályunk németes csoportjában. Mindannyian tudjuk, hogy ahogy a "vadonos" évek angolból, ugyanúgy a „terkás” évek a legmeghatározóbbak a némettudásom szempontjából. Mondhatni azóta is ebből élek, ha meg kell szólalni valamelyik nyelven. Terkával óra elején németül tornáztunk (pl.: Kopf nach rechts, Kopf nach links. Elbogen nach vorne, Elbogen nach ...), 100-nál több verset, mondókát, éneket (pl.: Ein Elephant wollt bummeln gehen...) tudtunk német nyelven 4 év után. Mindehhez nem szabad elfelejteni, hogy Teréz nővér ma 97 éves. Tehát 80 évesen kezdett minket tanítani. Fizikailag egy 40 éves, szellemileg egy 30 éves embernek megfelelő szinten.

1992-ben 3 hétig Mainzban jártunk a helyi **német** iskolába, 1994 és 1995-ben 2x2 hónapig Bécsben a Schule Maria Regina padjait koptattam.

1993-94-ben nyári **angol** nyelvtanfolyamra jártam Bóta Sanyihoz a Szilágyiba. Nagyon szerettem: a társaságot, a gyakorlatokat, stb. Hasznos volt!

1994-1998: hirtelen váltás eredményeképp átigazoltam Négyessy Neddával együtt a Szilágyiba **spec. angolos osztályba**. Heti 6 angol óránk volt, de alig fejlődtem, viszont 3 alkalommal részese voltam az angolos drámacsoportnak. Első két évben „fény- és hangtechnikusként”, a 3. alkalommal már aktív szereplőként. Nyertünk pár díjat, eljutottunk pl. Miskolcra és Szegedre is. (részben emiatt is jöttem Szegedre főiskolára)

A Szilágyiban az **angol** nyelvvizsgákra való felkészülésem egyik állomása épp az egyik angol drámafesztiválon elért első helyezéssel járó

intenzív angol nyelvtanfolyam volt egy egri nyelviskolában. Egyik nyáron az egri főiskola B épületében valamilyen **angoltanfolyamra** jártam (beszéd centrikus órákkal, anyanyelvi tanárokkal).

Még mindig a Szilágyiban: a heti néhány Fövenyessy-s **német** óra mellett Lóczi Júliához jártam intenzív németre, ennek eredménye a sikeres német középfokú nyelvvizsgám.

1998-2000-ben lektorátusi **német** nyelvórára jártam a JGYTF-en, de nem sok haszna volt, a többiek sajnos sokkal kevesebbet tudtak. Így nehéz fejlődni, nincs húzóerő.

2000 végén-2001-januárban megérkezett az ERASMUS ösztöndíjra benyújtott pályázatom eredménye. Elnyertem, úgyhogy gyorstalpaló **francia** tanulásba kezdtem Anyu barátnőjénél, aki munkatársa volt mindaddig, amíg szinte egy időben terhesek nem lettek. Ritához heti 1 -2 órára jártam.

2001. február 1.- május 31. LYON, Franciaország. Meghatározó hónapok voltak számomra a **francia** nyelv megszeretésében, ill. néhány embercsoport megismerésében is.

A németet ritkábban, az **angolt** viszonylag gyakran használtam, főleg az első két hónapban, amíg nem mertem megszólalni franciául. Aztán már „csakazértis” franciáztam, május végén pl. nukleáris fizikából **francia** nyelven vizsgáztam... A professzorom mondta, hogy ha nem megy franciául, akkor válaszolhatok angolul is.... Nem a nyelvi hiányosságaimon múltott...

2002 óta a Makói Bartók Fúvószenekar szaxofonosaként több alkalommal jártam koncertkörúton Franciaországban, Olaszországban, Csehországban, stb.

Gyakran „nem hivatalos tolmácsként”, vagy „illegális fordítóként” az aktuális balhék alkalmával fordítgattam **olasz-francia-angol-német** nyelven. Az **olaszom** egész jól fejlődik. A **francia-latin-angol** alapján egyre többet értek, beszélek.

2002. október 1-től november 30-ig Bécs, ÖADV (OMAA-Osztrák-Magyar Akció Alapítvány) ösztöndíjjal „diplomamunka készítés” címén bangladeshi, etióp, kazah, türkmén, lengyel, olasz barátokat szereztem, mindenkivel vegyes **angol-német-olasz** keveréknyelven beszélgettem. Mikor-mire volt szükség.

2003-2005-ben francia nyelvórára jártam a földrajz kiegészítő képzés alatt az SZTE TTK-n.

Ahol csak van rá mód, csacsogok előszeretettel! Hamar rájöttem, hogy nem a kiejtés a fontos, nem érdemes a gyakran "nem tökéletes" kiejtésem miatt csendben maradni. Sok izgalmas beszélgetésről, kedves emberek megismeréséről maradnék/maradtam volna le, ha gátlásosan elnémulok. Első körben ezek jutottak eszembe.

11. Martinovitsné Kutas Ilona, e könyv szerzője, 4-5 nyelvű

A nyelveim sorrendje, ahogy sorban előbukkantak az életemben: magyar, orosz, latin, lengyel, német, angol, spanyol. Persze különböző szinten: legjobban **lengyelül** tudok, mert az csak úgy rám ragadt, nem tanultam, csak hagytam, hogy belemásszon a fülembe. Utána a sorrend: **angol, német, orosz, spanyol, latin**. De tanultam rövidebb-hosszabb ideig **olaszul, franciául** és **eszperantóul** is.

Az első idegen szó, amire emlékszem az Apfel volt. Így, der die das nélkül. 5 éves lehettem, mikor Sopronban egy kis barátnőm elhívott magukkal sétálni az erdőbe. Nevelőnője, nyelvtanára, vagy német anyanyelvű nagynénje lehetett, akivel járták a fenyőszagú, szedret, málnát, áfonyát, cikláment rejtő erdőket és néha engem is elvittek.

Aztán az **orosz** jött, másodikos korunkban mondókákat, játékokat tanultunk (Gúszí, gúszí, nu ígyítye, meg a rjepkát, aminek mindig nevetés volt a vége, mert mikor a kiskutya is beállt a sorba és végre „kihúztuk a répát”, az egész sor gyerek felborult.). És közben megtanultuk a bábuskát, gyeduskát, stb. A főiskolai kötelező 3 éves orosz stúdiummal együtt összesen 14 évig tanultam orosz, aztán mikor elkezdtünk lengyelezni, az orosz alapján megtanultunk lengyelül, úgy tűnt, hogy oroszul meg elfelejtettünk. De nem. Egyszer, úgy a kilencvenes évek közepén behozott az igazgatóhelyettes az iskolai könyvtárba egy begipszelt karú érettségiző fiatalembert. Előző nap focimeccset játszottak Szilvásváradon, és úgy ellökték, hogy mind a két csuklója eltört. „Ilus, te úgyis ismered a cirill betűket, írd le ennek a gyerekeknek az orosz írásbeli érettségijét”. Leültünk egymással szemben, a fiú kedvesen mosolygott, én meg gyártottam a dolgozatot. Szótározni se

tudott a két gipszes kezével. Közben bejött az orosz tanár: „Te Ilus, ne írj ilyen jó dolgozatot, hisz ez a srác egy kukkot sem tud oroszul, kettes dolgozat until elég lesz”. Szóval, ha egyszer megtanul az ember egy nyelvet, azt nem felejt el soha, szükség esetén leporolja és pár nap után már visszajönnek a szavak, mondatok, a nyelv dallama.

Latinos osztályba kerültem gimnáziumban, mert akkor éppen régész akartam lenni, ott elkel a latin. Szorgalmasan ültem a latinórákon, nyitott füllel, de bizony sose tanultam meg a szavakat. Fordítani tudtam, úgyhogy négyesem volt mindig. Később, már felnőtt fejjel, mikor angol korszakomat éltem, gondoltam vissza mérgesen az ellógott latinórákra: ismerősek voltak az angol szavak, de nem tudtam, mit jelentenek. Kimaradt tehát az angolomból a latin alapozás.

A **lengyel** korszakom következett ezután és párhuzamosan, de kisebb lendülettel az **angol**. Lengyelül azért kezdtünk el tanulni Beszédes Ági barátnőmmel,

- mert neki lett egy krakkói levelezőtársa, Grażyna Mułek
- mert Ágit se vették fel egyetemre, ő is dolgozott, így ráért délutánonként
- mert két bátyám megismerkedett a vonaton Krisztinával, egy varsói egyetemistával, aki aztán eljött hozzánk a parókiára, és bosszantott, hogy beszélgetéseikből kb. tudom, miről van szó – az orosz alapján, - de nem értettem, mit beszélnek.

Péter és Laci bátyám már egy éve jártak a Lengyel Kultúra nyelvtanfolyamára Varsányi Pista bácsihoz, így szeptemberben mi is beiratkoztunk. Először a Döbrentei-téren, majd a Magyar Ifjúság útján (Andrássy út) tartották az ingyenes nyelvórákat. Pista bácsi egy fogalom volt. Még most is eszembe jut a mosolya, ahogy lazán, könnyedén, de

lendülettel tanított minket. Nem nyelvóra volt az, hanem társasági élet. Ő írta a lengyel-magyar szótárt és az első lengyel tankönyvet. Rajtunk próbálta ki.

Ágival később sokfelé jártunk együtt: kiállításokra, színházba, síelni és mindig lengyelül beszéltünk egymással. Ami szót nem tudtunk lengyelül, azt magyarul mondtuk. Lengyel igéket magyarul ragoztunk, magyar főneveket meg lengyelül: játszottunk a nyelvvel, és közben egyre többet és többet tudtunk.

Aztán a következő öt nyáron Lengyelországba jártunk. Írtam egy lengyel ifjúsági folyóiratnak a Sztandar Młodych-nak, hogy levelezőtársat keresek. Jött vagy 300 levél. Kb. 5-6-ra válaszoltam, és 1-2 fiúval aztán levelezésbe kezdtem.

Szóval elindult ez az élethosszig tartó szerelem. Szeretem a lengyel embereket, nyelvüket, városaikat, irodalmukat, stb. Egyszer az Élet és Irodalom fordítóversenyén is részt vettem. A Kamizielka (Mellény) c. novellát kellett magyarra fordítani. Megdicsérték egy mondatomat. A fő díjat, talán egy lengyel-magyar nagy szótárt Szenyán Erzsébet kapta, aki azóta a legfontosabb lengyel fordító.

Sokszor hívtak tolmácsolni Lengyelországba is, és itthon is. Az egri Harlekin Bábszínházzal többször jártam bábfesztiválokra Lengyelországban, legutóbb meg az egri fesztiválra lefordítottam a lengyel résztvevő együttes színdarabját. A magyar szöveget a színpad fölé vetítették, nekem kellett a gombot nyomogatni a számítógépen, hogy mindig az a mondat legyen fenn, ami a színpadon elhangzik. Na, nem is folytatom, szóval lengyelezek, ha lehet. Egész könyvet még nem olvastam végig lengyelül, pedig egyszer megpróbálkoztam Bolesław Prus Fáraójával. Kivettem a könyvtárból magyarul is és lengyelül is,

aztán 5 oldal párhuzamos olvasás után olyan érdekes volt a regény, hogy csak magyarul folytattam.

Egyszer szinkrontolmácsoltam három nyelven. Nagyon élveztem. Lengyelországi bábfesztiválon négy ember beszélgetett. Egy belga bábos, aki angolul is tudott, egy lengyel bábszínház igazgató, aki csak lengyelül és egy magyar bábszínház-vezető, aki meg csak magyarul tudott. Én közvetítettem a három ember között, kapásból fordítva a beszélgetésüket. Csak egyszer Demeter Zsuzsa, a magyar rám szólt, hogy mintha többet mondanék a másik két embernek, mint amit ő mondott. Egy kicsit valóban csaltam, tudtam már a néhány napos együttlét alatt, hogy Zsuzsa mit szokott mondani. Ez nem szép dolog: a fordításnak szöveghűnek kell lenni, a tolmács nem alkotó, hanem szolgai munkát végez.

Angol jön a sorban, párhuzamosan a némettel és a lengyeleléssel. Itt talán csak néhány nyelvtanáromat sorolom fel. 1964-65: Egyessy Lajos bácsi, Podmaniczky nagyapám féltestvére. Az Andrassy úton laktak – akkor nem tudom pontosan, hogy hívták ezt a szép utcát, de létrehozásában, a paloták felépítésében, a csatornahálózat szorgalmazásában, az Operaház felépítésében, majd az intézmény intendánsaként a közönség toborzásában fontos szerepe volt Podmaniczky Frigyesnek, dédapám bátyjának. Lajos bácsi nagyon jól tudott angolul is és németül is, ifjabb éveiben talán a szegedi egyetemen tanított. Ila néni, a felesége mindig kakaóval és kaláccsal várt engem.

Aztán Szegeden 1969-70-ben egy hajtós társaságba kerültem az intenzív TIT nyelvtanfolyamon: az MTA Szegedi Biológiai Központ 8-10 kutatójának 2 éven belül nyelvvizsgát kellett tenni, ezért iparkodtam én is az órákon.

Egerben 1984-ben kezdtem el járni Vadon Lehel tanár úr felnőtt tanfolyamára. Hát ő is egy szenzációs nyelvtanár! Később 3 gyerekem is hozzá járt. Volt, amikor egyszerre hárman is tanultunk tőle a családból, akkor azt mondta, hogy kettőt fizet hármat kap. Később bátyám egyik plakettjét ajándékoztam neki ezért. Ő meg a húgomat kérte meg, hogy készítsen el egy plakettet Országh László professzorról. Ezt a plakettet kapják azt hiszem időnként a nagyon jó nyelvtanárok, akik méltó folytatói a nagy szótárkészítő életművének (az Ország szótár család, a 7 kötetes Magyar Értelmező szótár is az ő műve – többek között).

1990-1993 között aztán elvégeztem az angoltanári szakot az egri főiskolán. Akkor egy évig tanítottam is az angolt egy osztályban.

Három anyanyelvi tanárt is meg kell említenem. A kilencvenes években több angol anyanyelvű tanár jött a Szilágyi gimnáziumba. Gilbert Swift jött először, aztán egy amerikai házaspár, Grace és Jim Tinnell. Mindhárman szerettek bejárni az iskolai könyvtárba, így sokat beszélgettem velük. Azt hiszem, nekik köszönhetem, hogy folyamatosan tudok beszélni és értem is kb. a 90%-át annak, amit angolul mondanak nekem. Grace sokat segített nekem: ellenőrizte és kijavította a Norvég Biblia második, bővített kiadásának angol oldalait.

Közben a **német** is fel-felbukkant nyelvi programjaim között. 1967-ben édesapámmal együtt látogattuk meg Svájcban Gabi bátyámat. Ott a schweizerdeutschből kit tudtam hámozni, mit is akarnak mondani nekem. Aztán '71-ben hallei kézilabdázás után néhány társam Drezdába indult dolgozni 3 hétre egy tűzhely gyárba. Én is elmentem velük, hátha kapok munkát. Kiderült, hogy vagy 30 magyar diákot vártak oda és senki sem tudott egy kukkot sem németül. Én viszont kézzel, lábbal, gyenge németséggel mindent meg tudtam magyarázni. Felvettek hát tolmácsnak.

Az én feladatom volt a fizetés kiosztása, orvoshoz vinni a gyerekeket szükség esetén, segíteni a gyárban a német munkások és a magyarok között a kommunikációt, stb. A gyár területén az igazgatói lakásban laktam, egész nap együtt voltam az igazgató 9, 11 és 14 éves lányával, akik nagy élvezettel tanítottak engem németre. Vettek nekem egy német-magyar középszótárt, annak a segítségével minden helyzetet megoldottunk. Ez volt tehát az alapozás, aztán 1980-ban a nyelvvizsga előkészítő lektorátusi nyelvtanfolyam: persze én tudtam a legkevesebbet, de nagyon élveztem, hogy németül tanulok. Ennek a zilált tanulásnak az lett az eredménye, hogy mindent megérték (majdnem mindent), és sok mindent el is tudok mondani, de der, die, das, tehát rendes ragozás nélkül. Egyszer még előadást is tartottam egy nemzetközi iskolai könyvtáros találkozón Drezdában. Illetve felolvastam az előadásomat.

A **spanyolozás** 2000-ben kezdődött, és addig fokozódott, hogy két és fél évig jártam spanyol szakra a szegedi egyetemre. Tévét nem nézek, csak a TVE-t, az egyetlen Magyarországon látható spanyol adót. Megelőfizetek már 4 éve négy spanyol ifjúsági folyóíratra, és ezeket rendszeresen olvasom és élvezem.

Hát ennyit a nyelvtanuló életmódomról. Meg még mindenkit – főleg a három gyermekemet – igyekszem rábeszélni, hogy nyelvet tanulni jó! Spanyol tanítványaim is voltak, 3 év alatt az iskolában legalább 30 gyerekkel szerettettem meg a spanyol nyelvet. Lyukas óráikon jártak be a könyvtárba spanyolozni. Az egyik lány a második évben simán lekörözött engem. Igaz, hogy ez egy igen értelmes harmadikos lány volt, akinek akkor már angolból felsőfokú, franciából középfokú nyelvvizsgája volt. Öröm volt nézni, ahogy ragadt rá a spanyol, mint a kosz.

Aztán van ezen kívül még 70 nyelvem. Ezeken nem beszélek, nem tudok, csak gyűjtöttem őket. Karácsonyi történet! 1991-ben karácsonyi képeslap helyett egy kis kétnyelvű füzetet küldtem szét barátainknak A norvég Biblia c. kis elbeszélést angol szemináriumra írtam és annyira tetszett életem első novellája, hogy lefordítottam magyarra és összefűztem egy kis füzetkévé. Kb. '92 tavaszán aztán egyszer csak lengyel barátom elküldte a lengyelországi szlovákok újságját – amit ő szerkesztett – benne az én kis novellám szlovák fordítása és egy rövid cikket is írt rólam mellé. Így már három nyelven volt meg A norvég Biblia. Nemsokára meglátogatott minket férjem arab kollégájának a fia az unokatestvérével és egy ültő helyükben lefordították és leírták arabul. Aztán beindult a gépezet, tanév végére már 30 nyelven volt meg, ekkor írtam ebből a szakdolgozatomat. Később tovább gyűltek a nyelvek, és mikor 50 lett, csináltam belőle egy könyvet. A könyvkészítés, nyelvgyűjtögetés jól elterelte a figyelmemet a melanoma első jelentkezésétől. A következő lépés: 2000-ben egy átdolgozott szép zöld könyvet nyomtattak ki unokaöcsémék és sógornőm nyomdájában, amibe belevettem 18 nyelvű nagyapám élettörténetét is, hogy valami fontos is legyen a könyvben.

Ennyi.

12. Dr. Martinovits János, 1 nyelvű

A magyar nyelv az egyetlen nyelv, amin szépen, jókedvűen beszél. (Kicsit németül is tud az orvosi szakcikkek miatt, de ez nem jelentős). Nagyon szeret olvasni és könyvet venni. Ez derül ki önvallomásából:

Dr. Martinovits János: A könyv számomra szerelem!

(Olvasónapló 1945-2005)

Dr. Martinovits János és családja:

Megtisztelő felkérésnek próbálunk családom többi tagjával együtt eleget tenni, amikor Gonda Zsigmond könyvesboltjában összegyűltünk Eger híres könyvszerető polgáraival és barátainkkal, hogy Gonda úr felkérésére itt előttük valljunk arról, hogy mit jelentett és mit jelent ma is számunkra a könyv, milyen szerepet játszik mindennapi életünkben, hogyan alakította, formálta egyéniségünket.

Igen kellemetlenül érzem magam, mert úgy gondolom, hogy nekem nincs jogom itt ülni és vallani a könyvről olyan társaság előtt, akik közül néhányan már szerepeltek ezen a helyen, mint Lőkös István professzor, Cs. Varga István professzor, Serfőző Simon író és könyvszerkesztő, a kitűnő előadó és ragyogó előadói tehetséggel megáldott Kádár Zsolt református lekipásztor, a több nyelven beszélő tanár és könyvtáros, Surányi Imre bácsi, akit nagyon tisztetek és szeretek, Bitskey professzor úr és Pozder Péter főiskolai tanár. Többségük főfoglalkozású irodalmár, egyetemi tanár, könyvek között élnek, előadók, így őrütnök „civilként” valamit is mondani a könyvről – azt hiszem – nem szabad, és nagyképcség is.

A másik dolog, amiért itt önök előtt zavarban vagyok, az a következő: számomra a könyv szerelem, testi és lelki szerelem!

Nem vagyok exhibicionista, az ember a „szerelméről” nem szívesen beszél társaságban, pláne akkor, ha ez a szerelem kisgyermekkorban kezdődött, tart jelenleg is, hatvan éves koromban, és úgy érzem, kitarok halálomig, 2048-ig, amikor majd meg fogok halni, tehát elmondhatom, hogy ez a szerelem örök. 108 éves koromig fogok élni – ha csak nem halok meg véletlenül előtte, ami igazán nagy veszteség lenne az emberiség számára...

Testi szerelem, mert egy szépen bekötött, illusztrált könyv kézbe vétele, annak megsimogatása, lapozgatása szinte fizikai gyönyört vált ki bennem – de azért idáig a könyv nem tudta helyettesíteni a nőt – és lelki szerelem, mert az általam kézbevett könyvek elolvasása érzelmileg gazdagít, megszeretem az olvasott könyv szereplőit, az író vagy költő gondolatait.

A jelenlévők többségében megfogalmazódik az első kérdés, hogy honnan van az indíttatás, a könyvek iránti erős vonzalom, a könyvek szeretete? Erre a kérdésre én is csak úgy tudok válaszolni, mint az előttem szereplők mindegyike, nevezetesen a családi milió, a szülők példaadása, ösztönzése az, ami meglódított engem is a könyvek végeleáthatatlan útján, a Gutenberg-galaxison.

Édesapám Kiskőrösön az Ipartestületnek volt évtizedeken keresztül a könyvtárosa.

Kiskőrös azért érdekes, mert - csak zárójelben jegyzem meg – az igazán nagy emberek ott születtek! Kiskőrösön születtem, Petőfi Sándor is ott született...

Azon kívül, hogy a szülőhelyem nevezetes, a születési dátumom talán még ennél is nevezetesebb!! Az itt ülő hatvan évnél idősebb emberek talán emlékeznek rá, hogy a születésem órájában az ország összes harangja megszólalt! A harangszó tudtul adta az ország lakosságának egyrészt, hogy én megszülettem, másodsorban pedig, hogy 1940. szeptember 5-én – ha jól emlékszem, csütörtök volt – reggel 7 órakor a második bécsi döntés értelmében a magyar hadsereg kijelölt alakulatai átlépték a magyar-román határt, elkezdték a bevonulást Észak-Erdélybe, és annak tiszteletére is szólaltak meg a harangok...

A könyvet szerető apám példája, talán tudat alatt a szülőhelyem és születésem időpontja egész életemben meghatározó tényező volt, alapja annak, hogy korán és egy életre megszerettem a könyvet, a költészetet, a történelmet és az erdélyi írók műveit.

Hát ennyit az indíttatásról, a szülőhelyről és a születési dátumról.

Pontosan nem tudom, hogy Horthy Miklós bátyánk mit ígért azoknak a szülőknek, akiknek ebben az órában fiúgyermeke született, talán hatlovas hintót vagy két ökröt, nem tudom. Én a negyedik gyerek lettem a családban – később még két testvérem született -, és ha két tehenet vagy két lovat nem is, de egy ökröt biztosan kapott a család általam...

Amikor kezdtem én az életemet – a II. világháború alatt és után – nagyon szegények voltunk, akkor nálunk még petróleumlámpával világítottunk. A konyhában 11-es lámpa égett esténként, a nagy konyhaasztalon állt a lámpa, és azt ültük körül kilencen sok-sok éven át minden este.

Jól emlékszem, hogy volt egy nagyon vastag, ezernyolcszázvalahányban kiadott, illusztrált Bibliánk, amiből vasárnap délutánonként nagyanyánk felolvasott nekünk, gyerekeknek – még most is megvan

nálunk ez a Biblia -, amikor kezdtem ismerkedni a betűkkel, elővettem a Bibliát, a képek alatti részt próbálgattam olvasgatni. Tehát az első könyv, amit a kezembe vettem kíváncsiságból, olvasás céljából, az a nagy, gyönyörű képekkel illusztrált Bibliánk volt.

Szerencsés helyzetben voltam, mert a szomszédunkban lakott egy Kúti László nevű, nagyon gazdag fuvarozó vállalkozó, akinek volt két fia, az egyik kettő, a másik négy évvel volt fiatalabb, mint én. Édesanyjuk sokszor áthívott hozzájuk, hogy részben pesztráljam a fiúkat, részben pedig játsszak velük. Gyermeküknek szinte minden mesekönyvet megvettek, azokat nézegettük, lapozgattuk, és – öregebb lévén náluk – amikor már tudtam olvasni, nagyon sok mesét olvastam fel nekik hangosan. Nagyon szerettem ott felolvasni, mert sok szép mesekönyvük volt, és ott már villanylámpa égett esténként, sötétedés után. A szoros baráti kapcsolat később is megmaradt közöttünk, és középiskolás koromban választhattam olvasnivalót szüleik könyvtárából is. Otthon is volt sok könyvünk, amik közül legjobban egy agyonlapozott, számfűles Petőfi kötetre emlékszem, amiből nagyon sok verset olvastam el, és a János vitézt többször is felolvastuk egymás között gyerekként.

Zárdába jártam óvodába, majd az általános iskolai tanulmányaimat is egyházi iskolában kezdtem, és amikor a zárdát feloszlatták, azaz államosították, azt hiszem, 1948-ban vagy 1949-ben, akkor a szüleim nagyon sok könyvet átvettek megőrzésre a zárdából, többek között az *Én Újságom* bekötött évfolyamait is. Az *Én Újságom*at Benedek Elek, majd Pósa Lajos szerkesztette. Nagyon szépen illusztrált, gyermekek részére készített képes hetilap volt, és olyan kitűnő írók voltak a szerzők között, mint Jókai Mór, Herczeg Ferenc, Krúdy Gyula, Móra Ferenc, Bródy Sándor, Pósa Lajos és sok más jó hírű és tollú író, költő. Csodálatos világ

tárult fel számomra ezeket a köteteket lapozgatva, olvasva. Minden számában volt két-három hosszabb lélegzetű novella vagy kisregény, ami olvastatta magát, és így – a folytatásokat olvasva – szinte letehetetlen volt az Én Újságom!

Padlásunkon megtaláltam kisgyermekkoromban a Magyar Futár c. képes hetilapot összekötve évfolyamonként több kötetben, azokat is nagyon-nagy izgalommal forgattam és olvasgattam.

A II. világháború kiskőrösi eseményeire részben emlékszem. Az egyik szobánkban egy szovjet őrnagy lakott, naponta járt hozzá egy nagykeblű katonaruhás „néni”. Tőle kaptam kockacukrot, először nem tudtam mi az, mert mi akkor melaszt ettünk cukorként, sokszor láttam a katona bácsinak a fegyverét is, tehát a katonaság, a fegyverek, a csaták leírása nagyon izgatott kiskorom óta.

Anyai nagyanyám Kiskunhalason élt, édesanyámmal sokat jártunk hozzá látogatóba, aztán egyedül is voltam nála, mert 1952-ben és utána is éveken át kellett fülbetegségem miatt Kiskunhalasra a fül-orr-gégész doktorhoz járni. Nála is volt jó néhány olyan könyv, ami hatott rám. Legnagyobb olvasmányélményem a nagymamám házában Tóth Béla hatkötetes Magyar anekdotakincse volt! Valósággal faltam a rövid, érdekes történeteket, nagyon élveztem a könyv illusztrációit is! A történelem iránti vonzalmam talán innen is eredeztethető.

Ott olvastam először Gárdonyi Géza - könyveket, az illusztrált Göre Gábor-köteteket. Természetesen még általános iskolás koromban olvastam az Egri csillagokat is, majd később a többi Gárdonyi-regényt.

A meséskönyvek, az Én Újságom olvasása után apám kezembe adta az első Verne Gyula-könyvet, a Franklin kiadású, gazdagon illusztrált Nemo kapitányt! Ennek a könyvnek elolvasása után felhajtottam az összes

Verne könyvet, ami csak volt az Ipartestületi Könyvtárban, a szomszédoknál, játszótársaim szüleinél. Ezen könyvek olvasása által kitágult számomra a világ, eljutottam Afrikába, Észak- és Dél-Amerikába, Ázsiába, hajókkal végigjártam a tengereket és óceánokat, eljutottam a Holdra, a Föld mélyébe. A Verne-regények ifjú hőseivel azonosultam, és óriási kalandokat éltem át. Aztán jöttek May Károly könyvei, a nagy Winettou-könyv, Cooper indián könyvei; és aztán általános iskolás koromban elkezdődött a Jókai regényfolyamnak az olvasása, ami kisebb-nagyobb megszakításokkal egészen az érettségiig tartott.

Általános iskolás voltam, amikor – az ember gyerekként kutakodik szekrényfiókokban, fehérneműs polcon a ruhák mögött – kezembe akadtak minikönyv-kiadásban, két kötetben Boccaccio elbeszélései. Arra gondolva, hogy ez egy gyerek elől eldugott könyv lehet, lopva elolvastam, és ez az olvasmányélmény ráirányította figyelmemet, érdeklődési irányomat a más nem béli egyedekre, a lányokra. Ösztönösen voltam már szerelmes óvodástársaimba, az iskolatársaimba, a szomszédék leányába, Rózsába – tavaly vallottam be neki, az édesanyja jelenlétében, hogy mennyire szerettem én akkor őt -, és tulajdonképpen szerelmes voltam minden lányba!

Ilyen további otthoni kutakodás eredménye volt, hogy a kezembe került Baudelaire A romlás virágai c. Tóth Árpád által fordított verseskötete. Petőfi versei és az „Én Újságom”-ban olvasott gyerekversek után nagy izgalommal olvastam ezeket a szerelmes verseket, amelyek versbe foglalva mondták ki rejtett érzéseimet!

Boccaccio elbeszéléseit, és Baudelaire verseskötetét leszámítva az apám által adott és az általam elolvasott más könyveket apámmal mindig

megbeszéltük, ő ráirányította a figyelmemet egy-egy fontosabb regénybeli eseményre, szereplőre. Olvasás közben közelemben volt egy régi vastag világtalasz, és ott mindig kikerestem azokat a földrészeket, országokat, folyókat, tengereket, óceánokat, ahol egy-egy regény szereplői jártak.

Általános iskolában volt egy tanárom, Molnár Leónak hívták, apám jó barátja. Nagyon nem szerettük őt – én sem -, ennek ellenére ő kedvelt engem, gondolom, apámra való tekintettel. Mindig nekem kellett vinni otthonról mogyoróvesszőt, amivel vert minket – fegyelmezés címén -, nemegyszer engem is, és ő sokszor megkért engem arra, hogy az osztályunkban olvassak fel hangosan, amíg ő dolgozatot javított vagy egyebet csinált óra közben. Nagyon sokszor olvastam fel hangosan osztálytársaimnak, és úgy érzem, ez is lökést jelentett számomra, hogy olvassak minél többet, hogy annál jobban tudjak felolvasni tanuló társaimnak, nemcsak a fiúknak, hanem a leányoknak is! Szereplési lehetőség volt, és én nem akartam szégyenben maradni.

Úgy gondolom, hogy életem első 14 évében ezek a könyvek és események játszottak nagy szerepet egyéniségem alakulásában.

A következő periódus a középiskolás négy évem volt.

Kitűnő irodalom tanárnőim voltak: Belezna tanárnő, aki a nálam 10 évvel öregebb bátyámat is tanította már, szüleimet is jól ismerte, valamint Orosz Zsuzsanna tanárnő, aki a szomszédunkban lakott, és mindig tetszett nekem, nagyon tiszteltem és szerettem. Mindketten meghaltak már, de még most is csak szeretettel tudok rájuk gondolni. Mindketten – úgy érzem – szerettek, és többet foglalkoztak velem, mint osztálytársaimmal. Ők ébresztettek rá a költészet gyönyöreire, és hívták fel a figyelmem – apám mellett – a kötelező irodalom mellett egyéb

regényírókra, költőkre, versekre. Többet követeltek tőlem, mint a társaimtól, amiért akkor időnként haragudtam is rájuk, de most – utólag – hálás vagyok nekik ezekért a plusz feladatokért.

Középiszkolás koromban is maradtam „mindenolvasónak”. A kötelező olvasmányok mellett, részben apám, illetve tanárain ösztönzésére tovább folytattam a Jókai-regények olvasását, a magyar írók közül rávettem magam Mikszáth Kálmán és Tömörkény István elbeszéléseire, regényeire. Többször olvastam Molnár Ferenc Pál utcai fiúk c. regényét, Karinthy Frigyes humoreszkjeit, az „Így írtok ti” c. művét, nagyon élveztem Tamási Áron Ábel-trilógiáját, olvastam és élveztem a magyar írók közül Gárdonyi regényeit és Móra Ferenc műveit, Passuth László és Kodolányi János regényeit. Otthon volt néhány halina- kötésű Nyíró József-elbeszéléskötet, illetve –regény, amelyek elkábítottak! Nagyon szerettem Nyíró novelláit, az egyszerű erdélyi székely emberek történetét, és nagyon megkapott Nyíró nyelvezete. Az ő műveinek olvasása ösztönzött arra, hogy még gimnazista koromban és később is olvassak minél több Erdélyi Szépműves Céh által kiadott könyvet. Pénzkereső koromban lehetőségem nyílt ezen kiadványok közül kb. 130-140 kötetet összegyűjtenem, nem mindegyik könyv halinakötésű!

Érettségiző koromra eljutottam a magyar írók közül Móricz Zsigmondig. Móricz Zsigmond elbeszéléseiben, regényeiben tulajdonképpen a rejtett erotika volt az, ami talán úgy magával ragadott, olvastatta magát, a naturalizmus mellett. A külföldi írók közül ebben az időben olvastam több Zola regényt, talán éppen emiatt.

Erről a „meglett korú” emberek kulturált helyen, mint ez a hely is, nemigen szoktak beszélni, de tulajdonképpen azt hiszem, hogy tizenéves koromban ez a téma engem nagyon foglalkoztatott – úgy gondolom,

hogy a jelenlévő férfiak közül nem vagyok egyedül ezzel az enyhe erotomán tulajdonsággal. A magyar írók közül Móriczcal befejeződött a középiskolás-kori olvasmányélményem.

Kiskőrösön nagyon sok ponyvaregényt olvastam az eddig említett műveken kívül is. Rengeteg vadnyugati cowboyregényt olvastam és titokban azonosultam e regények főszereplőivel, akik az igazság bajnokai voltak, minden ellenségen, „rosszfiún” diadalmaskodtak, és végül elnyerték a gazdag farmer gyönyörűszép, hosszú szőke hajú, kék szemű leánya szerelmét is! Kezembe kerültek, és nagy élvezettel olvastam a különböző detektívregényeket is, mint az Agatha Christie-, Conan Doyle-regények, Tarzanról szóló regények és Rejtő Jenő művei!

A világirodalomból nagyon nagy hatással volt reám Stendháltól regényein kívül (A pármái kolostor, Vörös és fekete, Vörös és fehér) elsősorban a szerelemről szóló esszékötete. A szerelem kialakulásának kristályosodási elméletét bizonyára ismeri mindenki, reám mély benyomást tett, és életem delelőjén túljutva igazat adok neki. Ebben a kötetben olvastam többek között egy gondolatát, ami ha jól emlékszem, így szól: „a tánc a szeretkezésnek egy nyilvános formája”, és én ezt olvasva 15-16 évesen megfogadtam, hogy soha az életben nem fogok nyilvánosan szeretkezni, tehát nem fogok táncolni sem! Emiatt nem mentem el tánciskolába, nem tanultam meg táncolni, és egész életemben csak egyszer kétszer táncoltam ezután, nyilvánosan meg sohasem szeretkeztem...

Stendhal férfi regényhősei nagyon nagy hatással voltak rám. A középiskolában még lehetőségem volt a klasszikus orosz írók műveinek egy részével is megismerkedni. A Háború és békén átrágtam magam, az Anna Kareninát nagy-nagy érdeklődéssel olvastam, belemerültem

Dosztojevszkij Bűn és bűnhődésébe, Karamazov testvéreibe, és ami érdekes, már akkor is belekóstoltam Csehov és Turgenyev novelláiba. Nemrég elővettem egy Turgenyev-novellát, a Tavaszi vizek címűt, ami gyerekkoromban is megragadott, és most is nagy olvasmányélményem volt! Gyerekként, 18 év alatti életkoromban olvastam Tolsztoj Kreutzer szonátáját, ami óriási hatással volt rám! Mint említettem már, néhányszor voltam szerelmes és ritkábban féltékeny is – természetesen csak a házasságkötésünk előtt -, és ez a Tolsztoj remekmű csodálatosan írta le a kínzó féltékenység kinszenvedéseit. Féltékeny embernek ezt elolvasni ... az embernek a szíve dupla sebességgel ver! Ez az olvasmány hívta fel a figyelmemet Beethovenre! Házasságkötésem óta betegesen család- és feleségpárti vagyok, és azóta nőre is csak azért nézek, hogy az esztétikai érzékemet némileg és némileg! Kielégítsem!

Középiskolában még elolvastam Hašeknek a könyvét, a Švejket, és ez azért érdekes, mert egyetemi éveim alatt, amikor vizsgaidőszak volt, és nagyon fáradt voltam – az orvosegyetemen nagyon sokat kellett vizsgaidőszakban tanulni, és ez engem nagyon fárasztott! -, akkor pihentetőül mindig Švejket vettem elő, és néhány oldalt olvasva belőle szellemileg gyorsan felfrissültem. Aki még nem olvasta Švejket, annak melegen ajánlom, mert óriási élményben lesz része.

Walter Scott: Ivanhoe, Victor Hugo: A párizsi Notre-Dame, a Nyomorultak; Dumas regényei és más művek, értékes és kevésbé értékes regények egy-egy élményt jelentettek számomra.

Természetesen olvastam sok szocreál stílusban fogant nagy szovjet regényt, mint pl. A távolban egy fehér vitorla, Timur és csapata, Volokalamszki országút,...stb. Akkor ezek is érdekesek voltak számomra.

Egerben vagyunk, meg kell emlékezniem Gárdonyiról. Gárdonyi Gézával Göre Gábor könyvein keresztül ismerkedtem meg. Bizonyára ismerik ezeket az örökbecsű Göre Gábor könyveket! Ezeket a könyveket is el kell egyszer mindenkinek olvasnia, hogy megismerje Kácsa cigányt, Durbin sógort meg természetesen Göre Gábort is. Az Egri csillagokat többször olvastam életemben, először, ha jól emlékszem, még hangosan olvastam fel a Kuti gyerekeknek. A legutóbb kiadott és Györffy András által illusztrált Egri csillagokat is megvettem két példányban, hogy a gyerekeim egyikének is legyen ebből a kiadásból. Később, de még otthon, Kiskőrösön, elolvastam a többi Gárdonyi-regényt is: A láthatatlan ember, Isten rabjai, Az öreg tekintetes, Hosszú hajú veszedelem, Ida regénye.

Említést kell tennem másik szenvedélyemről, a könyvvásárlási kényszerbetegségemről is. Feleségem és felnőtt gyermekeim tudnának erről bővebb felvilágosítást adni. Ennek a szenvedélyemnek köszönhetem, hogy hálófűlkém radiátorát már ötödik éve nem gyújtottam be, mert a radiátort körülbástyáztam könyvekkel, miután már az ágyam alatti holt tér is kitöltetett velük. Időnként 15-16 Celsius fok körüli a hálóhelyem temperatúrája és ilyenkor pamutkesztyűt kell felhúznom, hogy lefekvés után tudjam tartani a könyvet – ne gémberejjenek el az ujjaim!

Véleményem szerint a könyvet akkor kell megvenni, amikor megjelenik! És ha megjelenik egy jó könyv, **akkor azt meg kell vennem!** Nem dohányzom, alkoholt, kávé nem iszom, nőkre nem költök egy fillért se, csupán a feleségemre, sok forintot..., tehát az általam kiválasztott könyvet megveszem!

Ez a „betegségem” is gyerekkoromban kezdődött. Az első könyv, amit megvettem az '50-es évek elején, egy könyvhét keretén belül, Szerb Antal Pendragon legendája volt! A második egy Agatha Christie-detektívregény. Az Olcsó Könyvtár sorozat sok kötetét vettem meg zsebpénzemből, illetve a nyáron, iskolaszünet alatt munkával keresett pénzből. Ez a szenvedélybetegség kitartott idáig és félek, hogy életem hátralévő évtizedeiben is „kínozni” fog!

A könyvről szóló önvallomásom első egyharmada a középiskolai tanulmányaim befejeztével lezárult. Ráéreztem a könyv „ízére”, életem részévé vált, mindennapi betevő falatom lett!

Az érettségi után 1958-ban azonnal felvettek a Szegedi Orvostudományi Egyetem Általános Orvosi Karára. Az egyetemi évek alatt elsődlegesen tanulnom kellett. Én lassú felfogású voltam és szellemileg fáradékony. Szívem szerint tanulás helyett mindig ezer más dologgal foglalkoztam volna, de szerencsémre volt egy évfolyamtársam, csoporttársam, kollégiumi társam, egy szép, okos, nagyon jó alakú, fekete hajú leány, aki nagy hatással volt rám éveken keresztül, és hálát adok neki, hogy mellette tanulhattam, tanulhattunk közösen, mert azt hiszem, csak azért tudtam elvégezni az egyetemet, és a bizonyítványom, illetve a diplomám szerint jól, mert ő fogta időnként a kezemet a tanulóban az asztal alatt, és így „kényszerített” - fizikailag is a tankönyv vagy jegyzet mellé...

Orvosegyetemi tanulmányaim 1958-64 közé estek, és ebben az időben is még nagyon olcsók voltak a könyvek. Szegény szüleimtől bátorításon kívül sok egyebet nem kaptam, és főleg pénzt nem, de hála az előbb említett tanuló társamnak, jó vizsgaeredményeim lettek, így kaptam szépen ösztöndíjat, amiből jutott pénz könyvek vásárlására is! Elkezdtem

vásárolni a Helikon Klasszikusok sorozatban megjelent könyveket. Szép kötésben jelentek meg, van belőlük néhány bőrkötésű is – pl. nejemtől bőrkötésben kaptam meg Arany János Összes verseit többek között -, s nyomdatechnikailag is szép könyvek voltak ezek a kötetek. Ha jól emlékszem, kb. 100 kötet jelent meg ebben a kiadásban 15-20 év alatt, és én ezeket lassan mindegyiket megvettem, illetve néhányat megkaptam szeretteimtől. Ebben a sorozatban a magyar és világirodalom klasszikusaitól jelentettek meg regényeket, elbeszéléseket, drámákat és versesköteteket. Évek alatt kialakult a könyvtáram magja, a hazuról hozott és örökölt könyvekkel együtt.

Egyetemi tanulmányaim alatt viszonylag keveset tudtam olvasni szépirodalmat, mert rengeteg időt töltöttem el a kollégium tanulószobájában, ahol tanultam is... A tanulás mellett azért kezembe vettem a vásárolt könyveim nagy részét, a verseskötetekbe bele-beleolvastam, és egy idő után – megismerve jó néhány költő versét – sokszor vettem kezembe egy-egy verseskötetet, hogy a hangulatomnak megfelelő verset olvassak el belőlük.

Ebben az időben nagy élvezettel olvastam Thomas Mann műveit: a Buddenbrook házat, a Varázshegyet, és emlékszem rá, nagy olvasmányélményem volt szigorlóorvos koromban a József és testvérei c. regény. Ekkor olvastam el a Doktor Faustus és az Egy szélhámós vallomásai c. regényeit is. Thomas Mann novellái is nagyon tetszettek. Nagyon izgalmas volt Kafka két regénye, A per és A kastély. Elmerültem Rousseau: Vallomások c. művében. Abban az időben kezdték kiadni Camus regényeit, és olvastam el a Közöny, valamint A pestis c. regényeit.

Új világ tárult fel a modern amerikai írók műveinek az olvasása kapcsán, gondolok itt elsősorban Hemingway novelláira és regényeire, Faulkner, Steinbeck, F. Scott Fitzgerald műveire. Irwin Shaw: Oroszlánkölykök c. háborús regényét is olvastam, emlékezetes maradt számomra.

Amikor elvégeztem 1964-ben az egyetemet, sikerült bennmaradnom a Fül-orr-gége Klinikán, ahol elkezdhettem orvosi tevékenységemet. A klinikán rengeteget kellett dolgoznom, ügyelnem, tanulnom is kellett a későbbi szakvizsgára is, és mivel gyakorlatot kellett vezetnem az orvostanhallgatók részére, arra is fel kellett rendszeresen készülnöm. Későbbi egyetemi éveim során lehetőségem volt a hallgatóknak előadásokat is tartani, és az ezekre való felkészülés sok időmet, energiámat felőrölte. Emellett tudományos munkával is kellett foglalkoznom, a női nem képviselőivel való ismerkedésre is időt kellett szakítanom, tehát ezekben az években nagyon kevés időm maradt az elmélyült olvasásra. Főnökömnek Ady Endre verseskötete volt a bibliája, sok versét idézte kívülről, és akaratlanul ráirányította figyelmemet Adyra. Én inkább Juhász Gyulához, Tóth Árpádhoz és Radnóti Miklóshoz vonzódtam, és főleg ezen költők szerelmes versei izgattak, Szabó Lőrinc versei és műfordításai mellett.

1965-ben megismerkedtem Szegeden egy vajdasági lánnyal (Vrbason lakott), akitől több jó könyvet kaptam ajándékba, emlékül. Így jutottam hozzá többek között Ivo Andrič válogatott műveihez (4 kötetben), Szirmai Károly novelláskötetéhez és Csáth Géza elbeszéléseihez 2 kötetben. Szülei nagyon szerették volna, ha egyszer a vejük leszek, de nem voltam még elég érett a házasságra, és kapcsolatunk megszakadt. Egyik fiuk, a leány öccse évek óta a vajdasági Fórum Könyvkiadó

igazgatója, idén is találkoztam vele Budapesten a Vörösmarty téren a Könyvhét alkalmából, és jó szívvel dedikálta újonnan megjelent könyvét. A tőlük kapott könyveket nagy becsben tartom ma is...

Közben azért akadtak regények, melyeket elolvastam, illetve maradtak az erdélyi írók művei, amelyekhez mindig vissza-visszatértem.

Emlékszem rá, hogy a Marxista Egyetemre járva mennyire megleptem a szeminárium vezetőjét Kós Károly transzszilvánizmus elméletével!

Boldog agglégény életem aztán véget ért, mert 1971. augusztus 19-én (polgári esküvő) és 20-án (egyházi esküvő, apósom adott össze bennünket) eladtam testemet és lelkemet, házasságot kötöttem első és utolsó menyasszonyommal (eljegyzésünk soha nem volt), Kutas Ilonával, aki jelenleg is a feleségem még, és három okos és szép, egészséges gyermekemnek az édesanyja. A házasságkötés után ismerkedtem meg nejem egyik, Svájcban élő bátyjával, aki időnként, mikor hazajött, ismerve könyvszeretetemet és nagyjából érdeklődési körömet is, hozott magával olyan könyveket, amelyek Nyugaton jelentek meg, itthon tiltott listán voltak, és ezen könyvek olvasása révén kezdtem megismerni jelenkori történelmünk másik, nem hivatalos arcát. Szerencsémre Szegeden megismertem és jó barátságba kerültem az antikvárium vezetőjével, Monostori Dezsővel, akitől nagyon sok olyan könyvet vehettem, amelyek szintén tiltott listán voltak: a II. világháború előtt jelentek meg. Az ő révén jutottam hozzá Tormay Cecil, Somogyvári Gyula, Reményik Sándor, Szabó Dezső, Sinka István, Rákosi Viktor és mások műveihez, a Trianonnal foglalkozó történelmi művekhez, és ezen könyvek olvasása kapcsán rádöbbenem arra, hogy létezik egy másik magyar történelem és irodalom is, amit nekem, nekünk az iskolában nem tanítottak, sőt tiltottak, csupán apám mesélt bizonyos dolgokról otthon.

Barátomtól, Monostori Dezsőtől nagyon sok szép és értékes könyvet sikerült beszereznem: a Nyugat költőinek és íróinak első kiadásait, nagyon sok kötetet gyűjtöttem össze rajta keresztül az Erdélyi Szépműves Céh kiadásából, kiegészítve az otthonról hozott köteteimet, így ebből a sorozatból is van kb. 130-140 kötetem.

A szegedi antikváriumban sikerült megvásárolnom olcsón a Vasárnapi Újság ötvenvalahány kötetét. Ezt a hetilapot 1854-ben kezdték kiadni, egy időben Jókai Mór is volt e lapnak a főszerkesztője. A lap nagy formátumú újság volt, gyönyörű metszetekkel illusztrálva. Ezeket a hetilapokat valaki régen bekötötte és így bekötve sikerült megvásárolnom apránként, mivel Dezső félrerakta nekem az egész sorozatot, melyet egy hagyatéknál megvásárlásakor szerzett be.

Szegedi orvoskodásom ideje alatt rendszeresen megvettem az Élet és Irodalom c. hetilapot, a Nagyvilágot, a Kortársat, majd az Új Írás c. folyóiratot, a Tiszatájat és az Alföldet. Mindegyikbe beleolvastam, belelapozgattam, és így a kortárs irodalmi életbe belekóstolhattam. Szegeden olvastam el Nyíró műveit (Úz Bence, A sibói bölény, Elszántak, Halhatatlan élet, Jézusfaragó ember). Nyíró nyelvezete számomra csoda volt! Nyíró után elolvastam jó néhány Kós Károly könyvet: Kalotaszeg, Erdély, Az országépítő. Ezenkívül olvastam különös figyelemmel más erdélyi írók műveit is, pl. Bánffy Miklóst, Wass Albertet, Tamási Áron Ábel-trilógiáját, egyéb regényeit, novelláit, Szilágyi Istvánnak a Kő hull apadó kútba c. regényét, ami nagyon nagy hatással volt rám, s eztán jött Sütő András: Anyám könnyű álmodást ígér c. regénye, ami szintén megfogott mind a mondanivalója, mind pedig a nyelvezete miatt. Ezután felkutattam minden Sütő András könyvet, elolvastam azokat, és minden műve gyakorlatilag hiánytalanul megvan,

99%-ban dedikálva, nekem ajánlva. Többször volt szerencsém találkozni Sütő Andrással is, és mindig csodáltam írói talentumán kívül emberi nagyságát is.

Nagy örömet jelentett számomra Örkény István műveivel találkozni. Nemcsak a novellái (Egypercesek), de a színdarabjai is nagy hatással voltak rám, fejlesztették humorérzékemet, gondolkodásmodomat. Fekete István regényei, elbeszélései mindig pihentetőül szolgáltak a mindennapi városi élet és munkahelyi strapa közben.

A külföldi szerzők közül Bohumil Hrabal köteteit „faltam”, élveztem Sienkievicz regényeit, megfogtak Philip Roth, Poe, William Styron (Sophie választ, Házam lángra gyullad, Virginia reggel), John Updike regényei, Joseph Heller könyvei, William Golding művei.

Maupassant novellái és regényei, Balzac művei, Robert Merle könyvei jutnak még eszembe, mint amik hatottak reám.

Szegeden kezdtem el gyűjteni a mini könyveket. Egyik barátommal lejátszott győztes ping-pong-meccs tétjeként jutottam hozzá az első mini könyvhöz és aztán megszállott mini könyvgyűjtő lett belőlem! Szegedi nyomdász barátomtól, Ekker Jánostól is sokat kaptam, volt egy-két mini könyv, amit közösen adtunk ki „feketén”. Több mini könyvgyűjtővel álltam levelezésben, Budapestre havonta jártam tudományos ülésre és egyéb hivatalos célból, ilyenkor mindig felkerestem néhány minikönyv-árusítót, így gyűltek és szaporodtak a kis könyveim, és végül is egy szép nagy gyűjteményem lett!

Úgy érzem, hogy ezekkel a gondolatokkal lezárhatom életem második periódusát és következhet a harmadik, az egri, azaz a jelenleg is tartó periódus. (Az első volt a kiskőrösi, életem első 18 éve, ismerkedés a betűkkel, a könyvekkel, „mindenevő” korszakom, ezt követte a szegedi,

ami durván 23 évig tartott, s amelyről most beszéltem, és most következik az egri könyves életem, ami 20 év óta tart, és remélem, hogy fog is tartani még közel 50 évig...)

Egerbe 1981 tavaszán költöztem, munkát vállaltam a Megyei Kórház Fül-orr-gége Osztályán, a családom néhány hónappal később jött el Szegedről, amikor kislányomnak befejeződött a tanéve.

A szegedi könyvesboltokkal és természetesen az antikvárium vezetőjével továbbra is fenntartottam a jó baráti kapcsolataimat, ma is, ha elutazunk Szegedre, első utam oda vezet, itt Egerben is gyorsan „otthonra” leltem a könyvesboltokban és az antikváriumban, tehát a könyvvásárlás, a könyvgyűjtés nem szakadt meg tulajdonképpen egy napra sem! Sőt, Budapesten járva mindig felkerestem néhány antikváriumot, törzsvevő lettem ott is, rendszeres látogatója lettem az Írók Könyvesboltjának, és évek óta tagja vagyok a Könyvklubnak is.

A Svájcban, majd később Bécsben élő sógoromtól folyamatosan kaptam a tiltott könyveket, és Egerben való tartózkodásom első évében, tehát már 1981 őszén megismerkedtem Szőke Domokossal, aki a Debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetemen oktatott történelmet. Tőle is rendszeresen kaptam ezeket a könyveket, illetve minden hétvégén hozta haza, és adta nekem azokat a cikkgyűjteményeket (MTI „C” füzetek), amelyeket belső használatra a pártbizottságok részére állítottak össze, és azokat olvashattam hétvégenként.

Domival sokat beszélgettem, sok történelmi kérdést tárgyaltunk meg, rengeteget tanultam tőle, és sok könyvre hívta fel a figyelmemet, ami addig kikerült a látóteremből. Nagyon tartalmas, igazi barátság szövődött kettőnk között, illetve a két család között is.

A munkahelyemen sokat kellett dolgoznom, de emellett rendszeresen olvastam, főleg tiltott könyveket és történelmet.

1985-ben megismerkedtem egy kolleginával, aki nagy-nagy szeretettel járt el hozzám, illetve hozzánk, gondolom, a feleségem kicsit féltékeny is volt rá. (Ilus: Furcsa volt, mindig a kezedet fogta, és én ezt nagyon érdekesnek találtam, de furcsállottam is! – De csak a bal kezemet fogta!)

Ez a kollegina, aki Romániából jött át Magyarországra és vállalt orvosi munkát Egerben, valahogy hozzám csapódott és egyre több szamizdat kiadványt hozott nekem: a Beszélőt, a Demokratát, és aztán a Rajk László butikból beszerezhető nagyon sok könyvet. Ezeket a kiadványokat én átvettem a kolleginától, elolvastam és Szőke Domival csereberéltem. Ez a kapcsolat éveken keresztül folytatódott, mígnem – pontosan nem tudom, hogy 1987-ben vagy '88-ban, csak azt tudom, hogy szeptember 12-én délelőtt (ezt a dátumot pontosan tudom, mert akkor volt Gyöngyösön egy tudományos ülés, péntek volt, s kora délután el kellett mennem Gyöngyösre) – megjelent az osztályon két úriembernek tűnő valaki, bemutatkoztak, mindketten századosi rangban voltak, az egyik alacsonyabb, fekete göndör hajú, szemüveges egyén volt, és időt kértek tőlem abból a célból, hogy szeretnék velem hatszemközt beszélgetni.

A fekete hajú, alacsonyabb kérdezt és a másik hallgatott, utólag arra gondolok, hogy ő kezelte a rejtett magnót. Elmondásuk szerint azért jöttek hozzám, mert tudomásukra jutott, hogy én szamizdat irodalom gyűjtésével és terjesztésével foglalkozom, ami - nyilván tudom – tilos, törvényellenes, ezért meg is büntethetnének, esetleg börtönbe is kerülhetnék. Fél- egy óráig beszéltek, kérdeztek, aztán időnként én is mondtam dolgokat, s mutattam nekik az asztalomon lévő Népszabadság aznapi példányát, az Élet és Irodalom c. újságot és a Maszkovszkaja

Novosztyi újságot is, amit akkor magyarul is megjelentettek. Elmondtam nekik, hogy nagyon érdekel a történelem, a napi politika, ezért olvasom rendszeresen ezeket a kiadványokat, és tekintettel arra, hogy nagyon kíváncsi természetű vagyok és érdekel mindennek a másik oldala is, ezért olvasom a szamizdat kiadványokat is. Látszólag kötetlenül beszélgettünk a politikáról, én elmondtam, hogy véleményem szerint miért volt helytelen a 68-as prágai bevonulás és az afgán szovjet megszállás és egyebeket...

Megkértek arra, hogy szeretnék elvinni az otthonomban lévő tiltott könyveket és a szamizdat irodalmat, hogy át tudják nézni, természetesen akkor jönnének el hozzánk, amikor a családból senki sincs otthon, és nyomtatékosan felkértek arra, hogy erről a beszélgetésről senkinek se szóljak egy szót sem!

Én tájékoztattam őket arról, hogy most Gyöngyösre kell mennem, de jövő hét keddjén délelőtt át tudom adni a kért könyveket és kiadványokat.

Megvallom őszintén, hogy nagyon ideges lettem ettől a beszélgetéstől, mert nem szerettem volna, ha politikai okok miatt engem meghurcolnak, felfüggesztenek állásomból, mert a családomnak nagyon rossz lett volna, ha esetleg börtönbe kerülök emiatt!

Ez történt azon a bizonyos pénteken. Szombaton kivittem a könyvek egy részét Sarudra, ott van egy házikónk, a házunk oldalában a könyvek egy részét elégettem, másik részét odaadtam a szomszédba, fölvittük a padlásukra, és a kémény mögé rejtettük el.

A következő héten kedden az alacsonyabb, göndör hajú ember eljött hozzánk, amikor nem volt otthon senki. Az általam kikészített könyveket, folyóiratokat, nyomtatványokat elvitte. Becsületére legyen mondvá,

kijelentette, hogy ő ezzel az eljárással teljesen nem ért egyet, mert már szabadabb a véleménynyilvánítás, de hát neki ez a feladata, és a parancsot teljesíteni kell! Megígérte, hogy a kiadványok átnézése után vissza fogják szolgáltatni azokat. Néhány héttel később tényleg visszaszolgáltatták, kivéve a Hruscsov elvtárs 20. kongresszusi beszédét tartalmazó brosurát.

Szökéékkel változatlanul fenntartottam a kapcsolatot, minden hét végén találkoztunk, csak valahogy feszült volt a légkör kettőnk között! Mintha én is titkolnék előtte valamit és ő is elhallgatna előlem valamit. Beszélgettünk, de közben nagyokat hallgattunk, és nem nagyon néztünk egymás szemébe...

Végül néhány hónappal később, karácsony táján olyan helyzetbe kerültünk, amikor sem a nejem, sem pedig Domi felesége nem volt jelen, és akkor megkérdeztem Domitól, hogy mondd, kedves barátom, nem kellene valamit tisztáznunk egymás között?! Azt felelte, hogy de igen. Mondtam neki, hogy írja le egy papírra, én is leírom. Kicseréltük a cetliket, és kiderült, hogy azon a bizonyos szeptember 12-i napon nem csak nálam voltak ezek a belsőelhárítás szolgálatában lévő százados elvtársak, hanem nála is, ugyanazzal a céllal. Őt is felelősségre vonták, de ő bátrabb volt, mint én, mert ő felvilágosította őket arról, hogy ő egyetemi előadó, és neki ismernie kell minden nyugaton megjelent dokumentumot, tehát számára ezek a kiadványok tulajdonképpen munkaeszközök, dokumentumok, amelyek az egyetemi előadásaihoz, a szemináriumok vezetéséhez kellenek. Néhány évvel később derült ki, hogy a Romániából átjött kolleginát a Rajk László butikjában lefotózták, a nyomozók kihallgatták, és azzal kényszerítették arra, hogy mondja meg a „tettetársait”, hogy ha nem mondja el, akkor a szüleit nem engedik

áttelepülni Magyarországra! Még 1989. március 14-én este is közvetve üzent a rendőrségről egy tiszt, hogy ha lehet, ne menjek március 15-én kokárdával Petőfi-szobrot koszorúzni, mert figyelnek!...

Íme, a '80-as évek végi un. „puha diktatúrához” egy kis adalék!

Itt Egerben a politikai és történelmi tárgyú könyvek mellett a magyar írók közül elolvastam Németh László regényeit és esszéit, Karinthy Frigyes és Karinthy Ferenc műveit. Karinthy Ferencsel volt alkalmam Leányfalun személyesen is találkozni, és sokat beszélgettem vele regényhőseiről; Kosztolányit és nagyon sok Krúdyt olvastam, megszerettem Csáth Géza műveit és sokat másokat. A külföldiek közül Garcia Marquez regényei voltak nagy hatással rám. Gyakorlatilag elolvastam minden Günther Grass könyvet, sikerült még szamizdat kiadásban hozzájutnom Szolzsenyicin regényeihez is.

Közben dolgoznom kellett, a szakirodalmat is kellett olvasnom, hiszen hazai és nemzetközi kongresszusokra kellett járnom, ahol előadásokat tartottam és időnként foglalkoznom kellett a feleségemmel is, a három gyerekről nem is beszélve!...

Úgy gondolom, hogy röviden talán érzékeltetni tudtam, hogy mit jelent számomra a könyv. A könyv számomra örök szerelem, az egész eddigi életem folyását meghatározta. Egy író-olvasó találkozón az egyik író, arra a kérdésre, hogy hisz-e az örök szerelemben, azt válaszolta, hogy hisz, van örök szerelem, csak a szerelem tárgyát kell időnként váltogatni! Számomra a könyv szerelem, mely örök, de szerelmem tárgyát váltogatnom kell! Ehhez tartom magam, ezért veszem a könyveket, turkállok szinte naponta az antikváriumokban, hogy hozzájuthassak újabb és újabb könyvekhez, szépségekhez, szerelmem újabb és újabb tárgyaihoz. Gyűjtöm a Petőfivel kapcsolatos könyveket, Gárdonyi

kiadványokat, Eger történetével kapcsolatos műveket, az illusztrált Bibliákat, a könyveket és a könyveket!...

A könyvekről – ahogyan a nőkről – egy életen át lehetne mesélni, mert ahogy a férfiember tudatfókuszában a NŐ van, nekem emellett nem kis helyet foglal el a KÖNYV is.

Valahol, valamikor be kell fejeznem ezt az önvallomást, és úgy érzem, hogy most kell pontot tennem az eddigi mondandóm végére, azzal a feltétellel, hogy ha majd még valami eszembe jut, azt utólag elmondhassam.

Átadom a szót feleségemnek, egyébként is illetlenség volt részemről, hogy nejem előtt beszéltem, de hát öregebb vagyok nála, meg különben is férfiember...

Martinovitsné dr.Kutas Ilona:

A családban én vagyok a könyvtáros. Otthon is legalább 10 ezer kötetes könyvtár vesz körül, az iskolában meg vagy 18 ezer könyv van, úgyhogy van mit katalogizálni. A családban még sem én, hanem a férjem a fő olvasó ember.

Én is mindenevő olvasó voltam egészen 14 éves koromig. A paplakban található összes nekem való könyvet elolvastam, amiket a három bátyám vagy a szüleim javasoltak. 13 évesen a mitológia kezdett el érdekelni, első keresetemből (a szobrász bátyám szervezett be két hétre fejmodellnek a Képzőművészeti Főiskolára) megvettem Trencsényi Waldapfel Imre Mitológia c. könyvét és egy sportszatyrot. Önfeledten olvastam; a négyszobás hatalmas parókia ebédlőjében volt egy ütött-kopott bőrgarnitúra, arra föltelepedtem, és nem érdekelt, hogy rendetlenség van körülöttem, hogy fáért kellene mennem a pincébe, hagytam, hogy a többi testvérem menjen le fáért (sokszor csak este 8-kor

fűtöttünk be, mire végre valaki hozott fát) – én csak olvastam. Az olvasás meghatározó része volt az életemnek. Emlékszem, hogy az ágyban is olvastam, és mikor este az apukám bejött a gyerekszobába elköszönni tőlünk, mindig mondta, hogy „Ilus, ne olvass az ágyban, mert megbandzsulsz!”. A nagyszoba közepén lógott a lámpa, és ahogy az ágyban olvastam, ferdén tartottam a könyvet, hogy lássam a betűket. Lehet, hogy ezért lettem szemüveges.

Azért fejeződött be az én olvasó életem, mert 14 éves koromban elkezdtem kézilabdázni. A templombajarást, az olvasást sportolásra cseréltem fel. A sport elvitte az időt. Később az életem különböző szakaszaiban mindig közbejött valami, a szépirodalom-olvasást akadályozó tényező. olvastam azért mindig valamit, könyvtárszakos koromban még a gyorsolvasás technikáját is elsajátítottam, de a szépirodalomról valahogy mindig lemaradtam: a gyermekéveket leszámítva sose ez volt a fő szabadidős elfoglaltságom. A fő foglalkozásom, most már mondhatom, hogy a hivatásom később a könyvtárosság lett, de nem vagyok egy olvasott, művelt könyvtáros, csak tájékozott.

Furcsa, hogy most itt olvasmányélményeimről, és arról kellene beszélnem, hogy az olvasás hogyan befolyásolta gondolkodásom kialakulását, és én ehelyett azt próbálom összeszedni, hogy mikor miért nem olvastam.

A sportolás mellett nyelveket kezdtem el tanulni nagy élvezettel. Különféle nyelvi korszakai lettek az életemnek, és nem egy-egy író műveinek elolvasása vagy irodalmi irányzat vagy korszak megismerése jelzi életszakaszaimat. Gimnáziumban orosz és latint tanultam, aztán földrajz-testnevelés szakos koromban a lengyel nyelvbe és a lengyelekbe

szerettem bele. Tolmácsoltam, idegent vezettem lengyelül, elkezdtem eredetiben elolvasni Prus Fáraóját, aztán a szakdolgozatomat is lengyel témából írtam. Ezt később a könyvtár szakon és a bölcsészdoktori dolgozatnál is megismételtem. Az öregkori angol szakon is nyelvező szakdolgozatot gyártottam: „Languages – bridges to friendship, a short story in 30 languages” – ez volt a címe.

Visszatérve fiatalasszony koromra, sorban születtek a gyerekeim, akkor azért nem értem rá szépirodalmat olvasni. Bár szoptatás alatti olvasásokra emlékszem: Péter, a második gyerek szoptatása közben a két és féléves Editnek olvastam fel az Ablak-Zsiráf gyermeklexikonból. Meghitt hármásban töltöttük a boldog félórát, így nem is volt soha féltékeny Edit Péterre, hogy csak a kisbabát babusgatom. Eszter öt évvel fiatalabb, így az ő szoptatása közben Németh László regényeit olvastam el sorban. Nem reklamált soha, később se, hogy az ő etetése közben Égető Eszter gondjaival ismerkedtem meg.

Ötvenéves koromban azért iratkoztam be angol szakra, mert már mind a három gyerekem a hasát fogta a nevetéstől, mikor engem angolul hallott telefonálni, beszélni. Tulajdonképpen öröm, ha az embert már egyre több területen körözik le a gyerekei, de az angolban megpróbáltam felvenni a versenyt. Egyszerre jártam Edittel angol szakra, így is dedikáltam neki '94-ben megjelent könyvem: „Tanulótársamnak sok szeretettel: Anyu.”

Az angol szakon sok regényt kellett elolvasni, de ez sem volt egy igazi szépirodalom olvasó korszak.

A harmadik gyes alatt volt egy kétéves némettanulási időszakom, most pedig 56 évesen úgy másfél éve a spanyol nyelvet kedvelem, tanulom és tanítom, spanyol-magyar kétnyelvű kiadásban Cervantes-novellákat

olvastam, spanyol képes újságokat olvasok, még TV-t is nézek, persze csak a spanyol adót. Újabban kedvenc esti olvasmányom a Clave című 2500 oldalas spanyol egynyelvű értelmező szótár, amihez Gabriel García Márquez írta az előszót. Már megint nem szépirodalom!

Egy másik könyvvel kapcsolatos tevékenységem indult el az angol szakon. Házi feladatnak írtam egy egyoldalas, rövid kis szösszenetet, amit aztán barátaim, ismerőseim sok nyelvre lefordítottak. Ebből először – 30 nyelvvél – szakdolgozat lett, aztán mikor 50 nyelvre fordították már le, ezt a fekete színű, szép könyvet írtam belőle. Az életemnek is sötét színű korszakára esik első könyvem kiadása. Egy új könyves szakkifejezést kezdtem el használni később: biblioterápia eszköze lett ez a könyv. Az angol szak utolsó évében, 1993-ban nagyon beteg lettem és tulajdonképpen ez a könyv gyógyított meg. Nem értem rá, hogy elmerüljek a betegségbe, leveleztem, gyűjtöttem a nyelveket, számítógépbe írtam a fordításokat, a nyomdász barátunkhoz utaztam a könyvet szerkeszteni, nem volt időm a kemoterápiától félni, a halálra gondolni. Ezért mondom, hogy ez biblioterápia volt, de nem a könyvek elolvasásán, hanem egy könyv megírásán keresztül valósult meg. Utána aztán meg is gyógyultam, de a nyelvek tovább gyűltek, így lett most ez a második kiadás, ez a szép zöld könyv (lehet, hogy azért lett zöld, mert most életem szép, boldog, nyugodt, zöld színű korszaka telik) benne 77 nyelven a bibliai kísérletem története, és hozzá jött még a 18 nyelvű anyai nagyapám életének és munkásságának leírása. Nagy szervező vagyok, ezt a 300 oldalas könyvet ugyan én gépeltem számítógépbe, de a szöveg az én és másik 86 társam, barátom közös szellemi terméke.

Író ember lettem, pontosabban leíró ember. Ritkábban a saját ötleteimet írom meg, gyakrabban másokat biztatok írásra azzal, hogy írjanak csak,

majd én gépelem. Még főiskolás koromban megtanultam 10 ujjal vakon gépelni, és 11 éve már számítógépen írok. Saját és két nagyobb gyerekem szakdolgozatait én írtam le, férjem előadásait, cikkeit is én írom gépbe és mindig megkér, hogy olvassam át, a laikus szemével, fülével javítsam ki. Nagyon szeretem ezt az együttműködést, együttdolgozást. Édesanyám 82 éves korában elhatározta, hogy lefordítja német nyelvre nagybátyja, Podmaniczky Frigyes 1889-ben kiadott négykötetes Naplójegyzetét, hogy a magyarul már nem tudó unokatestvérek is végigolvashassák a művet. Én gépelem le a részleteket, és interneten küldöm el az amerikai rokonoknak. A Szilágyi Erzsébet Gimnázium diákantológiájába is én gépelem be már évek óta a gyerekek verseit, novelláit. Sarudi szomszédasszonyunkat, Eszter lányunk tiszteletbeli nagymamáját is így vettem rá, hogy írja le fiatalkori élményeit. Első sikerein felbuzdulva – egy antológiába beválogatták és megjelentették az ő novelláját is – nagyon érdekes, tartalmas öregkori elfoglaltsága lett a naponkénti írás. Ő egyébként családi olvasótársunk is, férjem jó könyveket ajánl és ad neki elolvasásra, és nyáron mindig megbeszéljük olvasmányélményeinket.

Könyvem második kiadását, a 300 oldalas szép zöld könyvet („Báró Podmaniczky Pál és a norvég biblia. Elbeszélés a 18 nyelvű nagyapáról 77 nyelven és rovásírással. Baron Pál Podmaniczky. A Short Story about the 18 Lingual Grandfather in 77 Languages and in Runic Script”) is én írtam számítógépbe, és CD-lemezre másolt példányát elküldtem a Magyar Elektronikus Könyvtárba. Így már a világhálón olvasható a nagy mű.

Ismét dr. Martinovits János:

A feleségem önvallomása után átvinném tőle egy rövid időre még a szót.

A gyerekeinkre visszatérve: kb. 10 év óta van televízió! Addig nem volt TV készülékünk. Szegeden nem vettünk, és itt Egerben is kibírtuk az első tíz évet televízió nélkül, és a gyerekeknek mi szolgáltattuk az esti műsort azzal, hogy minden este meséltünk nekik, vagy felolvastunk nekik a János vitézből, Toldiból, mesekönyvekből. Nagyon sok Petőfi- és Arany-verset olvastunk, mondtunk nekik és minden este el kellett mondanunk, hogy mi történt a mai nap, mit csináltunk munkahelyeinken, ők mit csináltak egész nap. Ezen kívül minden este el kellett mondanom az általam kitalált meséket is. Lefekvés után a legkisebbnél 8 évvel idősebb Edit leányom ugyanúgy igényelte és várta a meséimet, mint Petár fiam, aki 5 évvel volt idősebb mint a kis Eszter.

Az egyik mesém az afrikai oroszlánvadászat története volt. Elmondtam minden este, hogy hogyan repültem Afrikába – utánozva a repülő zúgását, részletesen el kellett mondanom, hogy mit lehetett látni a repülőről 8-10 ezer méter magasságból, egyáltalán milyen volt repülni, hogyan szálltam le a repülővel egy tisztáson. Kiszállva a repülőből mindenütt erdő vett körül, sehol nem volt egy ember se, csak én és a vadállatok! Óvatosan lépkedtem az avaron egycsovű puskámmal, és egyszer csak előttem volt egy óriási nagy oroszlán! Egycsovű puskámat elsütöttem, de az csütörtököt mondott, és én ott álltam a félelmetes, kitátott szájú, üvöltő oroszlán előtt, aki be akart kapni a hatalmas szájába. Akkor én a puska csövét bedugtam a vadállat szájába, a vége kijött a farka alatt, az oroszlán farkát rákötöttem a puskacsőre, az oroszlánt kifordítottam, a puskát az oroszlánnal együtt a vállamra vettem, és úgy jöttem haza. Az oroszlánt leadtam az állatkertbe, és ha nagyobbak lesztek, és fenn járunk Budapesten, az Állatkertben ti is láthatjátok majd!... Az oroszlán biztos meg fog engem ismerni!

A másik mesém a vízi tündérrel megesett kalandjaimat foglalta össze. Szegedről sokat jártunk a Soltvadkert melletti tóra nyaralni, és ott találkoztam a vízi tündérrel, aki gyönyörű szép, hosszú szőke hajú sellő volt! Csónakkal eveztem a tavon, amikor kiemelkedett a vízből ez a csodaszép sellő, halkán énekelt, engem teljesen elvarázsolt, és kiszállított a csónakból, és kézen fogva levitt a tó fenekén lévő birodalomba. A vízi tündér apja Neptun volt, egy nagyszakállú ember, háromágú szigonyával, és az anyja is nagyon morcos volt! A vízi tündér szülei azt akarták, hogy lakjak örökké a birodalmukban, vegyem el leányukat, és később akkor én lehetek majd ott a király! Nekem tetszett a vízi tündér, de sellő volt – deréktól lefelé hal – és én nem akartam ott élni örökké, ezért megszöktem tőlük, az óriási polipokat, cápákat mind mind megöltem, és úgy jutottam fel ismét a víz felszínére, a csónakomhoz, és tudtam kijönni a partra. Ezeket a meséket mondva, a gyerekek sokszor kijavítottak, ha valamit kifelejtettem, vagy másképpen próbáltam kiszínezni a történetet.

A gyerekek minden este nagy izgalommal várták a napi beszámolóinkat és a meséimet, és soha nem jutott eszükbe, hogy nekik TV-t kellene nézni.

Editet és Petárt televíziómentes életükben rá tudtam venni, hogy vegyék kezükbe a könyveket és olvassanak! A fiammal a Franklin-kiadású Verne-regényekkel szerettettem meg a könyvet, aztán én is, csakúgy, mint annak idején apám nekem, kezébe adtam a May Károly könyveket, Cooper indiánkönyveit, és ezen könyvek elolvasása révén rendszeres olvasóvá lett Péter, és ma is – ha ideje engedi – olvas. Edit leányomat is sikerült „olvasólánnyá” nevelni, minden este elolvas legalább néhány oldalt az ágya mellé kikészített, leginkább az én általam ajánlott könyvből.

Eszter leányunk, aki úgy cseperedett fel, hogy már volt otthon TV, és esténként rövid ideig ő is nézte ezt, már nem olvas annyit most, felnőtt korában, mint két idősebb testvére. A televízió immunissá tette talán az olvasás ellen...

Ennyit kiegészítésül a gyerekeink olvasásra neveléséről.

Még röviden annyit, hogy az utóbbi 16 évben a Tisza-tó melletti kis faluban, Sarudon van lehetőségem nagyon sokat olvasni, ugyanis ott töltöm a szabadságomat, nyaranta 4-5 héten keresztül és ott olvasom el egy-egy általam kiválasztott író több művét egymás után. Így sikerült 2-3 nyáron át olvasnom Márai regényeket, előzőleg Márai naplóit olvastam el nagy élvezettel. Volt Kundera „nyaram”, két nyáron olvastam el Hermann Hesse minden addig megjelent regényét: Az üveggyöngy játékot, a Narziss és Goldmundot, a Sziddhártát, A pusztai farkast, Napkeleti utazást, a Demiant, a Gertrudot,...stb. Olvasásuk óriási élmény volt.

Ugyanúgy nagy nyári olvasmányélményem volt Wass Albert, elsősorban a Funtineli boszorkány, a Kard és kasza, az Ember az országút szélén, de a többi regénye és a Bujdosó imája c. verseskötete is.

Tavaly José Samarago regényeit olvastam élvezettel.

Mindig kezem ügyében vannak a verseskötetek. Az eddig említett költők kötetei mellett Dsida Jenő, Hervay Gizella, Szilágyi Domokos, Nagy László, Csóri Sándor, Nagy Gáspár és a többiek versesköteteit is olvasgatom, szemelgetek belőlük.

Konrád Györgynek gyakorlatilag minden megjelent művét elolvastam. Többször beszélgettem vele, legutóbbi találkozásunkkor nézeteltérésbe kerültünk az ún. „puha” drogok kérdésében.

Nádas Péter, Esterházy Péter, Szentkúthy Miklós, Mészöly Miklós könyveit megvettem, olvasgatom azokat, de ezek a kötetek valahogy nem „lehetetlenek” számomra!

Jó néhány Püski Sándor által kiadott könyvet vásároltam és olvastam el az elmúlt 12 év alatt. Az ő neve számomra márka, azaz amit ő kiad, azokat válogatva, de érdemes begyűjteni és élvezettel olvasni.

Nagyon lehet szeretni a könyveket, hű társaim voltak eddigi életemben, és remélem ezután is azok lesznek! Az kétségtelen, hogy nagyon sok könyv van a lakásunkban, és lehet, hogy egyszer azok fognak megölni, rám szakad egy csordulásig megpakolt polc, de ha így kell meghalnom, akkor állok elébe! Nekem ugyan van egy eltervezett másik halálnemem, de ahogy majd az Úr akarja!

Befejezésül elmondom Önöknek, hogy nekem az volt a titkos vágyam, hogy ha egyszer meg kell majd nősnöm, akkor könyvtárost veszek el. Többen szerettek volna férjül választani, de végül is ötévi kemény küzdelem és udvarlás után nejemnek sikerült férjhez mennie hozzám, és ez azért sikerült neki, mert már akkor is könyvtárban dolgozott! Én azt hittem, balga fejjel – mert hitegetett is a nejem - , hogy majd a könyveimet rendezi és könyvtáros szaktudással katalogizálni fogja! Harminc év óta várom, hogy elkezdje könyvtáram rendbetételét, de sehol semmi! Ez kész tragédia!

Ebből csak egy tanulságot lehet levonni, még pedig azt, hogy aki eddig még nem nősült meg, az soha ne nősüljön meg, mert a könyvtárát úgyse katalogizálja a felesége.

„NŐ-szerelmemben”, azaz a feleségemben ezen a téren nagyot csalódtam. „KÖNYV-szerelmeimben” idáig még soha!

Ismét Martinovitsné dr. Kutas Ilona:

A béke kedvéért ezennel ünnepélyesen megígérem, hogy majd nyugdíjas koromban TALÁN az otthoni könyvtárat is begépelem a Szirén könyvtár-katalogizáló programba.

Ha már ezért vettek el feleségül...!!!

Egy kis nyelvtanulási játék

Az írásom végén meghívom kedves olvasóimat egy kis nyelvi játékra.

Kb. 1984-ben Vadon Lehel tanár úr angol tanfolyamán önéletrajzot kellett írunk. Ezt az angol életrajzot másoltam most ide először, és utána pedig a magyar fordítást.

A játék: Tessék elolvasni először az angolt, ha tudnak angolul, ha nem. Félig mindenki megérti, hisz az előző 80 oldalon már itt-ott előfordultak ezek az események, adatok. Aztán még egyszer az angolt, akkor már többet megértenek. Aztán jutalmul el lehet olvasni a magyart is, ha még nem unják a történeteimet. Utána meg be kell iratkozni egy angol nyelvtanfolyamra,

mert   nyelvet   tanulni   olyan   jó!!!

Autobiography

I am Ilona Kutas Martinovits, a woman of forty. I am married and have three children. I was born in Sopron. It is a very nice baroque town in west Hungary near the Austrian border. I was born on the 29th of September, 1944, during the Second World War. My parents lived in Budapest with my three elder brothers. In the summer before my birth there was serious fighting in Budapest. That is why my father decided to take his family to a more peaceful town. My grandparents lived in Sopron so my father brought his three sons and his pregnant wife to Sopron. He returned to Budapest because he was a Protestant pastor and he had to be available at his church. He could not leave it. I was born in September but my father saw me for the first time when I was eleven months old. During the war he could not visit his wife and the new born little daughter but he was very happy when he learned that his new child was a little girl.

My parents had six children. Two of my four brothers are engineers, one is a sculptor and one is a speed skating trainer. My sister is also a sculptor like my eldest brother. My parents have 14 grandchildren. My father died in 1974. My mother, who lives in Budapest, is 70 years old, but she looks like a woman of 55. She worked as a translator. She is a linguist and has passed two language exams – one in French and the other in German. She travels a lot between Eger, our home, Budapest, Vienna and Bonn because her grandchildren live in these four towns. She sometimes takes care of my children, and at other times my brothers' or sister's.

I spent my childhood in Budapest around our church. I enjoyed living there. I took part in Bible-study and in excursions organized by our younger pastor. I had friends among the members of the Bible fellowship. I was an active member of church until the age of 14. From that period on I had no time for church because of handball matches on Sunday mornings. Handball was very important to me. Perhaps that is why I was not a very good pupil in the secondary school. We had training almost every day plus matches every Sunday. Besides that I was a member of the basket ball team in the Teleki Blanka Secondary School. I was not a hard working pupil but I was a good sportswoman. In the last secondary school year I was elected to the youth selected team in handball.

After the maturation examination I wanted to go to the P.E. University but I did not succeed in being accepted because of my father's job. I was told that I could not teach in a socialistic school with my church education and background. I found a job and begun to work in the Csepel Iron and Metal Works. First I worked on a copy machine then I got a desk job and worked as a product-preparing white collar fellow worker. First I was afraid of the dirty factory, machines and dirty air but later on I got accustomed to all this and I enjoyed working there among the dirty faces and hands but sincere, pure hearts of the workers.

I began to learn English and Polish in those three years. I learned these two languages on the trams, buses and on the fast train from Boráros square to Csepel island. I traveled three hours every day from home to my workplace and from there to the handball court in the afternoon. I lived in the 11th district. My workplace was in Csepel and training was in Zugló, in the Postman's Stadium.

I worked in Csepel for 3 years, but I always tried to leave that workplace. I took some entrance examinations but I was not serious. After one year of learning Polish, I wanted to go to the university to study Polish and Russian. By the following year I knew Polish better and after only one year of studying English, I changed my plan to an English-Polish program. Again, I was not accepted. After three years of unsuccessfully taking entrance exams I decided to go to a college where I would have more opportunity. I chose a Teacher College in Szeged. I chose Szeged because I was there once with a Polish group and I liked the town. In 1964 I passed an IBUSZ travel agent's course and became a Polish language guide and during my holidays I showed Budapest and the countryside to Polish tourist groups.

I passed the entrance examination in Szeged in 1965 and became a first year student in the P.E. – Geography program. In 1967 I passed the Polish middle language examination. At the same time, during the second academic year I got acquainted with my husband. So after finishing the Teacher Training College, I did not want to return to Budapest. I remained in Szeged. There were no vacancies in schools, so I began working in a Planning Office as a technical librarian. It was an interesting job. There were a lot of English, Russian, German and Polish journals so I had to translate articles and various contents from them, using my knowledge of all these languages. I took part in an intensive English language course and after two years succeeded in passing the language examination. I enjoyed the librarian work so I decided to study for a degree in Library Science.

In 1971 I began my studies at Eötvös Lóránd University in Budapest in a postgraduate course and got my diploma in 1974. During that same

time I got married. My husband's name is János Martinovits. He is a clever, good, sincere and very dear man. He is a laryngologist. We got acquainted in the hospital, when he cured my painful ear infection.

Our tiny precious daughter, Edith was born in 1972. She was a premature and began her life weighing of only 2200 grams. When she was only three month old, she traveled with me in a basket because I had to go to the University every month for a 3 day consultation. I got my diploma in 1974. My dear son, Peter was born in 1975. In my second mother care holiday I decided to write a doctorate thesis in Librarian Science.

I wrote a work about Present Day Polish Librarianship. I obtained the degree of doctor in 1979.

Between 1978 and 1980 I worked in a pedagogical library at József Attila University. My younger daughter, Eszter was born in 1980. When she was 6 month old, I was at home with her. It was a good opportunity to learn German. There was an intensive German language course by the Lectorate of Foreign Languages at the József Attila University. We had lessons four times a week in the mornings. Edit was an elementary pupil, Péter went to kindergarten and Eszter, my sweet daughter, was taken to my friend next door. She was at home with her two little daughters so she could take care of my daughter, too, in the morning. In exchange, her daughters were with us in the afternoon, because she studied English at the University in an afternoon course.

My German study was broken off after 1 year because my husband got a job in Eger in 1981. Together with the job of chief resident, he got a two room flat by the market place. In Eger I spent one year at home with Eszter, then in 1982 went to work at Szilágyi Secondary School's

Library. It was a very good job for me but I had a lot of difficulties during the first year because the school needed an English or Geography teacher and my director wanted me to teach either subject. Although I had a diploma as Geography teacher, I have never taught it and besides that my studies were completed 15 years before. For me to teach English was also nonsense, because although I had passed the English exam it was 10 years earlier and since that time I had not used my English at all. On the other hand it is quite a different thing to know English rather than to teach it. However, I taught English in one class anyway. In the second term I really enjoyed teaching it but the following year there was no need for my teaching because a new English teacher was employed. Now I work in the library and I am a member of the Association of Hungarian Librarians. I take part in its meetings. In 1978 I was sent to Poland for a two week scholarship where I could study Polish Librarian Science. This trip helped me to write my thesis. As a second job sometimes I am called to translate Polish. I like this job very much. If there were a possibility to work as a full time translator, I would be very happy.

Eger, 29th September 1984. (on my birthday)

Önéletrajz

Nevem Martinovitsné Kutas Ilona, háromgyerekes, negyvenéves asszony vagyok. Sopronban születtem. Sopron egy osztrák határ menti, szép barokk város. A második világháború alatt, 1944. szeptember 29-én születtem. Szüleim Budapesten éltek három bátyámmal. A születésem előtti nyáron súlyos bombázások voltak Budapesten, ezért édesapám elhatározta, hogy családját elviszi egy békésebb helyre. Anyai nagyszüleim Sopronban éltek, ezért ide utazott el édesapám három kisfiával és várandós édesanyámmal, majd visszament Budapestre, hiszen munkahelyét, a református templomot nem hagyhatta magára. Én szeptemberben megszülettem, és ő először 11 hónapos koromban találkozott velem személyesen. Az ostrom alatt nem tudott többé eljönni Sopronba meglátogatni újszülött kislányát és a családját, de tudom, hogy nagyon boldog volt, mikor megtudta, hogy az új jövevény kislány, az ő első leánya.

Hatan vagyunk testvérek. Két bátyám mérnök, a legidősebb bátyám és a húgunk szobrász, öcsém gyorskorcsolya-edző. Édesanyámnak 14 unokája van. Édesapám 1974-ben halt meg. Édesanyám Budapesten lakik, 70 éves, de 60-nak se látszik. Fordítóként dolgozott egy könyvtárban. Igazi nyelvész: németből és franciából középfokú nyelvvizsgát tett, de ért angolul is, szívesen skandálja a gimnáziumi latin memoritereket, tanult egy ideig lengyelül és a cirill betűket is mindig megtanulta az éppen ötödikes gyerekével. Folyton úton van Eger, Budapest, Bécs és Bonn között, mivel unokái így szétszóródva élnek.

Néha az én gyerekeimre vigyáz, aztán valamelyik fiútestvéremére vagy húgom két gyerekére.

Gyermekkoromat a zuglói templom körül töltöttem. Nagyon szerettem ott lakni. Ifjúsági bibliaórára jártam, és sokat kirándultunk a Pilisbe és a Börzsönybe a segédlelkésszel. 14 éves koromig aktív gyülekezeti tag voltam, utána viszont nem volt időm templomba járni, mert vasárnap délelőtt mindig kézilabdameccsre mentem. A kézilabda nagyon fontos lett számomra. Talán emiatt nem voltam túl jó tanuló a középiskolában. Minden nap jártam edzésre, vasárnap meg meccsünk volt. Ezen kívül a Teleki Blanka Gimnázium kosárlabdacsapatának is lelkes tagja voltam. Nem voltam tehát jó tanuló, de jó sportoló voltam. Az utolsó gimnáziumi évben meghívtak a kézilabda ifjúsági válogatott csapatba.

Érettségi után a Testnevelési Főiskolára jelentkeztem, de származásom miatt nem vettek fel. A szóbeli felvételin azt mondták, hogy gondolom én, papgyerekként miként tudnék helytállni, tanítani egy szocialista szellemű iskolában. Nem hagyták, hogy megpróbáljam. A Csepel Vas- és Fémműben helyezkedtem el, először egy sokszorosító gépen dolgoztam, majd gyártáselőkészítő előadóként irodai munkát végeztem. Először féltem a piszkos, óriási, szennyezett levegőjű gyárban, később azonban megszoktam mindezt, megszerettem a piszkos kezű, kormos arcú, de tisztaszívű, kedves munkásembereket.

A gimnáziumban orosz és latint tanultam, érettségi után egyszerre kezdtem el angolul és lengyelül tanulni. A villamosokon, autóbuszokon és a csepeli gyorsvasúton, a Boráros-tér és a Tanácsház-tér között mindig az Eccersley English c. tankönyvet forgattam. Napi három órát utaztam a lakásunk, Csepel és a zuglói kézilabdapálya között. Egyyessy Lajos bácsitól, nagyapám féltestvérétől tanultam angolul.

Három évig dolgoztam Csepelen, de mindig ott akartam hagyni a gyárat. Felvételiztettem, de először nem vettem komolyan, és nem is vettek fel. Egy évi lengyel tanulás után lengyel-orosz szakra jelentkeztem az ELTE-re, aztán a következő évben már elég jól tudtam lengyelül, de a lengyel-angol szakra mégsem vettek fel, hiszen angolul még nem tudtam elég jól. Három éves sikertelen felvételiztetés után elhatároztam, hogy most már olyan helyre jelentkezem, hova biztos bekerülök. A Szegedi Tanárképző Főiskolára aztán felvettek. Azért választottam a szegedi főiskolát, mert egy alkalommal lengyel turistacsoportot vittem oda, és akkor megtetszett a város. 1964-ben tettem IBUSZ idegennyelvű vizsgát, és lengyel nyelvű idegennyelvűként szabadidőmben és hétvégeken lengyel csoportoknak mutattam a fővárost és a vidéket.

1965-ben kezdtem Szegeden a földrajz-testnevelés szakot. 1967-ben tettem középfokú nyelvvizsgát lengyel nyelvből. Másodéves koromban ismerkedtem össze a későbbi férjemmel, így aztán a diplomaosztás után nem akartam visszamenni Budapestre. Szegeden maradtam, és mivel nem volt tanári állás, a Szegedi Tervező Vállalatnál helyezkedtem el. Műszaki könyvtáros lettem. Igen érdekes munka volt. Több angol, orosz és német szakfolyóirat járt a könyvtárba, ezekből kellett fordításokat, szemlézéseket készítenem, így jól fel tudtam használni nyelvtudásomat. Kétéves intenzív angol nyelvtanfolyam után sikerült angolból is a középfokú állami nyelvvizsga. Nagyon tetszett a könyvtáros munka, ezért elhatároztam, hogy elvégzem a könyvtár szakot az egyetemen.

1971-ben kezdtem el tanulmányaimat levelező tagozaton az ELTE bölcsész karán, és 1974-ben kaptam meg a könyvtárosi diplomát. Közben férjhez mentem. Férjem dr. Martinovits János. Okos, jó, komoly, kedves ember. Fül-orr-gégész. A szegedi klinikán ismerkedtünk meg. Ő

gyógyítgatta úszás órák után fájó, folyó fületem. Tehát munkahelyi csábítás „áldozata” vagyok!

Pici lányunk, Edit 1972-ben koraszülöttként 2200 grammosan jött a világra. Még csak három hónapos volt, mikor mózeskosárban utazott velem Pestre minden hónapban a háromnapos konzultációkra. 1974-ben diplomáztam, 1975-ben pedig megszületett Péter, a kisfiúnk. A második gyés alatt készültem fel a bölcsészdoktori vizsgára.

A lengyel könyvtárügyről írtam értekezést, és 1979-ben vizsgáztam.

1978-tól 1980-ig a József Attila Tudományegyetem Pedagógiai Tanszékén voltam tanszéki könyvtáros. Legkisebbik gyerekünk, Eszter 1980-ban született. 6 hónapos volt, amikor jó lehetőség kínálkozott a német tanulására a JATE Idegen nyelvi lektorátusán egy tanfolyamon. Négyszer egy héten délelőttönként volt óránk. Edit első elemista volt, Péter óvodába járt. Eszterkémet pedig beadtam reggelente a szomszédasszonyhoz. Rita is gyesen volt két kislányával, így tudott vigyázni Eszterre is. Cserében délután meg nálunk volt Ildikó és Anikó, mert Rita meg angol szakra járt az egyetemre.

Német nyelvtanulásom abbamaradt, mert 1981-ben férjem Egerben kapott állást. A főorvosi állás mellé kaptunk egy kétszobás lakást a piactéren. Egy évig még gyesen voltam Eszterrel, majd 1982-ben a Szilágyi Erzsébet Gimnázium iskolai könyvtárosi állása nyugdíjazás folytán megüresedett, és én kaptam meg az állást.

Éppen nekem való munkakör volt ez, bár rögtön az első évben komoly gondjaim lettek. Az iskolának szüksége volt földrajztanárra és angoltanárra, és az igazgató azt akarta, hogy valamelyik tantárgyat én tanítsam a könyvtárosság mellett. Bár megvolt a földrajz szakos diplomám, egyrészt sose tanítottam, másrészt általános iskolai

földrajztanári diplomámat kb. 15 évvel azelőtt szereztem. Az is elég képtelen ötlet volt, hogy én angolt tanítsak, mert egyrészt ugyan volt már angol középfokú nyelvvizsgám, de azt kb. 10 évvel korábban szereztem meg, és azóta egyáltalán nem foglalkoztam az angol nyelvvel, másrészt megint más ismerni egy nyelvet, és más dolog tanítani azt. Végül mégis kaptam egy osztályt.. A második félévben már egész jól ment a tanítás, élveztem az órákat, remélem a tanítványaim is. A következő évben viszont jött egy igazi angoltanár, így már nem volt rám szükség. Most teljes munkaidőmben könyvtáros vagyok. Tagja vagyok a Magyar Könyvtárosok Egyesületének, részt veszek gyűléseiken, találkozóikon és továbbképzéseiken. 1978-ban az egyesület szervezésében kéthetes lengyelországi tanulmányúton vettem részt. Lengyel könyvtárakat látogattam meg, és az ott gyűjtött anyagból állítottam össze bölcsészdoktori dolgozatomat.

Szabadidőmben gyakran hívnak lengyelt tolmácsolni. Nagyon szeretem ezt a munkát, ha lehetne, szívesen csinálnám teljes munkaidőben.

Eger, 1984. szeptember 29-én (a születésnapomon).

Felhasznált irodalom

Gabnai Sándor: 50 éve hunyt el „Podi bácsi”. Emlékezés

dr. br. Podmaniczky Pál teológiai professzorra. 1999. Kézirat.

Keveházi László: Podmaniczky Pál, a misszió professzora. Budapest, 2006.

Kiadja a Magyar Evangélikus Külmisszió Egyesület.

Kiss Jenő dr.: Visszapillantás a Magyar Királyi Erzsébet Tudományegyetem

Evangélikus. Hittudományi Karának húszéves történetére. Pécs. 1921.

Kovács Eszter Júlia: A Podmaniczky család leszármazottainak bemutatása, a

családi identitás vizsgálatának tükrében. Kulturális antropológiai záródolgozat. (Az író V. évf. magyar-néprajz szakos hallgató.)

Debrecen, 2005.

Kutas Emilné Podmaniczky Márta fordítása: *Podmaniczky Frigyes*:

Naplótöredékek I. rész.– Tagebuchfragmente I. Széphalom

Könyvműhely Budapest, 2003.

Martinovitsné Kutas Ilona: Báró Podmaniczky Pál és a norvég Biblia.

Elbeszélés a 18 nyelvű nagyapáról 77 nyelven és rovásírással. Baron Pál Podmaniczky and the Norwegian Bible. A short story about the 18 lingual grandfather in 77 languages and in runic script. Széphalom Könyvműhely Budapest, 2000.

Br. Podmaniczky Frigyes: Naplótöredékek (1824-1886.) Budapest, 1887

Utószó

„Életed kész regény.” Úgy emlékszem, az 1930-as években jelent is meg ilyen címmel könyv. Martinovits Jánosné Kutas Ilona írása — eltérően címétől — nem csupán betegségének története, hanem — a modern regényírás és film időugrató divatja szerint — egész életének mozaikszerű története. Joggal viselhetné a magyar irodalomtörténeti hagyományból ismert *Pályám emlékezete* címet.

Szerzője sokoldalú, a *kalokagathiát*, testi-lelki szépségre, egészségre törekvés görög ihletésű, de a keresztény életszemlélettel megszentelt eszményét megvalósító, nemes családi hagyományokkal, kálvinista papi szellemi örökségével tudatosan élő édesanya, három fölnőtt gyermek anyja, kettőnek nagyanyja.

Irigylésre méltóan gazdag életet élt. A legkülönbözőbb sportágakban versenyzett: kézilabdázott, kosárlabdázott, félmaratonit futott; futóversenyeken, kerékpártúrákon, téli túrákon, hegyi túrákon, Balaton-átúszásokon vett részt, atlétizált, sízett. Testnevelői tanári oklevelet szerzett.

Mindezzel párhuzamosan nyelveket sajátított el: lengyelt, angolt, spanyolt. Tanította is őket. Könyvtárszakot végzett. Iskolai könyvtárosként nemzedékeket nevelt olvasásra.

1993-ban kiderült: megtámadta az alattomos kór, a rák. Megműtötték, meggyógyították. Nem hagyta magát, újból és újból nekirugaszkodott újabb és újabb ismeretek, nyelvek megtanulásának. 1986-ban Oslóban átélt élménye írásra ihlette. *A norvég biblia* (Eger, 1994) sikere

folytatásra, bővítésre sarkallta (*Báró Podmaniczky Pál és a norvég biblia* (Bp., 2000).

A ráknak a legkorszerűbb orvostudomány sem tudja okát. Pontosabban sok okát tudja, de fajtánként mást és mást. Ilus asszony ugyan kései erőfeszítéseinek kudarcát okolja, én azonban ebben kétkedem. Az ő lelki ereje a bajokkal mindig megbirkózott. A testben, a génekben lehet a hajlam, a külvilágban az előidéző szikra. *A lélek kész, de a test erőtlen.*

Csodálatos lélekerővel szállt szembe immár másodszer is a betegségével. Egy helyen azt írta, 1993-ban azért lépett be az egri szenior úszószakosztályba, hogy naponta úszhasson a versenyuszodában, és *kiússza magából* a melanoma okozta testi és lelki sérülést; még pillangózni is megtanult egy kicsit. Azután elkezdte írni betegségének történetét, hogy *kiírja magából* a kór okozta keserűséget. Sikerrel tette. Ahogy bizonyos betegségek gyógyulásához hozzájárul a műkedvelő ecsetkezelés, festegetés, úgy ezt a tétlenségre kárhoztató, kedélyromboló bajt fokozott tevékenységgel lehet és kell ellensúlyozni. Mint időről időre szétküldött részleteinek visszhangja tanúsítja, másoknak is hasznukra vált, erőt merítettek belőle.

Ilona asszony Karinthy Frigyes *Utazás a koponyám körül* (1937) című, valóban különleges önéletrajzi írását tekintette a magáé előzményének. De téved, hogy ezt Karinthy gyógyultan írta. A látszólagos gyógyulás után írója hamarosan elhunyt. De van közelebbi és reményre okot adó példa. Horváth Dezső agydaganatát 1984-ben Bodosi Mihály professzor a szegedi új klinikán távolította el. Ő is megírta betegségének, műtétjének történetét (*Klinikai föltámadás*. Szeged, 1991.). Ezzel a szóval fejezte be: *Föltámadtam.*

Ilona asszony jogos reménye is ez: nagyszerű dolog, hogy tervezi: betegségének története után megírja nyelvtanulásainak krónikáját és a Kutas család történetét. Várjuk tőle!

Péter László

Tartalom

Betegségtörténet I.....	5. o.
The history of my illness (az első fejezet angol fordítása).....	23. o.
Betegségtörténet II.....	27. o.
A norvég Biblia.....	32. o.
Makótól Makóig – sportágaim története.....	35. o.
Betegségem és egészségem története. Utazás az ÉN (Kutas Ilus) KOPONYÁM körül.....	52. o.
Kórházazásaim története születésemtől (Sopron, 1944. szeptember 29.) a megkoronázásomig (Pécs, 2007. szeptember 27.).....	60. o.
Nyelveink története.....	63. o.
1. Dr. báró Podmaniczky Pál teológiai tanár, a 18 nyelvű nagyapám Gabnai Sándor és Kutas Gábor: 50 éve hunyt el „Podi bácsi”	65. o.
2. Kutas Emilné Podmaniczky Márta, most 92 éves, 3-4 nyelvű anyukám.....	80. o.
3. Kutas László, a legidősebb bátyám, 5-6 nyelvű.....	82. o.
Interjú Kutas Lászlóval a Duna tv-ben.....	83. o.
Interjúrésztlet Kutas Lászlóval a Petőfi Rádióban.....	108. o.
4. Erős Dóra unokahúgom, Ágnes húgom háromnyelvű lánya.....	110. o.
5-6. Kutas Emil és Attila, Bálint öcsém két nagyfia, angolosok.....	110. o.
7. Német-magyar kétnyelvű kisunokám, Miskey Márton, 4 éves úriember.....	110. o.
8-9-10. A három gyermekem: Edit, Péter, Eszter.....	111. o.
11. Martinovitsné Kutas Ilona, e könyv szerzője, 4-5 nyelvű.....	119. o.
12. Dr. Martinovits János, 1 nyelvű.....	126. o.
Egy kis nyelvtanulási játék.....	158. o.
Autobiography.....	159. o.
Önéletrajz.....	164. o.
Felhasznált irodalom.....	169. o.
Péter László: Utószó.....	170. o.
Tartalom.....	173. o.
Képek	

KÉPEK

Apukám az ostrom alatt nem tudott többé eljönni Sopronba meglátogatni újszülött kislányát és a családját, de tudom, hogy nagyon boldog volt, amikor megtudta, hogy a jövevény kislány, az ő első leánya. A képen az első találkozás 11 hónapos koromban. Kutas Emil 50, Podmaniczky Márta 30, Kutas Laci 9, Kutas Gabi 7, Kutas Péter 5 éves, Kutas Iluska pedig 11 hónapos (Sopron, 1945. augusztus)

Hatan vagyunk testvérek , de ezen a képen még csak négyen voltunk:
Laci, Gabi, Péter, Ilus
(Sopron, 1946.)

Testvéreimmel egy évvel később
(Sopron, 1947.)

A hatgyermekes Kutás család
(Budapest, 1954.)

Főiskolás koromban
(Szeged, 1966.)

Főiskolás koromban, diplomaosztó előtt
(Szeged, 1969.)

A három gyermekem: Eszter, Péter, Edit
(Eger, 1982.)

Sztereotaxiás sugársebészeti kezelésem előtti megkoronázásom - Eszter mondta, hogy valami lazább szöveget mellékeljek ide ehhez az ijesztő képhez. Hát tessék! Itt a koronám, csak most fordítva tettem fel.
(Pécs - Idegsebészeti Klinika, 2007. szeptember 27.)

Szkok Iván festőművész barátunk ceruzarajza rólam
(Szeged Bőrklinika, 2008. január 19.)

Szkok Iván festőművész barátunk ceruzarajza rólam
(Szeged Bőrklinika, 2008. január 19.)

Szkok Iván festőművész barátunk ceruzarajza rólam
(Szeged Bőrklinika, 2008. január 19.)

Szokok Iván festőművész barátunk ceruzarajza rólam
(Szeged Bőrklinika, 2008. január 19.)

Szkok Iván festőművész barátunk ceruzarajza rólam
(Szeged Bőrklinika, 2008. január 19.)

Nyomás: PENTI Nyomda, Kutas Attila, Karsay Gabriella

1045 Budapest, Berni u. 1-3.

Szedés (szövegelőállítás): Martinovitsné Kutas Ilona

Borítóterv: Kacsán György

Fénykép a borítón: Martinovits Eszter

Nyomdai előkészítés: Martinovits Péter

